

HistorieLab 2014-2018

Statusrapport HistorieLab 2014-2018

1. udgave - 1. oplag

© HistorieLab - Nationalt Videncenter
for Historie- og Kulturarvsformidling
2019

ISBN 978-87-93587-15-1

Redaktør Peter Yding Brunbech, centerchef, HistorieLab.

Forfattere:

Peter Yding Brunbech, centerchef, HistorieLab

Jens Aage Poulsen, lektor, HistorieLab

Heidi Eskelund Knudsen, lektor, HistorieLab

Mette Nørregaard Christensen, lektor, HistorieLab

Lars Kjær Larsen, lektor, HistorieLab

Steen Chr. Steensen, adjunkt, HistorieLab

Marie Bonde Olesen, adjunkt, HistorieLab

HistorieLab
Stationsvej 14
7300 Jelling

Indholdsfortegnelse

Indledning	2
HistorieLab i hele Danmark	4
1. Præsentation af udviklingen indenfor centerets fagfelt	5
1.a Historie og kulturfag i folkeskolen	5
1.b Historiefaget i gymnasiet	10
1.c Kulturformidling i dagtilbud og indskoling	12
1.d Skolernes samarbejde med kulturinstitutionerne	15
2. Centerets arbejde og indsatser	18
2.a Det didaktiske og faglige kompetenceniveau hos lærerne	18
2.b Skabe viden om børns og unges møde med historie og kulturarv	24
2.c Skabe og videreudvikle tradition for at arbejde med kulturformidling på pædagoguddannelserne og i før-skoleinstitutionerne	27
2.d Øge og forbedre skolers og uddannelsesinstitutionernes samarbejde med kulturinstitutioner	31
2.e Samarbejder mellem Professionshøjskolen Absalon og HistorieLab	36
2.f HistorieLab 2014-18 – En brugerundersøgelse	40
Bilag	52
Litteraturliste	52
HistorieLab i tal 2014-2018	53
Bestyrelsen bag HistorieLab	57
Bibliografi 2014-2018	58

Indledning

Peter Yding Brunbech, centerchef.

HistorieLab – Nationalt Videncenter for Historie- og Kulturarvsformidling blev dannet i forlængelse af forliget om folkeskolereformen i 2013 for at understøtte historieundervisningen og historie og kulturarvsformidlingen til børn og unge. I forligsteksten blev det formuleret på følgende måde:

For at understøtte undervisningen i bl.a. historie oprettes et Nationalt videncenter for historie og kulturarvsformidling. Videncenteret har til formål at fremme primært børn og unges forståelse af, at historie og kulturarv har betydning for samfundsudvikling, hverdagsliv og værdigrundlag, og at denne forståelse kan bruges som middel til at tage bestik af deres fremtidsmuligheder.

Videncenteret blev tilknyttet University College Lillebælt med fysisk adresse på UCLs campus i Jelling [Siden 2018: UCL Erhvervsakademi og Professionshøjskole] med et Advisory Board og en bestyrelse, og der blev i samarbejde med Undervisningsministeriet udarbejdet en endelig projektbeskrivelse for centeret, hvor centerets formål blev formuleret på denne måde:

Målet er at styrke børns og unges viden og forståelse af, at historie og kulturarv har betydning for samfundsudvikling, hverdagsliv og værdigrundlag, og at denne forståelse kan bruges som middel til at tage bestik af deres fremtidsmu-

ligheder. Centerets projekter skal således bidrage til at realisere intentionen i folkeskolereformen om, at børn og unge bliver godt rustet til deres fremtidige liv som samfundsborgere i Danmark. Videncenteret skal skabe overblik over og styrke formidlingen af historie og kulturarv, som den foregår i dagtilbud, skole, uddannelser, ved museer og oplevelsescentre samt i kultur og medier i Danmark.

Videncenterets opgave bliver at videreudvikle grundlaget for formidling og undervisning i historie og kulturarv og skabe ny viden om, hvordan og på hvilke nye måder historie og kulturarv kan formidles. Videncenteret skal bidrage til at videreudvikle eksisterende læremidler og undervisningsmetoder – samt udvikle nye, som fremmer innovative, effektive læreprocesser med henblik på at styrke fagligheden.

Udover en grundbevilling via finansloven, har HistorieLab modtaget tilskud fra Vejle Kommune fra 2014-17 og fra Region Syddanmark fra 2014-15. Herudover har HistorieLab samarbejdet med en række uddannelses-, undervisnings- og kulturinstitutioner om forskellige projekter, og har rejst midler til centerets projekter fra forskellige fonde. I 2016 blev den oprindelige bevillingsperiode udvidet til slutningen af 2018, og i årene 2017-18 har HistorieLab og UCL haft et strategisk samarbejde med Professionshøjskolen Absalon om videncenterets arbejde.

Med udgangen af 2018 udløb centerets oprindelige bevillingsperiode. Som det var forudsat i centerets projektbeskrivelse havde bestyrelsen udarbejdet en plan for, hvorledes centerets ambitionsniveau kunne fastholdes efter 2018, med et halvt så stort statsligt tilskud som man havde modtaget siden 2014. Trods det, at der generelt var stor tilfredshed med centerets arbejde, vidste det sig ikke muligt, at opnå fortsat støtte fra centralt hold.

I HistorieLabs tilfælde er der dog heldigvis så stor interesse for centerets område og kompetencer, at det også efter 2018 vil blive drevet videre i et samarbejde mellem Vejle Kommune, UCL Erhvervsakademi og Professionshøjskole samt Nationalmuseet. Et samarbejde der vil fastholde centerets fokus på historiedidaktik og kulturarvspædagogik, men som også fremadrettet vil opbygge en satsning på oplevelsesøkonomi i samarbejde med UCL's uddannelser.

Statusrapportens opbygning

Vi har valgt at formulere centerets statusrapport, så den ikke blot bliver en oprensning af indsatser og data, men også giver et overblik over det emneområde HistorieLab har beskæftiget sig med i årene 2014-18. I rapportens første del er der derfor en status over den generelle faglige udvikling, indenfor de områder centeret arbejder med i årene 2014-18.

Denne del af rapporten giver således en nærmere præsentation af udviklingen indenfor historie- og kulturfagsundervisningen på grundskoleniveau og i gymnasieskolen, som har været et hovedfokusområde for centeret. Herudover præsenteres udviklingen indenfor kulturformidling på førskoleområdet samt på samarbejdet mellem skole og kultursektor. Alle afsnittene er skrevet af fagpersoner tilknyttet HistorieLab.

I rapportens anden del beskrives det nærmere, hvorledes HistorieLabs initiativer og projekter har understøttet de fire strategiske målsætninger HistorieLab har formuleret for sit arbejde:

1. Øge det didaktiske og faglige kompetenceniveau hos lærerne
2. Skabe viden om børns og unges møde med historie og kulturarv
3. Øge og forbedre skolers og uddannelsesinstitutionernes samarbejde med kulturinstitutioner
4. Skabe og videreudvikle tradition for at arbejde med kulturformidling på pædagoguddannelserne og i førskoleinstitutionerne

Også her er afsnittene skrevet af fagpersoner fra HistorieLab, der har været centrale i arbejdet med de beskrevne indsatsområder.

Udover disse afsnit indeholder rapportens anden del en beskrivelse af de indsatser, der er igangsat i samarbejde med Professionshøjskolen Absalon på Sjælland.

Til sidst i denne del præsenteres også en brugerundersøgelse af HistorieLabs brugere. Brugerundersøgelsen er baseret på 300 respondenter, og selvom disse er fundet via centerets platforme og således ikke er tilfældigt udtrukne er det alligevel bemærkelsesværdigt at hele 70% af brugerne er

enten "tilfredse" eller "meget tilfredse" med centerets aktiviteter og tilbud, og kun 3% udtrykker en eller anden grad af utilfredshed med aktiviteter og tilbud (se afsnit 2.f.). Dette må overordnet siges at være meget tilfredsstillende.

I rapportens tredje del findes en række data om centerets udgivelser, projekter og aktiviteter for årene 2014-18. Da centeret fortsætter i en rekonstrueret form i 2019, er der enkelte af de indsatser, der er beskrevet i statusrapporten, der fortsættes i 2019. Det drejer sig blandt andet om to ph.d.-projekter, der forventes afsluttet i slutningen af 2019.

God fornøjelse med læsningen

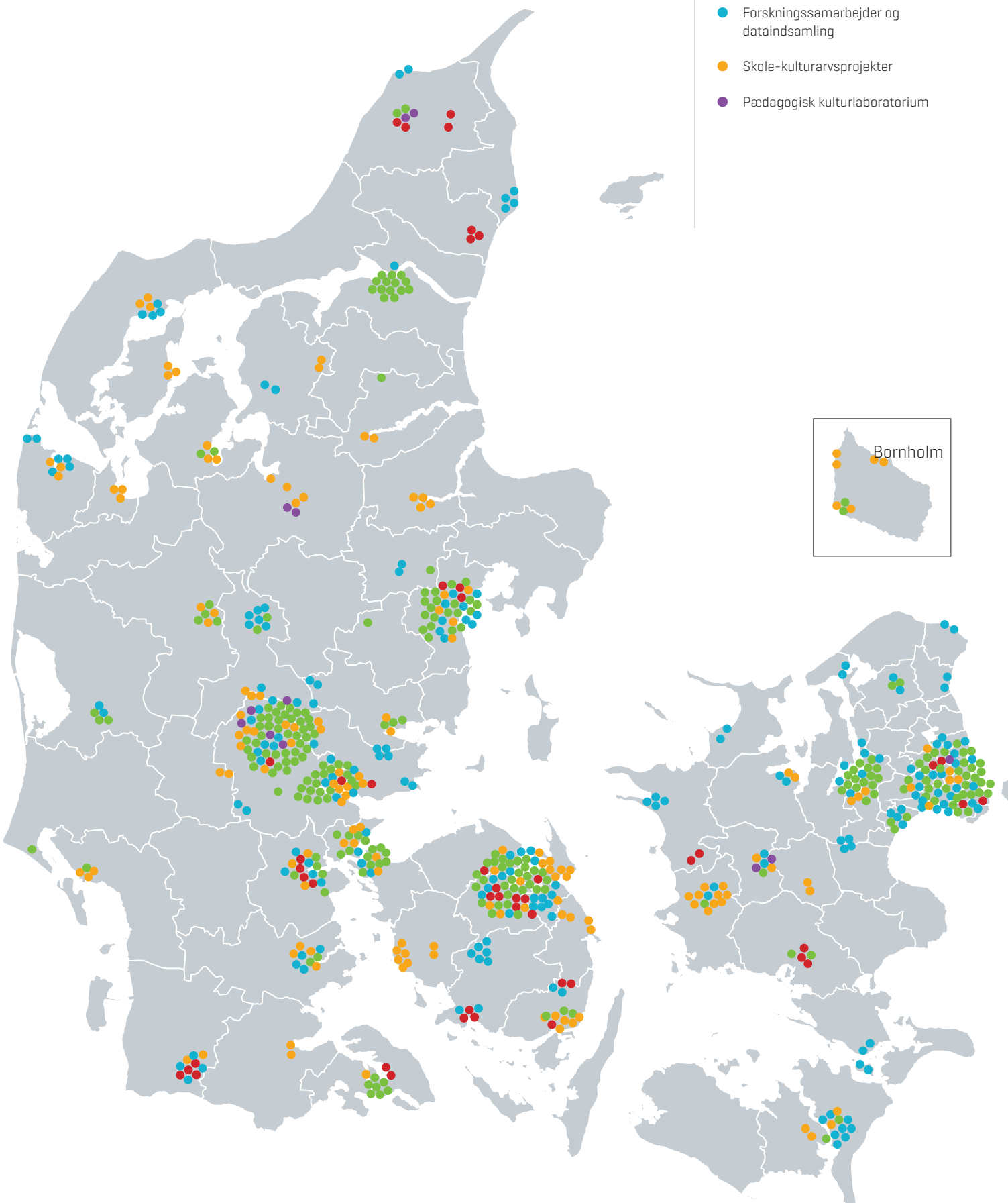
Peter Brunbech, centerchef

HistorieLab i hele Danmark

– projekter og aktiviteter 2016-2018

- Støtte til udviklingsaktiviteter og konsulenttydelser
- Konferencer, kurser, foredrag, oplæg eller workshops
- Forsknings Samarbejder og dataindsamling
- Skole-kulturarvsprojekter
- Pædagogisk kulturlaboratorium

1. Præsentation af udviklingen indenfor centerets fagfelt

1.a Historie og kulturfag i folkeskolen

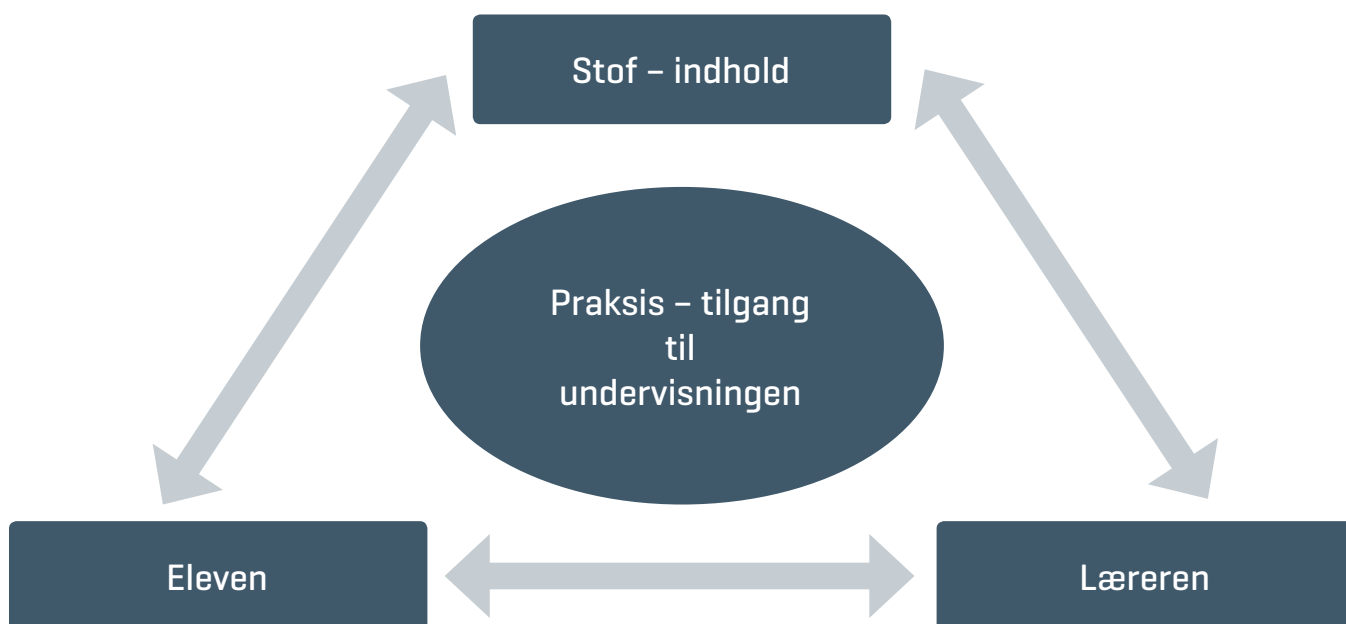
Jens Aage Poulsen, lektor, HistorieLab

Dette kapitel præsenterer aktuelle tematikker og tendenser i grundskolefaget historie og i begrænset omfang også andre kulturfag, som HistorieLabs projekter forsknings-, udviklings- og formidlingsmæssigt direkte har arbejdet med, og som peger på nogle udfordringer, som historielærere står over for. I kapitel 2. a diskuteres HistorieLabs konkrete tiltag og resultater grundigere i relation til grundskolefaget historie.

Timetalmæssigt er historie blandt de mindre fag i grundskolens fagrække. Der undervises i historie fra 3. til 9. klasse med én ugentlig lektion i 3. og 9. klasse og på de mellemliggende klassetrin i to ugentlige lektioner. Det er almindeligt at bruge begrebet kulturfag som en samlebetegnelse for fagene historie, kristendomskundskab og samfundsfag, jævnfør f.eks. fordeling af opgaver mellem Undervisningsministeriets læringskonsulenter, konsulenterne i CfU og koncepter som Undervisningsministeriets vejledninger er udarbejdet efter. De tre fag er også centrale i HistorieLabs forståelse af kulturfag, men også andre fag som dansk, billedkunst og fremmedsprog kan medtænkes i denne kategori.

HistorieLab og grundskolen

Fra etableringen af HistorieLab har en central opgave været at bidrage til forskning og udvikling af historie- og fagdidaktik primært med fokus på grundskolen med henblik på tilrettelæggelse af undervisningen, der kvalificerer elevers viden om forståelse og brug af historie og kulturarv som faktorer, der har betydning for udvikling af deres historiske bevidsthed, herunder også som afsæt for deres refleksion vedrørende samfundsudvikling, hverdagsliv og værdier.

Den didaktiske model til venstre illustrerer feltet som mange af HistorieLabs grundskolerettede projekter tænkes ind i. Feltet *Stof – indhold* handler for det første om de former for viden og kompetencer, som eleverne forventes at tilegne sig, skabe og udvikle i undervisningen. Det gælder f.eks. sammenspil mellem substantiel viden, *vide at* – hvad der også betegnes som første-ordens viden, og konceptuel og metodisk viden, dvs. *vide hvordan*, der også kaldes anden-ordens og procedureviden. For det andet angiver feltet *Stof – indhold* analyse af, eksperimenter med og udvikling af forskellige typer af analoge og digitale læremidler, der kan understøtte god historieundervisning. Således har HistorieLab allerede fra begyndelsen udarbejdet elevaktiverende læremidler som f.eks. ”Hvad skal vi med skolen? – om samfund og skole før, nu og i fremtiden” [Bjerre, Hyllested og Poulsen 2014], som blev udgivet i anledningen af folkeskolejubilæet i 2014. Læreren er basalt set den direkte kontakt til grundskolen, men i historie som i andre fag er eleverne i fokus. Feltet *Eleven* markerer HistorieLabs optagethed af det elevcentrerede og læringsorienterede, hvor elevernes forståelse og brug af historie er i fokus. Feltet *Læreren* angiver, at vi også er optagede af lærernes forståelse af historie som skolefag og hans funktion og rolle som underviser.

Forenklede Fælles Mål – læreplan under forandring

Folkeskolereformen og de nye læreplaner, kaldet forenklede Fælles Mål (ffM) blev udarbejdet i 2013-14, og var gældende fra skoleåret 2015-16, dvs. tidsmæssigt parallelt med etableringen af HistorieLab. Derfor har det været naturligt, at tolkningen og inspirationsmaterialer til omsætning i praksis af ffM har haft fylde i flere af HistorieLabs projekter.

Undervisningsministeriets begrundelse for efter få år at erstatte den tidligere læreplan, Fælles Mål 2009, var for det første, at Danmarks Evalueringsinstituts undersøgelse fra 2012 viste, at lærerne kun i begrænset omfang brugte læreplanen som redskab og begrundelse, når de planlagde undervisningen. For det andet viste international forskning, at tydelige mål og evaluering havde stor betydning for elevernes udbytte af undervisningen. Ved at udforme læreplanerne så der var fokus på, hvad eleverne skulle have ud af undervisningen, håbede ministeriet på, at læreplanerne ville blive oplevet som et funktionelt redskab for lærerne.

Betegnelsen forenklede Fælles Mål skulle markere genkendelighed, videreførelse og sammenhæng med det koncept, som tidligere læreplaner (Klare Mål fra 2001, Fælles Mål fra 2003-4 og Fælles Mål 2009) var udarbejdet efter. Genkendeligheden kan dog diskuteres, idet de tidligere læreplaner var rettet mod lærerens tilrettelæggelse af undervisningen, mens ffM er rettet mod elevernes læring og udbytte. Det er udtrykt som kompetencemål og præciseret med underliggende færdigheds- og vidensmål. De skal forstås som målpår, hvor færdighedsmålene er formuleret som noget iagttageligt, som eleverne mestrer og demonstrerer, og som dokumenterer tilegnelsen af vidensmålet. Evalueringen af om eleverne har nået målene, bygger således alene på summative kriterier, mens læreprocessen og formative kriterier ikke er relevante i vurderingen af opfyldelsen af mål i ffM. Ministeriets lettelse af bindingerne i ffM i 2017 blev færdigheds- og vidensmål vejledende, og nedbrydningslogikken, som var knyttet til læringsmålstyret undervisning og udarbejdelse af læringsmål, blev afviklet.

I alle fag oplevede mange lærere flere udfordringer i forbindelse med lanceringen af ffM. For det første var læreplanen kun tilgængelig online, og i dens opsætning var der ikke, som i tidligere læreplaner, en klar adskillelse mellem bindende tekster, læseplan og vejledning. Desuden var fagformålet, det helt overordnede dokument i en læreplan, let skjult i den første opsætning af ffM på EMU-portalens. Dertil kom, at relationen til folkeskolens formål slet ikke var nævnt. Dermed blev hierarkiet i styredokumenterne uklare med manglende tydelighed af sammenhænge og hierarki mellem fagformål og de underlæggende tekster, hvordan faget bidrog til opfyldelse af folkeskolens formål.

For det andet fik undervisningsministeriet til fFM udarbejdet et koncept for læringsmålstyret undervisning, der var opbygget omkring en didaktisk model, den såkaldte målstyringsdiamant. Ifølge den skulle man som lærer først formulere læringsmål, undervisningsaktiviteter, tegn på læring og evaluering. Først herefter skulle man f.eks. i faget historie vælge et emne/tema med problemstilling. Konceptet var altså modsat af, hvordan de fleste lærere planlagde et forløb. Her valgte man typisk emnet/temaet først for herefter at justere det efter hvilke af læreplanens mål forløbet kunne opfylde. Formelt var konceptet for læringsmålstyret undervisning vejledende, men måden, det blev lanceret på, fik reelt læringsmålstyret undervisning til at fremstå som noget obligatorisk. Konceptet blev da også integreret i de læringsportaler, som de fleste kommuner har indført.

Den læringsmålstyrede undervisning blev udsat for kritik både fra forskere og praktikere. I Undervisningsministeriets følgende vejledninger blev kravet om læringsmålstyret undervisning da også nedtonet. Men kritikken "bredte" sig også til de bindende dele af fFM, hvor det bl.a. blev hævdet, at der var langt flere mål end i Fælles Mål 2009. Det er korrekt, hvis man læser færdigheds- og vidensmålene hver for sig og ikke som par. Og det kan konstateres, at i nogle fags læreplaner er der i forhold til fagets timetal angivet forholdsvis mange målpår. I stedet for at reducere i antallet af målpår i disse fag, besluttede Forligskredsen i 2017, efter anbefaling fra Undervisningsministeriet, at gøre færdigheds- og vidensmålene vejledende, og færdigheds- og vidensområderne bindende. Positivt giver det læreren større frihed til selv at opstille mål, der er afpasset til de pågældende elever, og som også er rettet mod processen og ikke nødvendigvis er iagttagelige og rettet mod det summative output. Men det er en udfordring, at færdigheds- og vidensområderne fortsat er bindende. I det oprindelige koncept for udarbejdelsen af fFM var færdigheds- og vidensområderne slet ikke med. De blev i processen indføjet som overskrifter på færdigheds- og vidensmålene. I faget historie giver de nu bindende færdigheds- og vidensområder ikke mening i sig selv. Eksempelvis forstår man kun "Historiske scenarier" og "Principper for overblik", hvis de læses i sammenhæng med færdigheds- og vidensmål – enten de vejledende, eller nogle som læreren formulerer – eventuelt i samarbejde med sine elever.

En grundlæggende udfordring for lærere er de hyppige ændringer af læreplanerne. Det kan være en af årsagerne til, at det ofte er de tilgængelige læremidler i højere grad end læreplanerne, som er bestemmende for lærerens valg af undervisningsforløb. I samarbejde med lærere vil HistorieLab udvikle inspirationsmateriale til, hvordan man kan konstruktivt kan udnytte de færre bindinger i fFM til at tilrettelægge og udarbejde formative og summative mål for en undervisning, der kan styrke elevernes forudsætninger for at udvikle og bruge historiske kompetencer til at skabe mening og forstå sig selv og deres omverden.

Fra kundskaber om fortiden til historiske kompetencer

Undervisningsministeriet har nedsat arbejdsgrupper, der udarbejder nye læseplaner og vejledninger til fagene, der skal være gældende fra august 2019. Det ændrer ikke ved, at fFM fortsat er en kompetenceorienteret læreplan. Med kompetencer forstås evnen til reflekteret og hensigtsmæssigt at anvende kvalifikationer (færdigheder og viden) til at håndtere problemer i forskellige sammenhænge, dvs. i andre end i de situationer, hvor eleverne havde tilegnet sig kvalifikationerne. Læreplanen i f.eks. historie angiver derfor ikke et bestemt stof eller pensum, som skal indgå i undervisningen. At formulere de trinmål som kompetencer blev også tilstræbt i udarbejdelsen af Fælles Mål 2009. Det gjaldt også en del af trinmålene i læreplanen til historie. Men for histories vedkommende druknede disse bestræbelser i implementeringen af historiekanonen, der af en del lærere – i hvert fald i de første år – netop blev opfattet som fagets pensum (Pietras & Poulsen 2011: 93). Det kan forklares med den omfattende plads, læreplanen gav til historiekanonen – både i læseplanen, der anviste den kronologiske rækkefølge og på hvilket trin, de enkelte kanonpunkter skulle indgå i undervisningen, og vejledningens grundige præsentation af kanonpunkterne. Konsekvensen var også, at intentionen om at historie skulle tilrettelægges

mere problemorienteret, som det fremgik af denne og den tidligere læreplan [Undervisningsministeriet 2009: 22, Undervisningsministeriet 2004: 69] kun i begrænset omfang blev ført ud i praksis.

Læreplanen fFM for historie lægger op til, at undervisningen skal tilrettelægges, så elevernes generelle kompetencer til at reflektere historisk – og dermed deres historiske bevidsthed – styrkes. Det sker bl.a. ved, at eleverne arbejder undersøgende og problemorienteret med kilder, og at de på baggrund heraf dels styrker deres indsigt i, hvordan fortællinger om fortiden konstrueres og bruges, og dels at de selv bliver i stand til at skabe lodige historiske fortællinger. Undervisningen må fremme elevernes forståelse af forskelle og samspil mellem første-, anden-ordens samt procesviden med henblik på, at de kan bruge denne forståelse i deres hverdags- og samfundsliv og til at forholde sig til fremtidsmuligheder, jf. fagformålet. En sådan undervisning passer til den nuværende prøveform i faget, som tager afsæt i en selvvalgt problemstilling, som belyses ved hjælp af kilder.

Kompetenceområderne kildearbejde og historiebrug viser forståelsen af fagets didaktik og praksis, som fFM lægger op til. Historieundervisningen må fremme elevernes undersøgelseskompetencer og styrke deres forudsætninger for at identificere og formulere historiske spørgsmål og problemstillinger. Undervisningen må også styrke elevernes metodekompetencer, så de stadig mere kvalificeret kan vælge egnede fremgangsmåder til at analysere og tolke historiske kilder, der kan belyse deres problemstilling. At eleverne styrker deres metodekompetencer indebærer også, at de bliver i stand til at analysere og vurdere andres historiske fortællinger. Historiebrug handler om indsigt i, hvordan historiekultur, dvs. spor fra fortiden og fortællinger om den, anvendes i forskellige kontekster og med forskellige hensigter. Det indebærer, at eleverne må styrke deres færdigheder i at håndtere og forholde sig til ofte komplekse historiske forklaringer, samt til hvordan historie, både i form af spor fra fortiden og fortællinger om den, er udlagt og brugt med bestemte formål både før og nu.

Selv om de seneste læreplaner for historie har vægtet problemorienterede arbejdsformer, kildearbejde og historiebrug, er der i grundskolen fortsat en udbredt undervisningskultur, som er kendetegnet ved en meget lærerstyret form, hvor hovedsigtet er at formidle kundskaber om fortiden.

For en del lærere er det tilsyneladende en udfordring i højere grad at tilrettelægge undervisningen, så den faciliterer elevernes færdigheder i at tænke historisk, skabe historisk viden, og lade eleverne øve sig i at forholde sig kritisk til fortællinger om fortiden og brug af historie, jf. HistorieLabs rapport "Historiefaget i fokus – dokumentations-indsatsen" [Knudsen & Poulsen 2016].

Der er store forskelle på, hvordan historieundervisningen tilrettelægges i de enkelte klasser og på de enkelte skoler. Der er ingen tvivl om, at langt de fleste lærere, som underviser i historie i grundskolen, bestræber sig på at gøre faget interessant, relevant og brugbart for eleverne. Men som det dokumenteres i nævnte rapport, opfatter en del elever læremidlernes og lærernes beretninger om fortiden som autoritative, dvs. at de repræsenterer et faktisk historisk overblik, og er sande og endelige gengivelser af, hvad og hvorfor noget skete. Tilsvarende forbinder mange elever primært historieundervisningen med det at kunne huske og gengive historiske kundskaber og i mindre grad på, at de selv skal arbejde undersøgende og historieskabende. For såvel læreren som eleverne er der således en række udfordringer, hvis læreplanens intentioner skal indfries. Det er udfordringer, som HistorieLab i samarbejde med historielærerne søger teoretisk funderede og praktisk anvendelige løsninger på. Et eksempel er HistorieLabs aktionsforskningsprojekt, der blev gennemført i 2016-17, og som fokuserede på, hvordan undervisningen kunne tilrettelægges for at styrke elevernes kompetencer til at arbejde problemorienteret med kilder [Peters m.fl. 2018].

Kompetencedækningen og overgangsproblematikker

Udformningen af læreplaner i historie har altid haft politisk bevågenhed. Til gengæld har historie ikke haft så høj status i folkeskolens fagrække som f.eks. dansk, matematik og fremmedsprog – hverken

blandt lærere, forældre eller elever. Især før 2007 hvor historie blev et fag med prøve og karakterer, lagde få skoleledere vægt på, om undervisningen i faget blev varetaget af linjefagsuddannede lærere, og det var almindeligt at bruge historiefaget som det kit, der fik lærerens skema til at gå op. Alle kunne vel undervise i historie, synes rationalet at være. Får man som lærer pålagt at undervise i et fag, som man ikke har den store interesse for, analyseres og tolkes læreplanen til det pågældende fag næppe særlig grundigt. Det kan være en af grundene til den ret udbredte uoverensstemmelse mellem læreplanens intentioner og praksis.

I 2014 blev det aftalt, at kommunerne frem mod 2020 skulle styrke kompetencedækningen, så 95 % af al undervisning i faget blev varetaget af en lærer, der havde linjefags-, undervisningsfagskompetencer eller tilsvarende. I skoleåret 2016-17 var kompetencedækningen i historie 69,8 %, hvilket kun var undergået af billedkunst, natur/teknologi og kristendomskundskab. Det er en forbedring i forhold til de 60 %, den var i skoleåret 2014-15, men langt fra de 80 % som den ifølge planen skulle være på i 2016-17. I 2015 foretog HistorieLab i samarbejde med Rambøll en kvantitativ og kvalitativ undersøgelse, der skulle kortlægge den lave kompetencedækning. Her viste det sig, næppe overraskende, at kompetencedækningen var lavest i de yngste klasser [43 %]. Det er naturligvis didaktisk og fagligt problematisk, at elevernes første møde med faget varetages af lærere uden grundlæggende historiedidaktiske kompetencer.

En årsag hertil er et gennemgående princip i de fleste skolars fagfordeling, der har været gældende siden 1980'erne: elever – især i de yngste klasser – skal møde og forholde sig til så få lærere som muligt. Konsekvensen har været, at lærere, der underviser i timetalsmæssigt større fag som dansk og matematik, også har klassen i fag med færre lektioner som f.eks. historie. Fag som musik, hvor lærerens manglende kompetencer bogstavelig talt er umiddelbart iørefaldende, har typisk været undtaget fra reglen. Men det har været – og er – tilsyneladende en udbredt opfattelse, at undervisningen i historie i indskolingen og på mellemtrinnet kan alle varetage – også uden at få længerevarende kurser eller efteruddannelse i faget. Det indebærer, at eleverne møder en lærer i historie, der mangler fortrolighed med skolefagets didaktik, form og indhold, eller som i værste fald dybest set ikke tillægger faget betydning.

I grundskolen undervises der i historie i både indskolingen, på mellemtrinnet og i udskolingen. En udfordring for faget er, at få skoler har fagteams eller procedurer for samarbejde på tværs af årgangene, og der er eksempler på, at man ikke ved med hvad, og hvordan der er undervist på andre trin [Peters m.fl. 2018]. På mange skoler er det almindeligt, at man i indskolingen og på mellemtrinnet slet ikke arbejder med problemstillinger eller kilder. Mange lærere, der underviser i historie på disse trin, mener, at det hører til i udskolingen, hvor historie jo potentielt kan udtrækkes til prøve. Overgangen til og sammenhænge med historieundervisningen i ungdomsuddannelserne er også en udfordring, som HistorieLab er opmærksom på, og søger at finde løsninger på.

Som det fremgår af ovenstående er der en række interessante problematikker i historiefaget i grundskolen, og udfordringer, som lærere der underviser i faget møder. Udfordringer som HistorieLab i samarbejde med andre aktører har søgt at adressere.

1.b Historiefaget i gymnasiet

Heidi Eskelund Knudsen, lektor, HistorieLab

Status historie som fag i gymnasiet

HistorieLabs involvering i forhold til historiefaget på gymnasieområdet kendetegnes de seneste fire år ved en ambition om at medvirke til øget historiedidaktisk opmærksomhed. Til forskel fra grundskoleområdet, hvor almen såvel som fagdidaktik udgør en central del af historielærernes uddannelse og professionsforståelse, er gymnasielærere stærkt fagfagligt funderet. Deres tilgang til arbejdet som historielærere har derfor også en anden karakter, hvor akademisk historiefaglighed fylder mere. Didaktik og fagdidaktik er ikke ukendte områder i historie som gymnasiefag, men fylder dog mindre end i læreruddannelsen.

Historie som skolefag eksisterer i de fire gymnasiale uddannelser som fire særskilte fag, der fra august 2018 ser ud som følger: Historie A i det almene gymnasium stx samt hf, Historie B i hf-enkeltfag. Historie B i handelsgymnasiet hhx samt Idehistorie B i teknisk gymnasium htx. HistorieLab har primært været engageret i forhold til faget i stx/hf og hhx. Faget gennemgår p.t. en reformproces med implementering af nye læreplaner fra august 2018. Processen følger en udvikling, som blev igangsat med gymnasireformen i 2005, der grundlæggende forandrede beskrivelserne af gymnasieskolens rolle i forhold til elevernes almindelse og studieforberedelse, hvilket også blev tydeliggjort i beskrivelserne af fagets læreplaner.

Netop forandringerne i forbindelse med 2005-reformen, herunder refleksioner over faglig identitet samt et generationsskifte blandt historielærere er elementer, der i dag markerer mange historielæreres opfattelser af, hvad historie i gymnasiet er for et fag – samt hvilke roller faget spiller i en større sammenhæng. Faget spiller siden 2005-reformen en mere central rolle i en række fagsammenhænge – særligt i forbindelse med flerfaglige samspil som eksempelvis studieretningsprojektet SRP (Studieretningsprojekt) og DIO (Det Internationale Område) opgaven på Det Internationale Område. Omvendt har faget også, særligt i stx, oplevet, at denne mere markante rolle skulle spilles på grundlag af et beskåret timetal. Dette skyldte bl.a. at det faglige indhold, samfundskundskab, der hidtil havde udgjort en del af historiefaget i det almene gymnasium blev flyttet til et [nyt] obligatorisk Samfundsfag C. Situationen for faget i hhx er i dag den omvendte. Faget tilføres med den kommende læreplan flere timer og et større genstandsfelt for forandringen fra samtidshistorie til historie B. Udviklingen i faget på de fire gymnasiale uddannelser er således forskellig, men generelt arbejdes der i gymnasiekredse på at forandre opfattelsen af, at det "rigtige" historiefag alene foregår i stx.

Paradoks situation – historie er både ligetil og irrelevant

Faget i gymnasiet befinder sig i disse år i en paradoks situation, hvor det på den ene side i visse sammenhænge opleves som et fleksibelt og nemt fag at samarbejde med – for andre fag. Men på den anden side også anses for at være lidt irrelevant i relation til, hvad der f.eks. blandt elever opleves som sigtet med de gymnasiale uddannelser. Særligt på hhx-området kæmper faget med – i en kontekst af merkantile fag – at blive opfattet som – om ikke indifferent så svær at se betydningen af. Denne opfattelse giver historielærere i hhx udtryk for at opleve blandt elever såvel som blandt lærerkolleger fra andre fag. Det betyder i praksis, at historiefaget har en stor opgave at løse, når det handler om at definere sin rolle og argumentere for sit værd over for andre fag. Konkret arbejdes der i hhx på dette gennem diskussioner af problemorienterede tilgange, herunder arbejdet med fagets metodiske og analytiske aspekter. HistorieLab indgår i disse drøftelser. Lignende overvejelser og refleksioner over fagets identitet finder sted i stx-regi, hvor konkretiseringer af faglighed også blandt historielærere opleves som en væsentlig del af det at kunne gå i dialog med andre fag om histories betydning som andet og mere end faget, der bare er relevant – "fordi alt jo har en historie". Historie som fag i gymnasierne gennemgår

i disse år en forandringsproces, der både direkte og indirekte relaterer sig til udviklingen generelt på gymnasieområdet. HistorieLab er opmærksom på udviklingen, og bidrager også fremadrettet i forhold til kvalificering af de diskussioner, der foregår om området.

HistorieLabs bidrag i udviklingen

HistorieLab har siden 2014 arbejdet for at øge opmærksomheden om historiedidaktik og fagdidaktik i forhold til historie som gymnasiefag. Ambitionen er blevet løftet gennem en række tiltag, hvoraf samarbejde med fagkonsulenter og centrale aktører i de faglige foreninger har fungeret som omdrejningspunkt. Som et led heri har centeret udviklet og gennemført en række kurser og undervisningsstilbud målrettet gymnasielærere i historietil nye såvel som erfarne historielærere. Endvidere har centeret fungeret som primus motor i forhold til at bringe de faglige foreninger i dialog med hinanden, og dermed skabe kendskab internt på historiefagsområdet mellem parterne i fagets forskellige skole- og uddannelsesformer. Dette er særligt sket i regi af Historiedidaktisk Netværk.

Baggrunden for arbejdet afspejles i centerets generelle opfattelse af, at det på skole- og uddannelsesområdet for historiefagets vedkommende har betydning, at aktører samarbejder og er i dialog, hvis faget, jf. de forskellige læreplaner, skal kunne løfte sine forpligtelser som dannelsesfag og i forhold til elevernes faglige progression og kompetenceudvikling. Her spiller gymnasiefaget en stor men ikke særskilt rolle. Fagene i grundskolen og gymnasierne har med gældende læreplaner en række faglige overlap, der gør det relevant at etablere dialog på tværs af skoleformer, hvilket projektet *Historiefaget på langs af skoleformer – sammenhænge og progression mellem grundskole og gymnasium* viste i 2017 [Ebbensgaard/Knudsen, 2017]. Endvidere uddanner professionshøjskolerne lærere, der i grundskolen skal undervise i historiefaget. Det giver således god mening, at fagenes aktører er i dialog med hinanden.

HistorieLab har derudover gennemført et antal projekter, hvor historie i gymnasiet er indgået. Disse projekter har alle med forskellige faglige udgangspunkter indgået i den overordnede ambition om historiedidaktisk opmærksomhed.

Opfattelser af HistorieLabs arbejde blandt aktører på gymnasieområdet

Følgende er baseret på samtaler med historielærere i gymnasierne, fagkonsulenter og medlemmer af Historiedidaktisk Netværk. Historiefaget i gymnasiet karakteriseres ved en stærk fagkultur og -tradition, dvs. HistorieLabs arbejde og bidrag til området bliver generelt hilst velkommen, men sker også i en kontekst af diskussioner, som allerede pågår og har været i gang i flere år, jf. ovenstående beskrivelse af forandringerne siden reformen i 2005. Aktører inden for historiefaget på gymnasieområdet bemærker især HistorieLabs bidrag i forhold til udvikling af faglige materialer og ressourcer af høj kvalitet. Disse har bl.a. medvirket til at understøtte undervisning i udfordrende og ømtålelige fagemner og diskussioner, men også konkret bidraget til variation og nye tilgange i undervisning f.eks. hvad angår spil, film, kildearbejde og historiebrug. Det hilses velkommen, at materialer, undervisningsforløb, spil osv. er tilgængelige via HistorieLabs hjemmeside. Centeret oplever således, at materialer der ikke som sådan var tiltænkt gymnasieområdet er blevet taget brug her alligevel, og indgår i historielæreres arbejde med at kvalificere og udvikle egen undervisning. HistorieLab er i den sammenhæng ikke direkte involveret i historielærernes brug af materialer. Centeret bidrager derimod konkret i forhold til kurser og uddannelse af historielærere – og særligt FIP-kurser med tilhørende formidlingsartikler fremhæves som et væsentligt tiltag og engagement i forhold til faget i gymnasierne.

HistorieLabs arbejde med netværksetablering og dialog internt mellem faglige foreninger fremhæves også, men kritikken lyder samtidig fra nogle aktører, at engagementet fra centerets side har været skiftende, hvilket har skabt utydelighed i forhold til hvem der skulle eller kunne have rollen som drivkraft i samarbejdet. Intentionen fra HistorieLabs side har fra begyndelsen været at facilitere og indgå i netværkets aktiviteter, men samtidig også overlade ansvaret for netværkets udvikling til de deltagende.

1.c Kulturformidling i dagtilbud og indskoling

Mette Nørregaard Christensen, lektor, HistorieLab

Lars Kjær Larsen, lektor, HistorieLab

Førskoleområdet

Førskoleområdet er ofte overset, både når det kommer til samarbejde med kulturinstitutionerne, og når det gælder formidling af historie og kulturarv til børn. En undersøgelse fra 2015 foretaget af Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) viser, at lærerplanstemaet "Kulturelle udtryksformer og værdier" reelt ofte bliver nedprioriteret i det pædagogiske arbejde i institutionerne. Institutionsledere udtrykker blandt andet, at personalet mangler "faglig kompetence og interesse" for området. Dette underbygges af EVA's undersøgelse, hvor "Kulturelle udtryksformer og værdier" ligger mellem 40-50 %, mens f.eks. "Barnets alsidige personlige udvikling" og "Sociale kompetencer" scorer næsten 100 % på spørgsmålet om personalets faglige kompetencer og personlige interesser i arbejdet med de forskellige læreplanstemaer. Denne situation har været et af udgangspunkterne for, at HistorieLab siden centerets start i 2014 har arbejdet for at øge fokus på børns møde med historie og kulturarv på førskoleområdet og i de yngste klasser i grundskolen. De konkrete mål har været at styrke det faglige samarbejde mellem pædagoger og kulturarvsinstitutioner gennem netværksdannelse og samarbejdsrelationer. Gennem et arbejde med pædagoguddannelsen bidrager centeret også til at øge disse uddannelsers videns- og forskningsbaseret på området.

Sammen med forskellige projektpartnere er det lykkedes HistorieLab at få skabt synlighed omkring førskoleområdets potentiale i samarbejde med kulturinstitutionerne, og når det gælder at inddrage børn i førskolealderen i formidlingen af kultur, kunst og kulturarv.

Med målrettede tilbud og indsats skræddersyet til det pædagogiske personale og kulturarvsformidlere har centeret gennem forskellige projekter samarbejdet med 30 dagtilbud og 30 kulturarvsinstitutioner i hele landet, tydeligt udfyldt et hul med målrettede undervisningsmateriale, der nu i stigende grad efterspørges.

HistorieLab styrker samarbejdet mellem dagtilbud og kulturarvsinstitutioner og har gjort både pædagoger og kulturarvsformidlere dygtigere til at samarbejde og gjort potentialerne i et sådant samarbejde langt mere synligt. Centerets erfaringer giver et klart billede af, at engagerede pædagoger skaber nysgerrige børn, når læring foregår sansende og legende i børnehøjde.

Metodeudvikling for dagtilbud

I 2017 udkom antologien "Børn, kulturarv og museer" på baggrund af en landskonference, der blev afholdt i Jelling i slutningen af 2016. Konferencen viste tydeligt, at der var et stort behov for at videndele mellem kulturarvsformidlere og dagtilbudspædagoger.

Desuden har der manglet redskaber, som pædagogerne kan implementere i arbejdet med kulturarvsformidling i daginstitutionen. Her har HistorieLabs arbejde fokuseret på at udvikle "før-under-efter-metoden", som styrker børnehavens samarbejde med museet, så de i fællesskab først kan forberede, så opleve og endelig efterbearbejde et besøg.

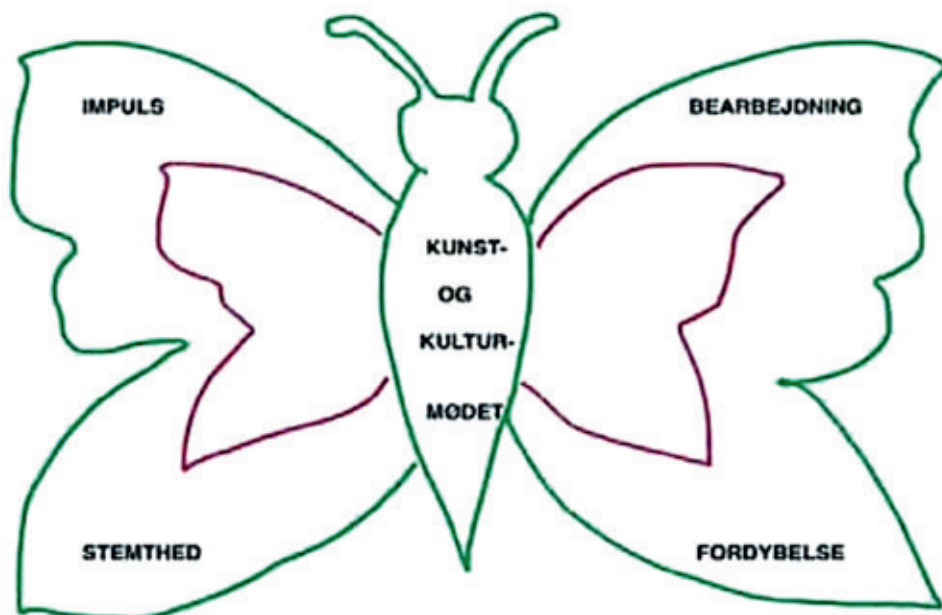
Kulturarvsformidling i dagtilbud er mere end blot et spørgsmål om, at pædagoger går på besøg på et museum med børn. Det handler om at skabe et fælles grundlag for børnene - "om en fælles forståelse af blandt andet dannelse, leg, det gode børneliv, børnefællesskab og læringsmiljøer i dagtilbud".

[Masterplan for Den styrkede Pædagogiske læreplan 2016].

Et fælles grundlag

HistorieLab har derfor gennem programmet Pædagogisk Kulturlaboratorium været optaget af at belyse, hvordan der skabes et fælles grundlag i samarbejdet mellem pædagogen og kulturarv formidleren - vel og mærke i øjenhøjde med barnet og i et barneperspektiv. Følgende spørgsmål trængte sig derfor hurtigt på: Hvordan kan man sikre værdsættelse af børnenes perspektiv? Og hvordan kan man finde potentialet i samarbejdet mellem institutioner og museer? [Kjær Larsen og Christensen, 2017] Sommerfuglemodellen.

Det blev hurtigt klart, at for at skabe "et fælles grundlag", kunne man med fordel have øget fokus på udviklingen af generaliserbare metoder: Kultuprojektet skabte et bud på en sådan brugbar metode, der kunne kvalificere børns møde med kunst og kultur i "et før- under - efter forløb" - også kaldet sommerfuglemodellen. [Kultuprojektet, Det blev en sommerfugl, 2018].

Sommerfuglemodellen

Her udspiller pædagogens og kunstnerens/kulturarvsformidlerens rolle sig således i tre faser: Inspirationsfasen [impuls, stemthed], oplevelsesfasen [kunst og kulturmødet] og bearbejdningsfasen [fordybelse]. En lang række af Kult-projektets institutioner over hele landet afprøvede metoden i praksis med en lang række dagtilbudsbørn. Projektet synes at have udviklet en meget brugbar metode til glæde for børns møde med kunst og kulturarv, men Kultuprojektets følgeforskning har også vigtige anbefalinger at give:

“Sommerfuglemodellen bruges som skabelon for tilrettelæggelsen og gennemførelsen af forløbsaktiviteter. Modellen understøtter en helhedstænkning med fokus på pædagogisk arbejde før, under og efter kulturmødet. Flere deltagere, på tværs af professioner fremhævede, hvor vigtigt det er, at der skabes sammenhæng i børnenes aktiviteter mellem forløbets faser. Der afsættes særlig god tid til at arbejde med efter-fasen i sommerfuglemodellen. Blandt deltagende pædagoger var der flere, der fremhævede, at der er et stort pædagogisk potentiale i efterfasen.” [Thorhauge og Christensen 2018]

Sagt med andre ord, så er før-under-efter-metoden en meget brugbar metode, når der skal "skabes et fælles grundlag", men især efter-fasen, altså bearbejdningen og fordybelsen med børnene tilbage i dagtilbuddet [børnehaverne] udfordrer pædagogerne. Her er der altså - i et fremadrettet perspektiv - et behov for at have et stærkt fokus og brug for yderligere metodeudvikling og eventuel efteruddannelse.

Metoden er anvendt til at udvikle en række partnerskaber mellem børneinstitutioner og kulturinstitutioner med fokus på videndeling og erfaringsudveksling. Metoden er blandt andet brugt i et af Kultur-museet Spinderihallernes tilbud til daginstitutionerne, nemlig "Tidsrejsen", der er udarbejdet sammen med pædagogstuderende i Jelling, to dagtilbud i Vejle Kommune og HistorieLab. Et stærkt samarbejde mellem Kulturmuseum i Vejle, 2 lokale daginstitutioner i Jelling, pædagogstuderende fra UCL samt Pædagogisk Kulturlaboratorium viste, hvordan et fælles grundlag eksempelvis kunne skabes gennem tilbuddet "Tidsrejsen" [Lykke og Sommer, 2017].

"Tidsrejsen" er et eksempel på metoder til inddragelse af kulturhistorie i det pædagogiske arbejde, hvor metoderne forinden er afprøvet i et samarbejde mellem pædagoger og museumsformidlere. Pædagogernes ekspertise om børnegrupper og børns udvikling sammen med museumsformidlernes viden om kulturhistorie forener således et kulturhistorisk tilbud - målrettet børn i alderen 3-6 år.

I andet halvår af 2018 træder lovændringerne om den "Styrkede pædagogiske læreplan i dagtilbud" i kraft. I den nye læreplan er der et øget fokus på et bredt læringssyn, og skal indeholde overvejelser om børnesyn, børnefællesskaber, lege, dannelse, læring og læringsmiljøer [Master for en styrket pædagogisk læreplan, juni 2017]. I Programmet Pædagogisk Kulturlaboratorium er der stærkt fokus på netop læring og læringsmiljøer. De forskellige projekter har alle på forskellig vis, handlet om at udvikle læring og læringsmiljøer gennem leg, i et samarbejde mellem kulturinstitutioner, pædagoger, pædagogstuderende og pædagoguddannelse.

1.d Skolernes samarbejde med kulturinstitutionerne

Steen Chr. Steensen, adjunkt, HistorieLab

Dette afsnit ser på, hvordan samarbejder mellem skoler og kulturinstitutioner har manifesteret sig fra folkeskolereformens ikrafttræden i 2013 til i dag. Der gives en kort baggrund for, hvorfor samarbejde fik betydning i forbindelse med Åben skole, peger på forskellige eksempler og grader af samarbejde og lærende partnerskaber, samt hvilke aktører nationalt der arbejder med facilitering, udvikling og forskning på området.

Afsnittet kredser primært om området med samarbejder og lærende partnerskaber mellem grundskoler og statsanerkendte museer, men egentlig rummer begrebet i høj grad også museer og arkivers samarbejder med dagtilbud, med grundskole generelt, ungdomsuddannelser og med lærer- og pædagoguddannelser. På disse områder har HistorieLab medvirket i udviklingen af samarbejder og opnået stor erfaring og ekspertise på området gennem deltagelse i projekter som Museet i den åbne skole, Nye veje, Sammen om historie og udbud af egne puljeprojekter (uddybes i afsnit 2c).

Baggrund for samarbejder

Der har altid fundet samarbejder sted mellem typisk en folkeskolelærer og en museumsinspektør oftest båret af ildsjæle, og op gennem 00'erne opstod et stadig større behov for et samlet blik på denne praksis og generelt på undervisning på museer, samarbejdsformer, informationsplatforme osv. Kulturstyrelsen iværksatte en kortlægning af "Museernes læringspotentialer", der mundede ud i en rapport i 2008 [Museernes læringspotentialer, 2008]. Denne ret grundige kortlægning viste bl.a., at 67 % af museerne på landsplan havde samarbejde med grundskoler [27 % med gymnasieuddannelser] om udvikling af undervisningstilbud. 17 % samarbejdede ikke med nogen skoler. Kortlægningen var bl.a. startskuddet til etablering af to museumsundervisningscentre for regionerne i syd og midt/nord i årene 2009-12, som et forsøg på at udvikle sammenhængskraft i museumsundervisning uden for (men i samarbejde med) Skoletjenesten på Sjælland. Intentionerne og erfaringerne fra disse to museumsundervisningscentre er siden videreført i Nationalt netværk af skoletjenester.

Interessant er det også, at begrebet lærende partnerskab blev et omdrejningspunkt i Kulturstyrelsens formidlingsplan 2007-2013 med en pulje på 40 mio. kr. årligt. "Partnerskaber – forpligtende og lærende" lyder et af de gode råd i forbindelse med udbuddet af formidlingspuljerne, og det bliver uddybet at danne partnerskaber er en relationel proces – og skaber gensidig læring. At danne partnerskaber skal være en del af daglig praksis – ikke add-on til sidst. At etablere bæredygtige partnerskaber kræver: udvikling i fællesskab, ligeligt engagement i tid og ressourcer, genbrug af relationer der er dannet, åbenhed over for andres faglighed – i museet og skolen – og viljen til at indgå i en komplementær relation [Thorhaug – Interface Learning, 2014]. Et af de første projekter var *interface* – et treårigt udviklingsprojekt 2008-2011, som opnåede støtte fra Formidlingspuljen og Region Midtjylland. Her etableredes 15 lærende partnerskaber mellem gymnasier og lokale museer, som samarbejdede om at udvikle, gennemføre og evaluere fagligt relevante museumsbaserede undervisningsforløb. *Interface* er siden blevet en national forening af ungdomsuddannelser og museer. Andre eksempler på projekter støttet af puljerne: *Learning Museum*, *Medborgerskabsprojektet* 2009-10 med 10 museer under ledelse af Olga Dysthe samt *Bæredygtighedens prisme* – et forskningssamarbejde mellem Københavns Universitet og Statens Museum for Kunst.

Med Folkeskolereformen

Folkeskolereformen trådte i kraft 2013, og i aftaleteksten nævnes bl.a. skolens åbning over for samfundet – den åbne skole: "Skolerne skal i højere grad åbne sig over for det omgivende samfund. Der skal skabes en større inddragelse af det lokale idræts-, kultur- og foreningsliv i skolen, ved at kommuner-

ne forpligtes til at sikre et samarbejde. Herudover forpligtes folkeskolen og de kommunale musik- og billedskoler til et gensidigt samarbejde. Det vil dog være op til den enkelte skoleledelse at beslutte, hvordan disse samarbejder udmøntes i praksis." Aftaleteksten kommer ikke nærmere ind på, hvordan samarbejderne kan realiseres, men det bliver understreget, at både "kommunerne forpligtes til at sikre et samarbejde" OG "Det vil være op til den enkelte skoleledelse at beslutte, hvordan disse samarbejder udmøntes i praksis." Derved ligger ansvaret *både* hos skoleledelse og kommunal forvaltning. Det har givet mulighed for at udfolde den åbne skole i mange retninger. Deloitte's udgav i 2014 en rapport på vegne af Undervisningsministeriet om "Den åbne skole". Deloitte's rapport fokuserer på "Det gode samarbejde", og i vejledningen til kommunen italesættes kommunernes ansvar – begrebet partnerskaber optræder hér som en mulig udgave af et samarbejde. "Kommunalbestyrelsen skal fastsætte mål og rammer for skolernes samarbejder med lokalsamfundets kultur-, folkeoplysnings-, idræts- og foreningsliv, kunst- og kulturskoler, lokale fritidshjem og -klubber og med de kommunale ungdomsskoler og musikskoler. Samarbejderne kan for eksempel indgå som partnerskaber."

Intentionerne om folkeskolernes brug af og samarbejde med det omgivende samfund har altså været til stede bag reformen: "Vi skal styrke mulighederne for at invitere kunstnere og kulturinstitutioner til samarbejder med daginstitutioner og skoler", formulerede daværende kulturminister Marianne Jelved det [Børn Kunst og Kultur – i en hverdag der dur, 2013], men til trods for de gode intentioner blev Åben skole generelt ikke prioriteret højt hos kommunerne de første år, og det er først inden for de sidste par år, at der er ved at være kommet skub i reformpunktet. Kommunerne er kommet mere og mere på banen og engagerer sig på forskellige måder bl.a. i etablering af kommunale skoletjenester, kulturelle rygsække osv. Disse initiativer er som oftest baseret på en mere traditionel tilgang til feltet, hvor museernes undervisningstilbud er skabt af museumsansatte [inspektør, formidler, underviser] som netop et "tilbud" – en "vare", som skolerne kan købe (i nogle tilfælde gratis eller mod et gebyr), og som gennem tiderne typisk er blevet udbudt på platforme som f.eks. Skoletjenesten.dk, ULF [Undervisning og Læringsforløb i Aarhus Kommune], andre kommunale platforme og museernes hjemmesider.

Begrebsforvirring

Men når det gælder samarbejde, ligger der mere end nogensinde et arbejde i at udvikle området dels i en begrebsafklaring, dels i flere konkrete udviklingsprojekter, der kan skabe basis for egentlig praksis. For det første hersker der en del uklarhed om, hvad begreber som "samarbejde", "partnerskaber", "lærende partnerskaber" osv. egentlig står for. Det bliver bekræftet af Skoletjenestenetværkets kortlægning "Samarbejde og partnerskaber" [Samarbejder og partnerskaber mellem skoler, kommuner, kulturinstitutioner og eksterne læringsmiljøer, 2016], der bl.a. peger på, at der i selve forståelsen af begreber som "samarbejde" og "partnerskaber" er store forskelle hos f.eks. skoler og museer, og at det er museer/kulturinstitutioner, der tager initiativ til samarbejder [98 % af museerne mener, at de gør det / 76 % af skolerne mener, at de gør det / 75 % af kommunerne mener, de tager initiativ til, at skolerne samarbejder]. Når man skal samarbejde, er det vigtigt at tale samme sprog, afstemme forventninger, og erfaringer fra en række projekter fortæller, at dette forarbejde er uhyre vigtigt. HistorieLab har haft en aktiv rolle hér, og kan tilbyde en række værktøjer til disse processer.

For det andet men ikke mindst: Den største viden og erfaring får man ved i praksis at gennemføre samarbejder af forskellig slags. Det kræver imidlertid ressourcer, og siden 2013 har både skole- og museumsområdet oplevet stadig strammere økonomiske vilkår. Samtidig siger erfaringen, at de færreste kommuner har sat midler af til at implementere og skabe fastere rammer for etablering af samarbejder mellem skoler og kulturinstitutioner. Der mangler en undersøgelse af dette aspekt, men det har været en tendens, at kommunerne lige efter skolereformens indførelse prioriterede andre elementer som lærernes arbejdsvilkår, lang skoledag, målstyring, understøttende undervisning m.m. frem for den åbne skole og samarbejder, og at i det omfang, der blev arbejdet med Åben skole, har kommunerne typisk søgt egne løsninger, uden at der har fundet større erfarings- og videndeling sted på tværs af kommunerne.

Finansiering

Kulturstyrelsen havde som sagt allerede inden skolereformen fokus på samarbejder og partnerskaber. Etableringen af Skoletjenestenetværket i 2013 var et fælles initiativ med Undervisningsministeriet, der skulle styrke netop samarbejdsområdet. Netværket, der er forankret i Skoletjenesten på Sjælland, har stået for forskellig kursusvirksomhed, kortlægninger og konsulenter spredt over hele landet, der kan bistå i forskellige samarbejdsprocesser. Efter den første tre-årige projektperiode er netværket blevet forlænget et år ad gangen, men nogen permanent ordning er ikke fundet. Kulturstyrelsen støttede desuden nogle år området med en pulje til udvikling af museernes samarbejde med uddannelsessektoren. Denne pulje eksisterer ikke længere, og det er typisk, at hverken Kultur- eller Undervisningsministeriet ikke længere støtter initiativer, der kan underbygge samarbejder. Finansiell støtte er overladt til private fonde, hvor bevillingen fra Folkeskole donationen A.P. Møller Mærsk Fonden indtager en central position, skønt netop Åben skole-projekter ikke ligger inden for Fondens kerneområde.

Museet i den åbne skole er et projekt, der netop blev iværksat af Kulturstyrelsens pulje til udvikling af museernes samarbejde med uddannelsessektoren, hvortil der yderligere kom midler fra A.P. Møller Mærsk Fonden. Projektet, der løb fra 2015-16, var et samarbejde mellem kunstmuseet HEART, Skoletjenesten/Skoletjenestenetværket og HistorieLab, bestod af 15 lokale samarbejder mellem skole, museer og kommuner, opgaven var at etablere et "eksemplarisk" undervisningstiltag, der blev etableret fælles læringsdage undervejs, en slutkonference og følgeforskning, som HistorieLab stod for. Projektet beskrives nærmere i afsnit 2c, og det stod ikke alene. Af andre projekter primært finansieret af Kulturstyrelsen med deltagelse af HistorieLab kan nævnes *Nye veje*: 7 projekter med forankring i Nationalmuseet. Parallelt med disse understøttede Skoletjenestenetværket 11 lokale projekter, HistorieLab 8 lokale projekter, GYMuSKO 3 projekter og AKSOM 3 projekter. Erfaringer fra disse projekter samt Deloitte's rapport og Skoletjenestenetværkets kortlægning peger på, hvor forskelligt samarbejder mellem skoler og museer gribes an, men understreger kommunernes centrale rolle i at etablere, udfolde og ikke mindst konsolidere samarbejder mellem skole og kulturinstitutioner.

Status

Der er mange initiativer på Åben skole-området rundt omkring i kommunerne disse år. Der er især initiativer inden for organiseringen af den undervisning, som kan finde sted uden for skolerne, mens det er et åbent spørgsmål, hvor meget der bliver gjort for at udvikle samarbejder af forskellig slags, at skabe fælles forståelse for de forskellige former for samarbejder, at skabe økonomiske og ressourcemæssige rammer på området, at dele erfaring og viden på tværs af kommunerne i landsperspektiv osv. I dette perspektiv kunne det være relevant nærmere at undersøge, hvordan og hvor meget samarbejde udmønter sig nationalt. At se på de mange forskellige kommunale initiativer og modeller for samarbejder, hvordan de udmønter sig, kvaliteten af samarbejderne, kommunernes engagement, hvordan der skabes forankring på skoler osv., og mere overordnet se nærmere på, hvor meget plads der er til samarbejder og lærende partnerskab i den åbne skole.

2. Centerets arbejde og indsatser

2.a Det didaktiske og faglige kompetenceniveau hos lærerne

Jens Aage Poulsen, lektor, HistorieLab

God undervisning afhænger i sidste instans af lærerne. HistorieLabs aktiviteter og projekter i relation til grundskolen har derfor fra begyndelsen primært henvendt sig til og/eller er gennemført i samarbejde med lærere, der underviser i faget.

Der kan opstilles en række kriterier for god historieundervisning. Et helt centralt må være, at eleverne oplever, at faget har en nytteværdi, og at det at opnå historisk viden kan give dem en forståelse af sig selv og det samfund, de er en del af. Det er kernen i fagets dannelsesmæssige opgave. Læreren må derfor bestræbe sig på at tilrettelægge undervisningen, der sigter på at styrke elevernes historiske bevidsthed, evne til at tænke historisk og udvikle deres historiske kompetencer.

HistorieLabs tiltag for at understøtte det, kan kategoriseres i fire sammenhængende og overlappende områder:

- Anvendt forskning og udviklingsprojekter, herunder deltagelse i nationale og internationale konferencer
- Skolebaseret udvikling – partnerskabsskoler og ambassadørnetværk
- Udvikling af læremidler og fagdidaktisk materiale til lærerne, såvel analogt som digitalt
- Undervisning og kompetenceudvikling af lærere, der underviser i historie og andre kulturfag.

Kapitlet er disponeret efter ovenstående punkter og gør rede for eksempler på HistorieLabs projekter og aktiviteter, der sigter på at styrke lærernes didaktiske og faglige kompetenceniveau.

Anvendt forskning og udviklingsprojekter

For at skabe et vidensbaseret grundlag for HistorieLabs fremadrettede aktiviteter, projekter og forskning i relation til grundskolen blev der i løbet af 2014 udviklet et design for et forskningsprojekt, der sigtede på at afdække historieundervisningens praksis. Undersøgelsen havde særligt fokus på at undersøge læreres og elevers forståelse af skolefaget historie, samt læremidlers betydning for valg af indhold og arbejdsformer. Undersøgelsen bestod af en kvalitativ og en supplerede kvantitativ del. 28 udskolingsklasser fordelt over landet og deres lærere deltog i den kvalitative del, som var sammensat af klasserumsobservation og semistrukturerede interviews med læreren og grupper af elever. Den kvantitative del blev gennemført i samarbejde med Rambøll og var rettet mod historielærere på alle trin. Undersøgelsens resultater findes i rapporten "Historiefaget i fokus – dokumentationsindsatsen" [Knudsen og Poulsen 2016], der også er tilgængelig online [<http://historielab.dk/om-centret/projekter/historiefaget-i-folkeskolen-dokumentationsindsatsen>].

Undersøgelsen gjorde det klart, at der var behov for en række indsatser, som forbedrede historieundervisningen, og kvalificerede lærerens didaktiske og faglige kompetencer. Blandt andet tegnede der sig samlet set et billede af en meget lærerstyret historieundervisning, hvor læreren og de tilgængelige didaktiske læremidler (typisk en historieportal eller et grundbogssystem) var bestemmende for både valg af forløb, og hvordan undervisningen blev tilrettelagt. Ofte præsenterede læreren grundigt forløbet – uden nødvendigvis at åbne op for eller knytte dets relevans til elevernes verden og forforståelse f.eks. ved at skabe nysgerrighed og interesse ved hjælp af problemstillinger, udfordringer, cases m.m. og dermed lægge op til et mere elevaktiverende, undersøgende og problemorienteret forløb. Som regel var det også læreren, som fastlagde organisationsformen, definerede eventuelle gruppearbejder, bestemte opgaver og produkter. Generelt havde eleverne begrænset indflydelse på undervisningens form og indhold. Det var således sjældent, at eleverne arbejdede problemorienteret med kilder eller brugte læringsmiljøer og semantiske læremidler uden for skolen.

Som det fremgår af kapitel 1.b. bør historieundervisningen tilrettelægges, så eleverne styrker deres undersøgelses-, metode- og orienteringskompetencer. Eleverne skal tænke historisk, arbejde undersøgende, problemorienteret og historieskabende og bruge den erhvervede viden til at forstå sig selv og reflektere over samfundsforhold og fremtidsmuligheder.

Rapporten er tilgængelig online og blev udsendt til alle skoler. Dens påpegning af centrale udfordringer i faget har været drøftet i mange fagteams, og den bruges på læreruddannelsen i undervisningsfaget historie. Medarbejdere ved HistorieLab har brugt rapportens resultater i undervisningsoplæg, på konferencer og i artikler, og den har været og er et afsæt for efterfølgende forsknings- og udviklingsprojekter. Rapporten studeres i undervisningsfaget historie på læreruddannelserne, ligesom flere studerende i deres professionsbachelorprojekt har analyseret dele af rapporten og ladet sig inspirere af dens data.

Selvom læreplanerne siden 2003-2004 har beskrevet historie i grundskolen som et problemorienteret fag, kunne undersøgelsen altså fastslå, at denne fagforståelse endnu ikke er slået helt igennem i praksis. Denne konstatering blev begrundelsen for et større aktionsforskningsprojekt, som HistorieLab gennemførte i 2016-2017. Det havde fokus på undervisning og læreprocesser i forbindelse med anvendelse af HistorieLabs læremiddel "Slaveriet og Dansk Vestindien". Aktionsforskningsprojektets sigte var på baggrund af forsøg og eksperimenter, der blev gennemført i samarbejde med lærere og elever i 16 6.-9. klasser at udvikle koncepter for elevgenererede læremidler, fremgangsmåder og didaktikker, der skal facilitere, at historie i praksis i højere grad bliver tilrettelagt undersøgende og problemorienteret. Rapporten "Kan elever arbejde problemorienteret med historie?" [Peters og Poulsen 2018] gør rede for projektets proces, resultater og anbefalinger til praksis. Rapporten er tilgængelig online (<http://historielab.dk/til-undervisningen/udgivelser/kan-elever-arbejde-problemorienteret-kilder-historie>) og kan købes i fysisk form. Pointer og anbefalinger fra rapporten har de involverede forskere bl.a. præsenteret på Læringsfestivalen og Skolemessen i 2018, i undervisningen af lærerstuderende med undervisningsfaget historie, kompetenceløft forløbet Sammen om historie, på kurser, konferencer og i artikler. Der har været en stor forhåndsinteresse for rapporten, og HistorieLab forventer, at det udmønter sig i undervisning og oplæg på flere kurser og konferencer – ligesom de deltagende forskere vil skrive artikler, der udfolder udvalgte tematikker fra projektet.

Selv om det ikke var hovedfokus for empiriindsamlingen til "Historiefaget i fokus – dokumentationsindsatsen" [Knudsen og Poulsen 2016], afslørede undersøgelsen en generel mangel på sammenhænge og progression i historieundervisningen i indskoling, på mellemtrinnet og i udskolingen. HistorieLab tog i 2014-2015 initiativ til at etablere "Historiedidaktisk netværk", som er et forum for historielærereforeningerne i grundskolen, ungdomsuddannelserne og læreruddannelserne. Her viste det sig, at grundskolelærernes viden om historieundervisningen i ungdomsuddannelserne var meget begrænset. Og omvendt: at historielærerne i ungdomsuddannelserne havde en begrænset viden om historieundervisningen i grundskolen. Det er som bekendt et uddannelsespolitisk sigte, at der skal være progression og sammenhænge i uddannelsessystemet. Denne udfordring søger Historiedidaktisk Netværk at gøre noget ved, bl.a. gennem årlige konferencer der henvender sig til såvel lærere i grundskolen som i ungdomsuddannelserne. Et andet af HistorieLabs forskningsprojekter undersøgte problematikken grundigere. Resultatet kan læses i rapporten "Historie på langs af skoleformer – sammenhænge og progression mellem grundskole og gymnasier" [Knudsen og Ebbensgaard 2017] (<http://historielab.dk/til-undervisningen/udgivelser/historie-paa-langs-skoleformer>).

I 2015 iværksatte HistorieLab i samarbejde med henholdsvis Aarhus Universitet/DPU og Syddansk Universitet to ph.d.-projekter, som løbende spiller sammen med og bidrager til HistorieLabs aktiviteter og projekter på grundskoleområdet. Det ene projekt "Perspektivskiftets rolle og karakter i historieundervisningen" har fokus på at undersøge og beskrive elevernes fortidsmøder i historieundervisningen – herunder hvordan læreren tilrettelægger undervisningen med henblik på at facilitere og kvalificere dette

møde. Projektets bidrag til undervisningen er at udstyre lærerne med nogle tilrettelæggelsesredskaber, som giver mulighed for at forholde sig til perspektivskifte og skabe et fundament for udarbejdelse af læremidler, der kan åbne op for perspektivskifter og kompetente fortidsmøder.

Det andet projekt har fokus på, hvordan scenariebaserede spil kan bidrage til udvikling af elevernes historiebevidsthed. Projektet vil dels undersøge og opstille kriterier for, hvad det vil sige, og hvordan elever udvikler og "demonstrerer" historiebevidsthed, og dels undersøge hvilke faktorer i et undervisningsdesign med scenariebaserede spil, der har indflydelse på udvikling af elevers historiebevidsthed. Projektet bidrager til praksis- og forskningsviden om brug af spil i undervisningen med særlig fokus på scenariebaserede spil i historieundervisningen.

Skolebaseret udvikling

For hurtigt at skabe direkte kontakt med professionsfeltet indgik HistorieLab i 2014-2015 en samarbejdsaftale med omkring 40 skoler fordelt over hele landet, og som hver var repræsenteret med en kontaktperson. Formålet med aftalen var at opbygge og understøtte et kontinuerligt samarbejde og dialog mellem skolerne og centeret med fokus på historieundervisningen. Den formelle samarbejdsaftale udløb i 2017, hvor HistorieLab var veletableret og havde opbygget et omfattende netværk.

I foråret 2014 uddannede HistorieLab et "ambassadørkorps" på 10 historielærere fordelt over landet, der hver forpligtigede sig til at holde workshops for lærere på egen skole og/eller hele kommunen om forenklede Fælles Mål, og hvordan dens intentioner kunne implementeres i praksis. Ambassadørkorpsset fik tilknyttet medarbejdere fra HistorieLab som konsulenter.

Tre lærere fra ambassadørkorpsset blev aflønnet for at udarbejde et antal undervisningsforløb, der reflekterede læreplanen, herunder også så vidt muligt at inddrage læreplanernes generelle sigter som f.eks. nærområdet som læremiddel, bevægelse, udvikling af elevernes teknologiforståelse, innovation og entreprenørskab. Forløbenes emner og temaer med problemstillinger blev udarbejdet i samarbejde mellem lærerne og medarbejdere ved HistorieLab, der var tovholdere og redaktører på forløbene. Forløbene blev indskrevet i en matrix, og udgivet på HistorieLabs hjemmeside (<http://historielab.dk/til-undervisningen/undervisningsforloeb>), hvor dele af forløbene kan rettes til, så brugerne kan tilpasse dem til de konkrete elever. Der bliver løbende tilføjet nye forløb, der er udarbejdet af medarbejdere ved HistorieLab eller lærere udefra. For DR, Slots- og Naturstyrelsen og Nationalmuseet udarbejdede medarbejdere ved HistorieLab en række undervisningsforløb til dokumentarserien "Historien om Danmark". Disse forløb har medarbejderne senere udfoldet, og de er tilgængelige på HistorieLabs hjemmeside (<http://historielab.dk/til-undervisningen/undervisningsforloeb>), og er en del af de ca. 100 forløb, som har mange brugere. En del af forløbene lægger op til at styrke elevernes forståelse af begrebet historiebrug og deres kompetencer til at tænke historisk, f.eks. forløbet "Hvad nu hvis?" (<http://historielab.dk/til-undervisningen/undervisningsforloeb/hvad-nu-hvis>) og "Min familie er historie" (<http://historielab.dk/til-undervisningen/undervisningsforloeb/min-familie-historie>).

På baggrund af "Historiefaget i fokus – dokumentationsindsatsen" fandt HistorieLab det hensigtsmæssigt i 2015-2017 at bruge midler til at støtte skolebaserede udviklingsprojekter. Støtten var økonomisk (lærernes arbejdstimer og i et vist omfang materialer, der blev anvendt i projekterne), og med konsulentbistand fra HistorieLab. HistorieLab udarbejdede et katalog med forslag til projekter, som kunne bruges direkte eller inspirere til, at lærerne udviklede deres egne. De ansøgende skoler skulle udarbejde en kort begrundet projektansøgning med et budget. Efter projektet var gennemført, forpligtigede de involverede lærere sig til at udarbejde en kort og for andre historielærere inspirerende afrapportering. Der blev søgt om støtte til mindre projekter som f.eks. en skoles historielærere, der ville udarbejde en lokal læseplan i overensstemmelse med læreplan til større projekter med historielærere fra en hel kommune. HistorieLab valgte at støtte otte af ansøgningerne.

I 2017 indledte HistorieLab et samarbejde med Professionshøjskolen Absalon. "Historier om mit sted" var det første af flere projekter, der blev iværksat. Skoler i Roskilde, Odense og Vejle kommuner kunne få konsulentbistand til skolebaserede udviklingsprojekter, der havde fokus på at bruge det fysiske, men også hvad eleverne oplevede som det mentale nærmiljø, som læremiddel og læringsrum. Lærere og lærerteams fra 15 skoler meldte sig. Projektet er videreført i 2018-19. Desuden deltog to hold lærer-studerende med undervisningsfaget historie i projektet. Projektet blev videreført i skoleåret 2018-2019. De bedste og mest nytænkende projekter beskrives i udgivelser, hvilket også gælder for andre projekter fra samarbejdet, der er igangsat, forventes at bidrage til antologien. Det gælder bl.a. projektet "Konspirationsteorier og fake news", der sigter på at udvikle ideer til, hvordan historie eventuelt i samarbejde med andre fag som dansk og samfundsfag kan bidrage til elevernes teknologiforståelse og digitale dannelse, samt til at styrke elevernes kommunikationskritiske kompetencer.

Læremidler og fagdidaktisk materiale

Ifølge projektbeskrivelsen fra 2013 skulle HistorieLab bidrage til udvikling af læremidler. En af centerets første opgaver var at udarbejde læremidler, der skulle bruges i forbindelse med markeringen af folkeskolens 200-års jubilæum i 2014. Det kom til at bestå af analoge læremidler "Hvad skal vi med skolen – om samfund og skole før, nu og i fremtiden?" [Bjerre, Hyllested og Poulsen 2014], til henholdsvis 4.-6. og 7.-9. Begge læremidler lægger op til at eleverne arbejder undersøgende og videnskabelende med kilder og udfordrer eleverne til at tænke historisk om sammenhænge mellem fortid, nutid og fremtid. Hver af de to udgivelser blev trykt i 3.000 eksemplarer. HistorieLab deltog også i produktionen af et antal emnekasser om skolens historie, der kan lånes via landets Centre for Undervisningsmidler [CfU]. Der blev udarbejdet en lærervejledning med ideer til undervisningen.

Det fremgår af "Historiefaget i fokus – dokumentationsindsatsen" [Knudsen og Poulsen 2016], at det som regel er læreren, der bestemmer undervisningens form og indhold, og at indholdet ofte vælges ud fra de didaktiserede læremidler (typisk en portal eller et grundbogssystem), som skolen har adgang til. Det er sjældent, at man i undervisningen bruger nærområdet som læremiddel og læringsrum – heller ikke selv om det er en af forventningerne i skolereformen. For at give konkret inspiration til at bruge nærområdet arrangerede HistorieLab i 2014 en landsdækkende konkurrence "Mit sted i historien" for elever fra 6. til 10. klasser, hvor de skulle arbejde historisk og udarbejde digitale produkter, der formidle steder i nærområdet, som havde eller havde haft særlig betydning for dem. I alt blev der indsendt omkring 100 forskellige produkter fra klasser over hele landet.

Også for praksisnært at inspirere historielærere til at bruge nærområdet som læremiddel, har HistorieLab fået udviklet en gps-baseret app [Otur] [<http://historielab.dk/til-undervisningen/otur-app>]. Med den kan læreren lave opgaver, og eleverne bl.a. udarbejde historiske guides i deres lokalområde og orienteringsløb med forskellige former for spørgsmål. Otur fik en pris for nytænkede historieformidling på Historiske Dage 2018, og app'en har efterhånden fået en vis udbredelse – også i andre fag end historie. I anledningen af 100-året for 1915-grundloven udarbejdede HistorieLab det analoge læremiddel "Hvem skal bestemme – om grundlov og demokrati før, nu og i fremtiden" [Petersen og Poulsen 2015]. Ligesom andre af centerets læremidler faciliterer og udfordrer det eleverne til at reflektere historisk og perspektivere fortællinger om fortiden til egen livsverden, samt arbejde undersøgende og historieskabende. Efterspørgslen har betydet, at bogen er trykt i tre oplag, i alt i 8.000 eksemplarer. I tilknytning til det analoge læremiddel udviklede HistorieLab flere digitale [<http://historielab.dk/til-undervisningen/udgivelser/hvem-skal-bestemme>]. Det består af bl.a. en lærervejledning, et rollespil og en grundlovs-generator, hvor eleverne ud fra nogle politiske holdninger kan søge råd fra partiernes ungdomspolitikere og ud fra det kunne generere deres egen grundlov.

Kildearbejde er et kompetenceområde i læreplanen for historie, som på forskellig måde er en udfordring. For det første, hvordan læreren kan facilitere, at eleverne identificerer og formulerer historiske

problemstillinger. For det andet, hvordan læreren kan understøtte processen, hvor eleverne fremsøger, analyserer og tolker relevante kilder til belysning af problemstillingerne. Mange lærere giver udtryk for, at det kan være svært at finde kilder til de forløb, der undervises i – ligesom mange skriftlige kilder er for vanskelige for eleverne i grundskolen. For det tredje er det en udfordring i undervisningen at få eleverne til at fastholde samspillet mellem problemstillingen og kilderne. HistorieLab besluttede derfor at oprette en "kildebank" (<http://historielab.dk/til-undervisningen/kildebank>) om forskellige historiske emner. Foreløbigt er der planlagt 12 emner. I en generel lærervejledning er der forslag til, hvordan læreren kan tilrettelægge undervisningen mere undersøgende, og styrke elevernes kompetencer til at udarbejde problemstillinger, vælge og arbejde med kilder, der kan belyse problemstilling. Til hvert emne er der mere specifikke lærervejledninger, som bl.a. indeholder "triggere", dvs. anslag der skal åbne op for, skabe interesse og nysgerrighed for fortidsmøder, og støtte eleverne i at stille spørgsmål, de kan bearbejde til historiske problemstillinger. Hvert emne er delt i et antal temaer, hvortil HistorieLab har samlet et antal kilder, hvor de skriftlige kilder blev pædagogisk bearbejdet, så de var tilgængelige og læsbare for eleverne. Det første emne, der blev udarbejdet til kildebanken, er "Slaveriet og Vestindien" Det blev også brugt som det gennemgående læremiddel i det tidligere omtalte aktionsforskningsprojekt. På baggrund af data fra dette projekt er design og koncept i kildebanken justeret. Selv om der kun er et par emner med kilder osv. tilgængelige, har HistorieLab fået en del tilkendegivelser fra lærere på, at læremidlet fungerer og er et inspirerende materiale, der kan styrke elevernes undersøgelses-, meto- diske og orienteringskompetencer.

Til emnet om De Vestindiske Øer og slaveriet udarbejdede HistorieLab også et analogt læremiddel, "Da Danmark var en slavenation – om slaveriet og de Vestindiske Øer" [Peters m.fl. 2018]. Det bygget op efter samme didaktiske koncept som tidligere omtalte "Hvem skal bestemme", dvs. med en åben og problematiserende tilgang, der skal få eleverne til at skabe viden ved at analysere og tolke kilder og bruge denne viden til at perspektivere til nutidige samfundsmæssige forhold.

Didaktiske læremidler er ofte bestemmende for undervisningens indhold og form, og mange elever mener, at læremidlerne formidler endelige og sande fortællinger om fortiden [Knudsen og Poulsen 2016]. Et sigte med HistorieLabs udvikling af læremidler har derfor været at problematisere denne opfattelse, og give lærerne redskaber til at tilrettelægge undervisningen, så eleverne styrker deres forståelse for og de erkendelsesmæssige konsekvenser af, at fortiden i sig selv er forsvundet, historier eller fortællinger om den er konstruktioner, og at der således kan være flere forskellige og endda modsatrettede, men lødige fortællinger om det samme fortidige begivenhedsforløb. HistorieLab bestræber sig på at udvikle varierede former for læremidler. Et eksempel er undervisningsfilm om reformationen (<http://historielab.dk/til-undervisningen/tema/reformationen>) med tilhørende lærervejledning og aktivitetsforslag.

Digitaliseringen fylder mere og får stadig større betydning for alle områder i samfundet. Historie må som andre fag bidrage til at styrke elevernes teknologiforståelse, digitale literacy og dannelse. I den sammenhæng har HistorieLab særlig opmærksomhed på digitale læremidler og deres brug i praksis. Grundlovsgenerator er et enkelt eksempel. Centeret har udviklet værktøjer som f.eks. spilportalen, hvor eleverne selv – og selvfølgelig også læreren – kan fremstille historiske spil, og dermed selv skabe historiske fortællinger (<http://spilportalen.historielab.dk>). Som et element i styrkelsen af elevernes historiske bevidsthed er det væsentligt, at de forstår, at historie over tid ikke forløber ad et fastlagt spor, men at tilfældigheder eller andre valg kan give historien en ganske anden retning. Dilemmaspil (<http://historielab.dk/til-undervisningen/spil/dilemma-spillet-dk>), som HistorieLab har fået udviklet, kan hjælpe med at gøre den erkendelse konkret for eleverne. På hjemmesiden er der også værktøjer og vejledning til, at læreren og eleverne kan fremstille dilemmaspil med afsæt i forløb, de arbejder med.

HistorieLabs it-baserede værktøjer og læremidler er også udviklet med henblik på at støtte elevernes teknologiforståelse og digitale dannelse ved at styrke deres kompetencer til at analysere og produce-

re digitale kilder og produkter, og medvirke til at eleverne konstruktivt og kritisk kan orientere sig og handle i en stadig mere digitaliseret verden. Det gælder også MOOC-projekterne, som HistorieLab alene og sammen med andre har udviklet. Som eksempel kan nævnes onlinekurser om historie i spillefilm (<http://historielab.dk/til-undervisningen/mooc>). I perioden 1.1.2016-31.12.2017 medvirkede HistorieLab i MOOC-projektet "Den Åbne Skole", som blev produceret i et partnerskab mellem alle danske professionshøjskoler og Danmarks Medie- og Journalisthøjskole. MOOC'en indgik i et større projekt, som skal kortlægge potentialerne ved et formaliseret UC-sektor samarbejde.

Formidling af fag- og historiedidaktisk viden, som kan styrke lærernes didaktiske og faglige kompetencer, er en væsentlig opgave for HistorieLab. Det sker via artikler i HistorieLabs eget online-tidsskrift RADAR (<http://historielab.dk/radar>) og artikler i relevante danske og nordiske tidsskrifter, f.eks. Historie & Samfundsfag, Noter, Nordidactica og forskningsantologier som eksempelvis "Hvad er scenariedidaktik?" [Aarhus Universitetsforlag] "Historie – didaktik, dannelse og bevidsthed" [Aalborg Universitetsforlag]. Som en støtte til at tolke og bruge læreplanen forenkede Fælles Mål udgav HistorieLab antologien "Forenkede Fælles Mål i historie – en håndsrækning". På grund af stor efterspørgsel blev den trykt i flere oplag, så der i alt er udgivet 3.500 eksemplarer. Ud over af historielærerne er den udbredt på holdene, der studerer undervisningsfaget historie på læreruddannelsen. Brug af kortere videooplæg (å 10-15 min.) om tematikker inden for fagdidaktikken er også en formidlingsform, som HistorieLab bruger (<http://historielab.dk/laererudvikling/sammen-om-historie/video/videoertillaering>).

Undervisning og kompetenceudvikling af lærere, der underviser i historie og andre kulturfag.

Som andre lærere får også undervisere i historie ny viden og inspiration ved at deltage i konferencer, seminarer og kurser. Derfor har HistorieLab, fra centeret blev etableret, prioriteret at være med på disse arrangementer. Det gælder bl.a. Historiske Dage, Læringsfestivalen og Skolemessen, hvor HistorieLab har været til stede med en stand, og medarbejdere har holdt foredrag, oplæg og workshops. I samarbejde med CfU har HistorieLab udviklet Historielærernes Dag til at blive et landsdækkende arrangement, der siden 2016 både er afviklet i Jelling (ca. 140 deltagere i 2018) og i Roskilde (ca. 80 deltagere i 2018). Medarbejdere fra HistorieLab har siden 2014 holdt oplæg og workshops på Historielærernes Dag. I 2017 havde centeret historiedidaktiske seminarer og paperpræsentationer på NOFAG i Odense og Historikermødet i Aalborg, og i 2018 bl.a. på en historiedidaktisk konference i Umeå med temaet "Kontroversielle samhållsfrågor i utbildning och demokrati".

Til historielærerne på ungdomsuddannelserne har HistorieLab tilbudt workshops om en række fagdidaktiske tematikker, som en del faggrupper har taget imod. HistorieLab har også undervist på pædagogikumforløb og holdt oplæg på forskellige seminarer, som undervisningsministeriet har afholdt for historielærere ved ungdomsuddannelserne. HistorieLab har holdt en række kurser, dels rekvireret og dels tilbudt af centeret på Centrene for Undervisningsmidler, ligesom centerets medarbejdere har afholdt workshops for skoler og kommuners fagteams.

Støttet af A.P. Møller Fonden har HistorieLab i samarbejde med UCL's efter- og videreuddannelsesafdeling udarbejdet et koncept Sammen om historie (<http://historielab.dk/laererudvikling/sammen-om-historie>), et kompetenceløft for lærere, der underviser i historie uden at have de formelle kompetencer (linje-, undervisningsfag eller tilsvarende). Kompetenceløftforløbet afsluttes ved at deltagerne aflægger kompetencemålsprøven i undervisningsfaget historie. Indholdsmæssigt tilrettelægges kurserne blandt andet med aktionslæringsforløb, så deltagerne konkret oplever en styrkelse af deres faglige og didaktiske kompetencer i sammenhæng med praksis på skolen og i samarbejde med kulturinstitutioner. Kompetencemålsforløbet har i 2017-2018 været gennemført på fem hold i Kolding, Vejle, Odense og Slagelse.

2.b Skabe viden om børns og unges møde med historie og kulturarv

Heidi Eskelund Knudsen, lektor, HistorieLab

Denne del af rapporten beskriver HistorieLabs arbejde med og indsats i forhold til at skabe viden om børns og unges møde med historie og kulturarv. Arbejdet baserer sig siden 2014 på en række forsknings- og udviklingsprojekter, hvis resultater dels er blevet formidlet gennem diverse publikationer, i undervisning, workshops og på konferencer. Dels er resultaterne videreført i og har fungeret som basis for efterfølgende projekter samt i udvikling af diverse faglige materialer. Afsnittet nedenfor fremhæver centrale aspekter af dette arbejde, samt beskriver, hvordan arbejdet har haft betydning for feltet.

Helhedsperspektiv i arbejdet

HistorieLab har i projektperioden opereret med en indirekte målgruppe i form af de 2-18-årige, hvilket i praksis har betydet, at centerets projekter har fokuseret på børns og unges oplevelser af historie og kulturarv på førskoleområdet, i grundskole og gymnasium samt disse områders samspil internt såvel som med kulturinstitutioner. Centeret opererer med et helhedsperspektiv, hvor børns og unges møder med historie og kulturarv ikke isoleret set betragtes som noget, der foregår i skole og institutionsmiljøer, men derimod angår et komplekst samspil mellem børns og unges erfaringer fra hverdagsliv og møder med historie og kulturarv. Viden om deres forståelser i disse møder er i HistorieLabs projekter etableret gennem undersøgelser af børns og unges mere eller mindre bevidste brug af spor fra og repræsentationer af fortid, deres måder at tale om dette samt om oplevelser af at arbejde med historie og kulturarv som genstandsområde. Projekter i HistorieLab bygger på både kvalitative og kvantitative forskningsmetodiske tilgange.

Genereret viden i konkrete projekter – skole og fag-projekter

Historiefaget i fokus – dokumentationsindsatsen (Knudsen/Poulsen, 2016) afdækkede opfattelser af historiefaget blandt elever og historielærere i grundskolen. Gennem observation af undervisning, fokusgruppe- og individuelle interviews samt via en spørgeskemaundersøgelse foretaget af Rambøll Management Consulting (HistorieLab, 2015) viste undersøgelsen, at børn typisk skelner mellem historie og kulturarv som noget, der mødes henholdsvis *i* og *udenfor* skolen, og det falder ikke nødvendigvis let for dem at se koblinger herimellem. En forklaring er bl.a., at børn og unge ofte betragter historie og kulturarv i skolen, som noget der vedrører fortid alene, dvs. fortid i en form som dels er overleveret og nedskrevet i bøger, eller kan findes på internettet – og i øvrigt skal læres og huskes. Undersøgelsen viste, at elever i grundskolen giver udtryk for, at viden om fortid er vigtig, men samtidig også har svært ved at forklare nærmere, hvad de mener. I forlængelse heraf viste undersøgelsen endvidere, at det i sammenligning med andre fag, der har større offentlig bevågenhed og får mere omtale, kan være svært for elever at se meningen med historiefaget i skolen.

Den kvantitative del af undersøgelsen, *Undersøgelse af årsager til lav kompetencedækning i historiefaget* (HistorieLab, 2015) viste, at andelen af historielærere på grundskoleområdet, som underviser uden undervisningskompetence i faget er højt. I skoleåret 2013/2014 havde blot 46,4 % af lærerne i historiefaget undervisningskompetence i faget ([HistorieLab, 2015, s. 3]). Det skyldes flere forhold, men særligt kommuners og skoleleders manglende fokus på faget i form af efteruddannelsesmuligheder og derudover også en tradition for at prioritere, at så få lærere som muligt underviser i den enkelte klasse. Undersøgelsen viste, at historie gennem mange år ofte er blevet opfattet som det lille fag, der kunne bruges til at få fagfordelingen til at gå op.

Historiefaget på langs – sammenhænge og progression mellem grundskole og gymnasium (Ebbensgaard/Knudsen, 2017) undersøgte faglige og didaktiske forhold vedrørende overgange fra historie som skolefag i grundskolen til gymnasierne. På grundlag af feltarbejde på skoler i Jylland, på Fyn og

Sjælland viste undersøgelsen, at der på trods af overlap i fagligt indhold i udskolingen og gymnasiernes første klassetrin, så er samarbejdet mellem historielærere på tværs af skoleformer begrænset. Årsagen hertil er dels forskellige skolekulturer i de to skoleformer, dels historielærernes forskellige uddannelsesbaggrund og dermed forudsætninger for at indgå i samarbejder. Undersøgelsen påpegede, at historie i de to skoleformer [sammenhængende betragtet] rummer et uudnyttet potentiale i forhold til didaktisk udvikling og håndtering af elevers faglige progression og læringsudbytte, men fordi dialogen mellem historielærere såvel som opbakning fra skoleledelser mangler, kommer historie til at være et fag, man starter forfra i, når man overgår fra en skoleform til en anden.

Aktionsforskningsprojektet *Kan elever arbejde problemorienteret med kilder i historie* [Peters/Poulsen, 2018] satte fokus på problemorienteret arbejde som indgangsvinkel i historieundervisning i grundskolen. Projektet påpegede, at en sådan tilgang kan være motiverende og udbytterig, men også – i det omfang tilgangen omhandler konkret kildearbejde – ofte er svært for elever. Ikke mindst fordi der er tale om en arbejdsproces, som kræver nøje fagdidaktiske forståelser og forberedelser af læreren. Projektet viste, at elever typisk er vant til stærk lærer- og/eller læremiddelstyring i undervisningen, dvs. de er uvante med det selvstændige arbejde som problemorienteret undervisning udgør. Desuden præsenteres arbejdet med problemstillinger og kilder typisk som formalistiske øvelser baseret på modeller og skemaer, hvilket gør sammenhængen mellem undervisningens indhold fagligt, og udviklingen af elevens egen tænkning og forståelse uklar for de børn og unge, der præsenteres for denne form for undervisning. Undersøgelsen viste, at undervisning med udstrakt elevstyring og ansvar for egen læring for mange elever udgør en stor udfordring at håndtere.

HistorieLabs arbejde i forbindelse med projekterne *Historiefaget i fokus – dokumentationsindsatsen* [Knudsen/Poulsen, 2016], *Historiefaget på langs af skoleformer – sammenhænge og progression mellem grundskole og gymnasium* [Ebbensgaard/Knudsen, 2017] og *Kan elever arbejde problemorienteret med kilder i historie?* [Peters/Poulsen, 2018] viser samlet, at historie som fag og eksistentielt menneskeligt og samfundsmæssigt grundvilkår er svært for børn og unge at lære at tænke om, forholde sig til og forstå på måder, hvor de samtidig på egen hånd, selvstændigt, omsætter viden og færdigheder i forskellige kompetencemæssige udfoldelser.

Graden af genkendelighed og personlig relation til historie og kulturarv som genstandsområde har stor betydning for børns og unges oplevelse af mødet, herunder oplevelse af om området er relevant og meningsfyldt at beskæftige sig med. I den sammenhæng skelner børn og unge ofte mellem historie som skolefag, og de versioner af historie, de ellers møder i hverdagen. På den måde kan historie og kulturarv udmøntet i skolefag godt opleves som kedeligt eller irrelevant, men det er ikke det samme som, at eleverne generelt oplever historie og kulturarv som så. Omvendt kan udvalgte emner i undervisnings-sammenhæng også sagtens opleves som spændende og interessante, uden at eleverne i øvrigt oplever sammenhæng og relation til hverdagslivet uden for skolen.

Generet viden i konkrete projekter - samspil mellem skole og kulturinstitutioner

Det landsdækkende projekt *Museet i den åbne skole* [Knudsen/Olesen, 2017] satte i perioden 2015/2016 fokus på samarbejde og samspil mellem kulturinstitutioner, kommuner og skoler i 15 konkrete delprojekter, hvor kulturinstitutioner var udpeget som tovholdere. Opdraget for delprojekternes samarbejde var udvikling af et eksemplarisk læringsforløb. Følgforskningen bag projektet beskrev efterfølgende en række erfaringer med særligt vægt på organisering af de konkrete samarbejder samt disses potentialer i forhold til læring. Følgforskningen påpegede bl.a. at et indledende økonomisk bidrag til projekterne [fra bl.a. HistorieLab], dels betød et projektløft, dels var medvirkende årsag til, at delprojekterne i flere tilfælde kunne gennemføres. Den overordnede projektorganisering med hjemmeside, nyhedsbrev, tre nationale læringsdage samt en afsluttende konference havde også betydning for samarbejdet og de deltagende parter i de enkelte delprojekter. En generel udfordring i projektet, som

følgforskningen fremhævede, var spørgsmålet om at få kommunerne til at indgå aktivt deltagende i samarbejdet.

Følgforskningen bag projektet KULT fokuserede i 2018 på museers, kunstneres og pædagogers samarbejde om at udvikle og gennemføre lærings- og oplevelsesforløb for børn i førskolealderen (Thorhauge/Christensen, 2018). På grundlag af Generic Learning Outcome, GLO-modellen, samt med afsæt i en SWOT-analytisk tilgang beskrev følgforskningen, hvordan deltagere i projektet oplevede barrierer og potentialer i samarbejdet, herunder bl.a. børns udbytte i forbindelse med gennemførte forløb, skabt og udviklet på grundlag af en såkaldt sommerfuglemodel (Thorhauge/Christensen, 2018). Følgforskningen viste, at anvendelsen af sommerfuglemodellen som afsæt for samarbejdet sikrede både helhedstænkning generelt og medvirkede konkret til fokus på det pædagogiske arbejde med før, under og efter-faser af gennemførte aktiviteter og kulturmøder for børnene. I forlængelse heraf påpegede forskningen endvidere betydningen af sammenhænge mellem børnenes udbytte af konkrete aktiviteter og den anvendte samarbejdsmodel. Følgforskningen fremhævede dog, at samarbejder mellem deltagere med forskellige faglige baggrunde er tidskrævende, og forudsætter, at ansvar og rollefordeling er tydelig fra projektstart.

To aspekter i viden om børns og unges opfattelser af historie og kulturarv

Overordnet rummer ovenstående projekter to konklusioner vedrørende børns og unges møder med historie og kulturarv. For det første viser arbejdet, at betydningen af børns og unges møde med historie og kulturarv i forhold til deres opfattelser af sig selv og omverden afhænger af de former og/eller måder, hvorpå det præsenteres og umiddelbart fremstår for dem. For det andet og i forlængelse heraf har det betydning i hvilket omfang den professionelle, voksne fagperson, i konteksten af skole-daginstitution- såvel som kulturinstitutioner, dels er klædt på til at forestå mødet, fagligt, fagdidaktisk og pædagogisk. Og ikke mindst hvorvidt vedkommende på grundlag heraf indgår i udvikling af forløb og aktiviteter i samarbejder med andre professionelle. Dels spiller grundlæggende organisering og styring af disse samarbejder en central rolle.

2.c Skabe og videreudvikle tradition for at arbejde med kulturformidling på pædagoguddannelserne og i før-skoleinstitutionerne

Mette Nørregaard Christensen, lektor, HistorieLab

Lars Kjær Larsen, lektor, HistorieLab

Dette afsnit beskriver i forlængelse af afsnit 1.d. en række forskellige indsatser, publikationer og projekter, der understøtter HistorieLabs arbejde med kulturformidling på pædagoguddannelserne, førskole-institutionerne og andre aktører på området.

Pædagogisk Kulturlaboratorium

HistorieLab har i samarbejde med lærer- og pædagoguddannelsen i Jelling samlet nogle af indsatserne i et fælles program Pædagogisk Kulturlaboratorium, der arbejder med udviklingsprojekter og metodeudvikling i krydsfeltet mellem pædagogik og historie- og kulturarvsformidling. Programmet har fokus på de 3-9 årige, og målgruppen er daginstitutioner og pædagogstuderende, men også indskolingsområdet og understøttende undervisning. Programmet tager til dels udgangspunkt i lokale samarbejder, men skal sprede indhentede erfaringer ud gennem nationale netværk, publikationer og arrangementer. Pædagogisk Kulturlaboratorium har igennem 3 forløb/projekter haft deltagelse af pædagogstuderende og med eksterne samarbejdspartnere. Det drejer sig om "Pædmus" (2015), "PædMatMus" (2016) og "Verdensarv i Børnehøjde" (2017). Forløbene viste, at det er meget vigtigt at medinddrage studerende i mødet med kulturarven og kulturarvsinstitutionerne, og at der er et stort udbytte at hente her.

Efterfølgende surveys viste ligeledes, at pædagogstuderendes interesse for kulturarvsformidling er stor, men at deres viden herom er begrænset. Desuden oplever pædagogstuderende barrierer i samarbejdet mellem museer og den pædagogiske praksis. Her er et par udsagn som eksempel herpå: "Vi er nok farvet af egne oplevelser fra barndommen, og har fordomme som, at museer er støvede og kedelige, at man ikke må pille". "Pædagogerne mangler redskaber og viden om museer og historie, og hvorfor det er vigtigt i pædagogisk arbejde. Der er svært at se, hvad man får ud af det i institutionen" (Christensen, 2016).

Det må derfor anses som vigtigt, at de pædagogstuderendes møde med kunst og kultur må prioriteres højt i pædagoguddannelsen, for som omtalt i starten er det langsigtede mål, at styrke den "fælles forståelse af blandt andet dannelse, leg, det gode børneliv, børnefællesskab og læringsmiljøer i dagtilbud"

PædMus

PædMus var et udviklings- og samarbejdsprojekt mellem fire museer og to pædagoguddannelser under UCL, der blev gennemført i 2014. Projektets deltagende museer var Johannes Larsen Museet i Kerteminde, Danmarks Jernbanemuseum i Odense, Give-Egnens Museum og Kongernes Jelling. Målet for projektet var at give pædagogstuderende kendskab til museernes læringsrum, styrke samarbejdet mellem kulturinstitutioner og daginstitutioner samt hente erfaringer til brug for fortsat styrkelse af området. Studerende udviklede i samarbejde med lokale daginstitutioner og museer innovative læringsforløb og aktiviteter for 3-5 årige børn og styrkede herved også grundlaget for kommende samarbejdsrelationer mellem museer og daginstitutioner. Projektet resulterede blandt andet i udviklingen af læringsforløb, samarbejdsrelationer mellem parterne og 2 bacheloropgaver – den ene sidenhen prisbelønnet – omhandlende samarbejde mellem pædagoger og museer. I 2015 blev der afholdt landsseminar om projektet med titlen "Hvordan udvikler vi samarbejde mellem museer og daginstitutioner?"

PædMatMus

"En gnistrende vinterdag med sne på højene, man kan ikke undgå at bemærke, at Sydhøjen er en af byens mest populære kælkebakker. Børnene aser op og ned og slider render i fortidsminderne. Som

voksen med historieinteresse tænker man: "Går det nu an? Burde man ikke have lidt mere respekt for fortidsminderne?". Men i virkeligheden er det genialt. Alle børn i Jelling ved, hvor høj bakken er og hvor meget fart man kan få på nedad. Det er kropslige erfaringer med den lokale historie og lige præcis det det handler om, når man er 0-6 år."

Således beskrives projektet PædMatMus [2016] på HistorieLabs hjemmeside. I projektet skal pædagogstuderende arbejde med at opfinde matematik- og historieaktiviteter, der er tilpasset både til monumentområdet i Jelling og til målgruppen 3-6 år.

De studerendes arbejde mandede ud i et idekatalog med matematik- og historieaktiviteter. Ideerne er til inspiration for børnefamilier, der besøger Kongernes Jelling, til institutioner og til de studerende selv. Resultaterne af projektet med de studerende opsamles efterfølgende og danner grundlag for videre arbejde med matematik- og historieformidling i uformelle læringsmiljøer.

Projektarbejdet med PædMatMus var grundlaget til produktionen af skriftet "Rend og Hop på Jelling Monumenterne. Matematiklege til legesyge børn og voksne."¹

KULT

På landsplan deltog HistorieLab i samarbejdsprojektet KULT [2016-18], hvor pædagoger blev klædt på til at blive bedre kulturformidlere, og hvor der blev udviklet nye koncepter, så kunst, kultur og kulturarv i højere grad bliver en fast del af institutionernes hverdag i hele landet. KULT-projektet var initieret af Kulturstyrelsen, for at styrke kompetenceudviklingen hos uddannelser og institutioner, og det gennemførtes af et konsortium bestående af Professionshøjskolen Absalon samt Kulturprinsen i Viborg, University College Lillebælt og University College Nordjylland.

KULT havde fem delmål:

- At udvikle et praksisbaseret koncept for pædagogers arbejde med kunst-, kultur- og kulturarvsformidling til førskolebørn
- at opkvalificere uddannede pædagoger inden for kunst- og kulturformidling via en kombination af centrale kurser og sparring direkte i daginstitutionerne, forestået af kunstnere, professionelle museumsformidlere og UC-undervisere med særlig ekspertise inden for æstetiske læreprocesser
- at skabe lokale og regionale samarbejdsnetværk mellem daginstitutioner, museer, kunstnere og kunst- og kulturinstitutioner
- at skitsere et nyt nationalt videntcenter for æstetiske læreprocesser, kunst- og kultur[arvs]formidling
- at udvikle et nyt valgfrit område til Pædagoguddannelsen, baseret på KULT-projektets empiri og med æstetiske læreprocesser og kunst- og kultur[arvs]formidling som indhold.

Projektet blev gennemført i et samarbejde med en række dagsinstitutioner i 9 kommuner og afsluttet i 2018 med en konference, e-bogsmaterialer og en statusrapport. KULT-projektet har handlet om at udvikle netværkssamarbejder mellem kulturinstitutioner og dagtilbud med henblik på også at udvikle kulturtilbud til museernes mindste gæster. Samarbejdet har i dette projekt haft mål om, også at styrke pædagogerne som kulturformidlere. Det flugter med regeringens hensigter om "Det åbne dagtilbud" og den nye "Styrkede pædagogiske læreplan i dagtilbud".

Baggrunden for KULT blev bl.a. formuleret således: de æstetiske aktiviteter har den dobbelte kvalitet, at de kan stimulere børns livslyst, kreativitet og verdensåbenhed i mødet med kunstarterne, og at de også kan befordre opfyldelse af alle seks læreplanstemaer i dagtilbud. Baggrunden for KULT-projektet var

¹ Rend og Hop på Jellingmonumenterne. Matematiklege til legesyge børn og voksne [Christensen, M. N og Larsen, L. K., HistorieLab 2017]

her et ønske hos de initiativtagende ministerier om at supplere nuværende og kommende pædagogers kompetencer i musik, billedkunst og drama. Disse fagområder blev reduceret betydeligt ved revision af pædagoguddannelsen i 2014, og det har skabt bekymring for, om nutidens og fremtidens pædagoger har tilstrækkelige praktiske kompetencer og metoder til rådighed, til at kunne honorere det støt øgede samfundsfokus på små børns trivsel, dannelse og læring.

I KULT-projektet og Pædagogisk Kulturlaboratorium har vi i vores regionale projekt samarbejdet med lokale dagtilbud –Grangården Jelling, Skibet Børnehus, Mælkebøtten og kulturinstitutionerne Kongernes Jelling, Give Egnens Museum, Vejle Bibliotekerne.

KULT-projektets resultater blev opsamlet i følgeforskningsrapporten "KULT-Projektet – Følgeforskningens resultater og anbefalinger" (Thorhauge og Christensen 2018 og projektets inspirationsmateriale "Det blev en sommerfugl" – "Maleriet i madpakterummet" (Bidrag af Larsen, Lars K. og Christensen, M. 2018). om hvordan et museumsbesøg tog en uventet drejning, og gennem flere måneder gav stof til leg. Publikationen er i øvrigt omtalt i afsnit 1d.

Verdensarv i børnehøjde

I det seneste projekt, Verdensarv i børnehøjde, der handler om at formidle UNESCO verdensarv, har vi udvidet målgruppen til også at omfatte børn i indskoling (0.-2. kl.) foruden dagtilbud. Det betyder, at projektet nu inddrager både lærere og pædagoger i et tværprofessionelt samarbejde med kulturinstitutioner. Pædagogstuderende skulle udvikle didaktiske formidlingskasser til kulturinstitutionerne, på baggrund af undervisning og samarbejde med stederne.

Projektet stemmer overens med, at et bredt politisk flertal i Folketinget har lavet en aftale om blandt andet bedre læring og trivsel for alle børn i et sammenhængende børneliv. Her lægges f.eks. vægt på en styrket pædagogisk læreplan, åbent dagtilbud og læringsfokus i SFO².

I projektet Verdensarv i Børnehøjde samarbejdede vi blandt andre med Give Egnens Museum, Økolariet, Kulturmuseet Spinderihallerne og Kongernes Jelling om besøg, udvikling af formidlingsaktiviteter og efterfølgende evaluering – en proces, hvor børnene fra Billundsskolen, Skibet Skole, Bredagerskolen og Jelling Friskole også deltog. Desuden gav "Verdensarv i Børnehøjde" afsæt til dagstemaet for den kommende Nordiske Verdensarvskonference i Jelling samt et optakt projekt med titlen Projekt: "Leg, læring og kreativitet – verdensarv i Børnehøjde". En yderligere markering af, hvor vigtigt det er at inddrage pædagogstuderende i arbejdet med et tværfagligt og tværkulturelt fokus.

Leg, læring og kreativitet

Under overskriften "Leg, læring og kreativitet" samarbejdede lærere og pædagoger om at styrke børns læring og forståelse for kulturarven og verdensarven, og der blev arbejdet med en legende, sansende og eksperimenterende tilgang til temaet, hvor børns tryghed, mestring og deltagelse er central. 5-9 årige børn fra 5 skoler og institutioner i 3 forskellige kommuner. Resultaterne fra arbejdet er offentligt gjort på konferencen. Allerede nu ser det ud til at mødet mellem verdensarvs-stederne og de 5-9 årige bringe spændende muligheder på at belyse det didaktiske og metodiske arbejde i dette nye læringsrum.

Formidlingskasser til Kongernes Jelling

Der er udarbejdet idéskitse og forslag til indhold i 5 formidlingskasser. Formidlingskasserne skal støtte pædagoger og lærere, der ønsker selv at udnytte det uformelle læringsrum til aktiviteter og formidling

² Bred aftale om 24 initiativer til bedre dagtilbud og mere fleksibilitet for forældre, Børne- og Socialministeriet 2017 <http://socialministeriet.dk/nyheder/nyhedsarkiv/2017/jun/bred-aftale-om-24-nye-initiativer-til-bedre-dagtilbud-og-mere-fleksibilitet-for-foraelde/>.

om Jellings historie, matematik og bevægelse.

Arbejdet er blevet til på baggrund af arbejdet i de ovenfor nævnte projekter, erfaringer, samarbejde med Kongernes Jelling og ideer fra studerendes og egen gennemprøvning af ideerne med børn i projektet "leg, læring og kreativitet – verdensarv i børnehøjde".

Projektet er leveret til Kongernes Jelling 2018 og afventer nu endelig formgivning og udførelse.

2.d Øge og forbedre skolers og uddannelsesinstitutionernes samarbejde med kulturinstitutioner

Marie Bonde Olesen, adjunkt, HistorieLab
Steen Chr. Steensen, adjunkt, HistorieLab

Et fokusområde for HistorieLab er at øge og forbedre skolers og uddannelsesinstitutioners samarbejde med kulturinstitutioner – herunder især museer og arkiver, med det mål at øge kvaliteten af den læring og dannelse, der finder sted hér. Dette kan udmøntes på flere måder, som nedenstående uddyber nærmere, men nogle af de konkrete effekter og resultater, som HistorieLabs indsatser bl.a. har haft fokus på, er læring hos eleverne og de voksne aktører, viden om samarbejdets vilkår og udfoldelse, samt aktørernes kendskab til samarbejds- og udviklingsmuligheder. Den strategiske målsætning har været implementeret i centerets strategi fra begyndelsen, og er fra 2015/16 især foregået i programmet skole og kulturarv.

Læring finder sted både i og uden for klasselokalet – i nærområdet og i kulturinstitutioner som museer og arkiver, men det kan være en udfordring, at nærområdet og kulturinstitutionen i undervisningsmæssig sammenhæng ikke er didaktiserede, læreren kan føle sig på udebane og udnytter derfor måske ikke de muligheder og potentialer, som disse eksterne læringsmiljøer rummer. Samtidig kan kulturinstitutionens manglende indsigt i skoleverdenen være en udfordring for at møde lærerens og elevernes behov.

Initiativer

HistorieLab har iværksat, deltaget i og støttet en bred vifte af initiativer på området inden for en række indsatsområder såsom samarbejder og netværk, vidensindsamling og vidensproduktion samt vidensomsætning og formidling. Med fokus på tværinstitutionelt samarbejde har målgruppen været bred med initiativer henvendt til lærere, museumsformidlere, skoleledere, kommuner samt studerende og undervisere på professionshøjskolerne. Hos alle aktører og på alle institutioner landet over er der en mangfoldighed i metoder og tilgange til at gennemføre skole-kultursamarbejde. HistorieLabs arbejde på feltet afspejler denne præmis, hvor projekter og indsatser har til formål bredt at styrke dette felt præget af pluralitet.

Ud fra dette arbejder HistorieLab med at styrke det tværinstitutionelle samarbejde på tre niveauer:

- Et udviklings- og læringsperspektiv, der fokuserer på kulturinstitutionens potentiale som alternativt lærings- og dannelsesrum.
- Et institutionelt perspektiv, der fokuserer på samarbejdet og samarbejdsformer mellem skole og kulturinstitution.
- Et sektorperspektiv, der fokuserer på, hvorledes det overordnede samarbejde mellem uddannelses- og kultursektor kan styrkes på landsplan.

Konkret har etablering, udvikling og undersøgelse af samarbejder været et væsentligt indsatsområde for HistorieLabs bidrag på skole-kulturfeltet. Eksempelvis har HistorieLab i 2015-2017 deltaget i to store nationale projekter til udvikling af skole-museumssamarbejde: *Nye veje* og *Museet i den åbne skole*, som centeret har støttet med konsulentbistand, følgeforskning og økonomiske tilskud. Yderligere har HistorieLab udbudt en pulje til udvikling af skole-kultursamarbejder med fokus på partnerskaber og undervisningsforløb, hvor projekter spredt over hele landet blev iværksat. Disse puljeprojekter bestod af 8 samarbejdsprojekter mellem skoler og museer/arkiver og 2 interne skoleprojekter, alle med det mål at udvikle undervisningsmidler, der skulle styrke historiefaget og beslægtede fag i grundskolen, samt løfte kvaliteten af historie- og kulturarvsformidling. Det var interessant at konstatere, hvor forskelligt opgaven blev grebet an og udmøntet, selv inden for et så begrænset antal projekter. HistorieLab ydede sparring undervejs og samlede erfaringerne i en rapport.

Grundskolen har været i hovedfokus, men HistorieLab har også arbejdet med gymnasieskolen og læreruddannelsen for eksempel gennem projektet *GYMuSKO*, hvor der etableredes samarbejde mellem gymnasier og grundskoler med museer som samarbejdssted og brobygger, gennem udvikling af et Bunkerrollespil i samarbejde med museum og gymnasie, samt gennem projektet Kulturfag i den åbne skole med lærerstuderendes udvikling og evaluering af undervisningsforløb sammen med kulturinstitutioner. Et vigtigt element inden for feltet, der går igen i flere af projekterne, og som HistorieLab arbejder videre med, er lærende partnerskaber, en form for dybere og ligeværdigt samarbejde, hvor skole og kulturinstitution i høj grad drager nytte af hinandens kompetencer. I ovennævnte projekter er omkring 40 lokale samarbejder blevet etableret, og omkring 100 institutioner har været del af disse.

En samlet erfaring ved disse projekter har været, at der er en interesse til stede både fra skoler og kulturinstitutioner for samarbejder af forskellig slags. Ikke kun fordi der politisk er lagt op til det gennem Åben skole, men fordi lærere, museumsfolk og kulturmedarbejdere efterhånden har fået øjnene op for hinandens kvaliteter og ser en nødvendighed i samarbejder, der kan skabe muligheder for bedre, mere mangfoldig læring og dannelse for eleverne. Indsatserne har været karakteriseret af tidsbegrænsede projektforløb, og dette arbejde har fungeret godt sammen med kulturinstitutionerne, da meget af deres arbejde i forvejen er baseret på en projektkultur inden for sektoren. På godt og ondt. På godt fordi projekterne giver samarbejderne et boost. På ondt fordi de som regel har en udløbsdato, og implementeringen af resultaterne ofte ikke er rammesat og finansieret.

Videndeling

Erfaringsgenerering og vidensproduktion har i den forbindelse været centrale indsatsområder for HistorieLabs bidrag på feltet. Følgeforskningsindsatser på projekterne *Fattiggård eller Fjendeland*, *Museet i den åbne skole* og *GYMuSKO* har bidraget til væsentlig viden om læring for både elever og voksne i skole-kultursamarbejder samt om samarbejders institutionelle rammer og muligheder. Viden, om de lærerstuderendes muligheder for at samarbejde med kulturinstitutioner under studiet, er blevet genereret i en undersøgelse og rapport af samme navn - *Learning Museum Genbesøgt* med HistorieLab som opdragsgiver og med NCK - Nordisk Centrum for Kulturarvspædagogik som leverandør. Yderligere har lærerstuderende selv arbejdet med at undersøge læring hos elever i egne udviklede forløb, hvilket også har bidraget til professionshøjskolernes målsætning om at skabe forskningsbaserede uddannelser. Resultater fra følgeforskningsindsatser og andre typer undersøgelser har bidraget til mere og en i højere grad nuanceret viden på feltet.

HistorieLab har afholdt en række arrangementer for at erfaringsgenerere og vidensdele samt give et samlet blik på nogle tematikker inden for feltet. For eksempel deltog 98 personer i den nationale konference *Arkiverne i den åbne skole* i foråret 2016, hvilket viser en stor interesse for, hvordan arkiverne kan udvikle deres samarbejde med folkeskolen. Efter 4 år med folkeskolereformen og en lang række initiativer fra både nationalt, kommunalt og institutionelt hold i forhold til Åben skole afholdt HistorieLab i efteråret 2017 skole-kulturkonferencen *UD af klassen IND på museet*, og med 107 deltagere fra både uddannelses- og kulturinstitutioner samt forskere, politikere og praktikere på programmet blev der stillet skarpt på samarbejde mellem skoler og kulturinstitutioner både i praksis og teoretisk, på læreruddannelsens rolle, understøttende undervisning, dannelseperspektivet og hovedtale ved Etienne Wenger om partnerskaber.

At arbejde med at udvikle sin egen praksis og faglige kompetencer, at kunne dele sine erfaringer samt have mulighed for at lade sig inspirere af andre er væsentlige aspekter ved skole-kultursamarbejde og HistorieLabs projekter på feltet. Evalueringer af projekter og følgeforskning på projekter kan bidrage til et indblik i, hvordan disse har påvirket deltagernes tilgang til egen praksis og derved feltet overordnet. For eksempel mener 83 % af lærerne i projektet *Museet i den åbne skole*, at de er blevet bedre til at

bruge læringsrum uden for skolen, og 92 % af både lærere og museumsformidlere mener, at de har fået ny indsigt i, hvordan museet/skolen arbejder, og kan inddrages i forbindelse med deres undervisning/formidling.

Der er derved skabt en større bevidsthed om kulturinstitutionen som læremiddel, altså at det afhænger af, hvordan man bruger det, og hvad man ønsker at få ud af det. Udtalelser i forbindelse med følgeforskning fra lærere og museumsformidlere understreger, at samarbejdsprojekter giver et fagligt og personligt udviklingsrum for deltagerne, selv om der også er lærere, der tager forbehold for formaliserede samarbejder, fordi de er ressourcetunge, personbaserede og på den lange bane afhængige af kommunernes engagement (Følgeforskningsrapport Museet i den åbne skole. HistorieLab, 2017). Hertil kommer projekternes indvirkning på eleverne både gennem den ovenstående faglige og personlige udvikling hos de voksne deltagere og gennem de konkrete projekter. Samarbejde med kulturinstitutioner giver generelt mulighed for at gøre undervisningen anderledes end i klassen, og forbedret trivsel, bedre sociale relationer og nye syn på læringsmetoder er positive resultater, der går igen i projekterne. Især muligheden for at inddrage eleverne, for eksempel i en kreativ og innovativ proces i andre rammer, understreges i projekterne som væsentlig for elevernes udbytte. De mange projekter med en høj grad af elevinddragelse har både bidraget til øget læring hos eleverne, men også et generelt bidrag til feltet omkring vigtigheden i inddragelse af eleverne og mulighederne for dette i samarbejde med kulturinstitutionen.

Gennem de forskellige projektarbejder har HistorieLab erfaret, at skole-kulturfeltet i vid udstrækning er præget af selvstændigt og til tider ensomt arbejde, forstået på den måde, at kulturinstitutioner ofte kun har en eller få medarbejdere, der arbejder med undervisning, og i mange tilfælde er der kun en eller få lærere på skolen, som samarbejder med kulturinstitutionerne. Netop på den baggrund har projekterne sigtet efter en høj grad af sparring, kommunikation og erfaringsudveksling som f.eks. Museet i den åbne skole, der gennem projektperioden afholdt tre læringsdage for deltagerne undervejs og en afsluttende konference. Til de hver af fire arrangementer var der 60-70 deltagere. Overordnet kan man sige, at projekternes samlede størrelse og gode muligheder for erfaringsudveksling har været med til at skabe en større sammenhængskraft og transparens på feltet. HistorieLabs bidrag til netværkssparring og videndeling på feltet foregår også uden for specifikke projekter, blandt andet gennem deltagelse i forskningsenheden Åben skole ved DPU Århus universitet, gennem Forsknings- og UdviklingsNetværk for Kulturarv, Læring og Oplevelsesøkonomi sammen med Professionshøjskolen Absalon samt gennem forskningscirkler og internationale netværk.

Rapporter, artikler og andre typer publikationer samt efterfølgende formidling og distribution af disse har været en væsentlig del af projekterne for at sikre videnopsamling og videndeling. Erfaringer gøres i praksis, relevant viden genereres derigennem, og tilgængeliggørelse gennem publikationer er væsentlige bidrag til feltet. Konkret handler det især om læringen i samarbejdet samt om udvikling, muligheder og inspiration til det tværinstitutionelle samarbejde men ikke mindst også udfordringerne ved samarbejdet, da udfordringernes synliggørelse og italesættelse er nødvendig for at feltets videre udvikling. Dansk skole-kultursamarbejde er også interessant i international sammenhæng, hvorfor HistorieLab har deltaget i og støttet enkelte grænseoverskridende samarbejder med de nordiske lande og Tyskland. I projekter som *Kom tæt på det nordiske*, *NORDMUS*, *Museums and Education in the North* afspejles centerets forskellige arbejder på feltet for eksempel gennem fokus på elevers kulturmøde på tværs af grænser, viden om nordiske modeller og tilgange til skole-kultursamarbejde samt formidlings- og netværksudvikling på tværs af grænser. HistorieLabs deltagelse i sådanne internationale projekter er først og fremmest båret af ønsket om at styrke erfarings- og vidensudveksling på tværs af grænser, og derfor har centeret også påtaget sig en opgave under *NORDMUS*-projektet, der går ud på en sammenlignende undersøgelse af frivilliges engagement i forskellige sider af museers drift – i Tyskland og Danmark – herunder bl.a. undervisning.

Afsluttende opsamling

Indvirkningen på feltet kan overordnet siges både at have været af kvalitativ og kvantitativ karakter samt haft fokus på både elever, voksne aktører, uddannelses- og kulturinstitutioner og kommuner. Projekterne har især bidraget til at øge motivationen hos deltagerne, og gennem indsigt i hinandens fagligheder og mulighed for at arbejde innovativt øget de faglige og personlige kompetencer. Der er brudt barrierer ned for at aktører, der ikke hidtil brugte hinandens institutioner, kan komme ud og bruge omverdenen i højere grad, end de nu gør det. Eksisterende relationer og formidlingstiltag er videreudviklet og forbedret, og der er sat fokus på kommunernes ansvar og arbejde med skole-kultursamarbejde.

HistorieLabs indsatser og arbejde med at øge og forbedre skoler og uddannelsesinstitutioners samarbejde med kulturinstitutioner har haft en god indvirkning på feltet set ud fra forskellige former for evaluering og efterspørgsel. Som nævnt i ovenstående har centeret støttet og iværksat en række samarbejdsprojekter, der især har involveret lærere og undervisere på skoler og uddannelsesinstitutioner samt formidlere på kulturinstitutioner, og omkring 1000 elever og studerende har deltaget i udviklingsprojekterne på forskellig vis.

Samlet set har HistorieLab medvirket til at indsamle, bearbejde og formidle en større viden på området med en bred palette af værktøjer: følgeforskning, projekter, konferencer, sparring osv. På skole-kulturområdet er HistorieLab blevet en vigtig spiller på banen nationalt set, og det er en position, som er værd at udbygge i forhold til og sammen med de andre spillere: Skoletjenesten, Skoletjenestenetværket, ULF i Århus og andre skoletjenestelignende institutioner i landet. På skole-kulturområdet har HistorieLab en vigtig rolle i kraft af sin forankring i UC-verden, og dermed direkte indgang til pædagog- og læreruddannelser og i samme ombæring til skolerne.

Projekter

Det overordnede mål er at øge og forbedre skolers og uddannelsesinstitutionernes samarbejde med kulturinstitutioner, som er afviklet i perioden 2014-18, med enkelte undtagelser, da nogle stadig pågår:

Navn	Type	Geografi	Periode
Arkivkonference	Konference	National	2016
Arkivseminarer rundt i landet	Seminar	National	2016
Bunkerprojekt	Udviklingsprojekt	Lokal	2015
Fattiggård eller fjendeland	Følgeforskningsprojekt	Lokal	2015
Forskningscirkel	Netværk	Lokalt	2017
FUNKLO	Netværk	Regional	2017-19
GYMuSKO pilotprojekt	Udviklingsprojekt	Regional	2016-17
GYMuSKO	Udviklingsprojekt	Regional	2017-19
Historier om Danmark	Udviklingsprojekt	National	2017
Kulturfag i den åbne skole	Udviklingsprojekt	Lokal	2017
Kulturrysæk	Udviklingsprojekt	Lokal	
Learning Museum Genbesøgt	Undersøgelse	National	2016-17
Museet i den åbne skole	Udviklings- og følge- forskningsprojekt	National	2015-17
Museet i skolen og skolen i museet	Konference	National	2015
Museums and Education in the North	Kortlægning og under- søgelse	International	2017-19
Nordmus	Udviklingsprojekt	International	2016-19
Nye veje	Udviklingsprojekt	National	2015-17
Nærmiljøet som læringsrum	Udviklingsprojekt	Lokal	2017-18
Puljeprojekter	Udviklingsprojekt	Nationalt	2016-17
UD ad klassen IND på museet	Konference	National	2017

2.e Samarbejder mellem Professionshøjskolen Absalon og HistorieLab

Læreruddannelsen

Ved Jens Pietras, lektor Professionshøjskolen Absalon

Baggrund

Den oprindelige idé bag det nu formelle samarbejde mellem professionshøjskolen Absalon og HistorieLab – Nationalt Videncenter for Historie- og Kulturarvsformidling – var i første omgang primært personbåret. Historiedidaktikerne og underviserne Jens Aage Poulsen fra UCL Erhvervsakademi og Professionshøjskole – læreruddannelsen i Jelling – og Jens Pietras Professionshøjskolen Absalon – læreruddannelsen i Roskilde – havde i en længere årrække siden 00'erne arbejdet meget tæt sammen om at afdække, udvikle og kvalificere historiedidaktikken og historielærerpraksis i Danmark. Det var sket i form af en række konkrete samarbejder og projekter f.eks. i ministerielle nedsatte arbejdsgrupper og i udarbejdelsen af en praksisorienteret historiedidaktikbog for læreruddannelsens historiefag – udgivet i 2011. En udgivelse som forsøgte, at omsætte historiedidaktikkategorien historiebevidsthed til konkret undervisningspraksis. Denne udgivelse er siden blevet omskrevet og opdateret i 2016. Indholdet af denne bog og denne bogs anbefalinger indgår centralt i den gældende historiedidaktiske tænkning og praksis, som HistorieLab og historiefaggruppen på Absalon advokerer for og stadig udvikler. Det tætte personlige arbejdsamarbejde fortsætter og udvikles kontinuerligt.

I UCL Erhvervsakademi og Professionshøjskolen, Region Syddanmark, Vejle Kommune og lokalt i Jelling udvikledes parallelt med ovenstående et projekt om etablering af et lokalt forankret nationalt videnscenter for kulturfag og kulturarv. Dette projekt lykkedes blandt andet på grund af hårdt arbejde fra lokale kræfter og en fireårig finanslovsbevilling 2014-2018. Centeret etableredes i 2014 og Peter Yding Brunbech blev ansat som centerets dynamiske leder. Centerets baggrund og værdigrundlag er skolereformen 2013 og et ønske om at styrke og kvalificere elevernes læring og faglige niveau gennem en varieret undervisning og nye undervisningsformer. Centerets rolle var/er dels at opsamle viden om gældende praksis, og dels selv at skabe og initiere viden og forståelse af historie og kulturarv som de væsentligste forudsætninger for dannelse og vedligeholdelse af identitet og aktiv deltagelse i samfundet. Et grundlag som centeret kontinuerligt forfølger. Dette værdigrundlag ønsker Professionshøjskolen Absalon ligeledes at understøtte og videreudvikle.

Samarbejdsflader

I centerets bevillingsgrundlag fremgår det, at centeret skal være et landsdækkende center med tilbud til alle landets regioner og kommuner. For blandt andet at imødekomme dette krav har centeret i gennem hele sig eksistensperiode tilbudt varierede landsdækkende projekter, og vidensressourcer – også på Sjælland. I 2018 indgik Professionshøjskolen Absalon derfor en samarbejdsaftale med UCL, der førte til at Absalon indgik i et partnerskab med centeret. Aktiviteterne fra Absalons side ligger primært i Center for Skole og Læring og Center for Pædagogik, men på sigt også i andre aktiviteter i centeret. Fælles for HistorieLab og Professionshøjskolen Absalon i forhold til læreruddannelsen står arbejdet med at styrke skolefaget historie og kulturarvsformidlingen generelt til børn og unge. Hovedfokus er på skolefaget historie, hvor vægten er lagt på at bidrage til skabelsen af en engagerende, undersøgende og faglig stærk undervisning.

Ud fra snævre primært historiefagdidaktiske og fagteoretiske interesser og mere overordnede blandt andet uddannelsespolitiske og strategiske interesser har Professionshøjskolen Absalon og HistorieLab etableret et formelt udviklingsbaseret samarbejde. Dette samarbejde har indtil videre udmøntet sig i udveksling af ressourcer, medarbejdere og en række konkrete igangværende og fremtidige projekter.

I forhold til medarbejderudveksling trækkes på kompetencer fra begge deltagende institutioner f.eks. i projektet "Sammen om historie", som er et projekt, hvis formål er at opgradere lærere med undervisningserfaring i historie, men uden formelle kompetencer i faget til at kunne gå til kompetencemålsprøve i dette. Dette projekt er et Mærskfinansieret projekt, som har været udfoldet i Jylland, på Fyn og i Slagelse på Sjælland.

De fælles formulerede målsætninger udmøntes formelt i 3 programmer: Primært i programmet Historie, didaktik og kultur. Sekundært i programmerne Skole og kulturarv og Pædagogisk kulturlaboratorium.

Projekter

I programmet Historie, didaktik og kultur er allerede etableret en række velbeskrevne og delvis afprøvede og afrapporterede – dog for alle projekters vedkommende stadig igangværende projekter f.eks. SAME-projekterne, som blandt andet indeholder projekter med titlerne "Historier om dit sted" om lokalhistorie og det lokale nærmiljø som aktiverende læringsrum, "Absalonsprojektet" som er et digitalt problemorienteret læremiddel til udskolingen om Absalon, hans tid og historiebrug, "Fremtiden i fortiden" om fremtidsforventninger i form af utopier og dystopier i fortiden og nutiden, et projekt om globalhistorie og et projekt om udvikling af en relevant gengenstandsdidaktik i historieundervisningen. Disse og andre projekter er i proces og udvikles kontinuerligt.

Af andre igangværende større projekter kan nævnes et projekt om viden i historie – herunder såkaldt pseudohistorie i form af konspirationer og fake news mv.

Dette projekt har flere spor: et aktionsforskningsprojekt, et specialiseringsmodul i læreruddannelsen og præsentation af projektets data og erfaringer på den nordiske forsknings- og formidlingskonference NOFA i Stockholm maj 2019.

I programmet Skole og kulturarv arbejdes der på et projekt med titlen FUNKLO. Hvor læreruddannelsen, erhvervsakademier og kulturinstitutioner samarbejder.

I programmet Pædagogisk kulturlaboratorium har der været arbejdet med et projekt med titlen KULT, som havde førskoleområdet som genstandsfelt.

I forbindelse med de mange samarbejder mellem Professionshøjskolen Absalon og HistorieLab er allerede generet megen synergi og mange kompetencer, som de enkelte delprojekter og hele samarbejdet har stor gavn af. En udvikling som Professionshøjskolen Absalon fortsat aktivt ønsker at bidrage til.

Professionshøjskolen Absalons vision er derfor fortsat at deltage i og medudvikle det rigtigt gode og udviklende formelle, såvel som det konkrete samarbejde mellem vores partnerinstitutioner.

Pædagoguddannelsen

Ved Margit Nygård Mikkelsen, centerchef – Center for pædagogik, Professionshøjskolen Absalon

Forskningsprojekt Lærende Partnerskaber mellem Dagtilbud og Kulturinstitutioner

I 2018 har Center for Pædagogik ved Professionshøjskolen Absalon i regi af HistorieLab bidraget med et forskningsprojekt samt et praksisrettet udviklingsprojekt under temaet Lærende Partnerskaber mellem Dagtilbud og Kulturinstitutioner.

Forskningsprojektet er ledet af lektor, Ph.d. Merete Cornét Sørensen med deltagelse af lektor Nils Falk Hansen samt en række medvirkende pædagoger, kunstnere, arrangører og børn.

Som teoretisk afsæt ses partnerskaberne med reference til Haastrup og Sørensen (2017) som lærende fællesskaber, der etableres i et interaktivt og dialektisk samspil mellem alle interagerende parter. Det vil i dette projekts kontekst sige de deltagende børn, pædagoger, studerende, kunstnere og kulturformidlere. Kernen i samarbejdet er kunst eller kulturmødet, hvor alle parter indgår som aktive deltagere. De konkrete kulturmøder foregår i forskellige institutionelle kontekster, eksempelvis i dagtilbuddet, i teateret eller på museet, og disse forskellige kontekster indgår som en rammesættende faktor for de aktiviteter, der udspiller sig.

Forskningsprojektet undersøgte:

- Hvilke værdier og læringspotentialer kan samarbejdet mellem dagtilbud og kulturinstitutioner i ny-etablerede partnerskaber rumme for de deltagende parter?
- Hvilke udfordringer kan samarbejdet mellem dagtilbud og kulturinstitutioner i ny-etablerede partnerskaber rumme for de deltagende parter?
- Hvordan vil man kunne optimere værdien af lærende partnerskaber mellem kulturinstitutioner og dagtilbud for de deltagende parter?

Undersøgelsen er et mixed methods-studie, der indledningsvis gennem en spørgeskemaundersøgelse udforsker de oplevede potentialer og udfordringer ved Kulturministeriets partnerskabsprojekter, der blev realiseret i 2016-2018. Spørgeskemaerne blev udsendt til de voksne deltagere i Kulturministeriets partnerskabsprojekter. Det vil sige arrangører, kulturformidlere, kunstnere og pædagoger. Spørgeskemaernes indsamlingsperiode var fra 2. maj 2018 til 1. juni 2018.

Herudover indgik et kvalitativt casestudie, der undersøger tre konkrete sjællandske partnerskabsprojekter i praksis. Disse partnerskaber er udvalgt ud fra, at de rummer en diversitet med hensyn til kulturinstitutioner, samarbejdsformer og geografi. De udvalgte cases er blevet undersøgt gennem forudgående læsning af ansøgning og evalueringsmateriale. Ud fra en ambition om at indhente første- og tredjepersons oplevede værdier har hovedvægten imidlertid været på kvalitative fokusgruppeinterview med alle deltagende parter: børn, pædagogisk personale, kunstnere og arrangører/kulturformidlere.

Projektet konkluderer, at de tværfaglige processer med børnene rummer et stort oplevelses- og læringspotentialer for de deltagende børn både i forhold til udvikling af en forståelse af kunst og kultur, og i forhold til udvikling af formsprog, kreative kompetencer samt personlig, social og tematisk læring. Hertil kommer, at kunstmøderne og arbejdet med æstetiske læreprocesser rummer et stort inklusionspotentialer og mulighed for at styrke både børnefællesskabet og børneperspektivet. Endelig ses en række værdier og læringspotentialer for både kunstnere, formidlere og pædagoger i tværprofessionelle samskabelsesprocesser. Læringspotentialer, der kan styrke både de forskellige professioners kernefaglighed, deres samarbejdskompetencer, og professionernes forståelse af hinandens fagligheder.

For at forebygge samarbejdsproblemer og ulige ejerskabsforhold peger undersøgelsen på, at partnerskaberne arbejder med en organisationsstruktur, hvor pædagogisk og kunstnerisk personale mødes til ligeværdige drøftelser før, under og efter alle forløb, og at alle parter indgår sammen og ligeværdigt i de praktisk skabende processer med børnene. Der opstilles konkrete samarbejdsmodeller for og anbefalinger til arbejde i Lærende Partnerskaber. Anbefalingen til lærende partnerskaber fremgår af Rapportens Del 3: Modeller og Anbefalinger samt i særskilt pptx.-format.

Udviklingsprojekt Børn, Kultur og Lærende Partnerskaber

Udviklingsprojektet blev ledet af projektleder Bennyé Astring i samarbejde med lektor Martin Hoffmann, lektor Nils Falk Hansen og adjunkt Charlotte Schultz Thers. Udviklingsprojektet er realiseret på Museet for Samtidskunst i Roskilde.

Formålet med projektet er at udvikle og formidle inspiration til og erfaringer for, hvorledes undervisere, forskere og studerende på pædagoguddannelserne og i den pædagogiske efter-/videreuddannelse i praksis konkret kan arbejde med at understøtte kulturinstitutioners samarbejde med dagtilbud og 0-6årsområdet.

Projektet munder ud i en udarbejdelse af et inspirationsmateriale til pædagoger og kunst- og kulturformidlere til arbejdet med små børns møde med kunst og kultur. Materialet er inspireret af og bygger videre på HistorieLabs materiale "Rend og hop" samt KULT projektet [2016-18], der var støttet af Kulturministeriet, der fokuserede på dagtilbudsbørns møde med både kunst og kulturarv.

Inspirationsmaterialet er digitalt, og har form som en pjece for at sikre formidling og anvendelighed.

Metode består af observationer, fotografier og videofilm af 19 børn fordelt på 3 grupper under deres besøg på Museet for Samtidskunst samt efterfølgende interviews med børnene, det pædagogiske personale samt museumsinspektøren.

Resultater: I en gennemgang af konkrete aktiviteter, der er foretaget i projektperioden vises med ord og billeder, hvordan arbejdet med små børns møde med kunst og kultur konkret kan planlægges, gennemføres og videreføres.

Ét af projektets resultater er en samlet anbefaling til museer med henblik på fremtidig formidling til dagtilbudsbørn, fremlagt mundtligt for museet på basis af både pædagogernes og projektteamets iagttagelser. Anbefalingen fremgår af afsnittet *Anbefalinger til museet* og i pptx.-format. Yderligere resultater og anbefalinger er beskrevet under overskrifterne 'Den sansebaserede tilgang', 'Den narrative tilgang', 'Den skabende tilgang', der alle inddrager Sommerfuglemodellen, der blev udviklet i KULT.

Formidling og videre perspektiver

Begge projekter under temaet Lærende Partnerskaber er formidlet i rapporter og øvrigt materialet på HistorieLabs hjemmeside. Desuden blev forskningsprojektet *Lærende Partnerskaber mellem Dagtilbud og Kulturinstitutioner* præsenteret ved et keynote oplæg på Kulturministeriets konference 'En tidlig kulturstart' i Horsens 3. december 2018. I den forbindelse er linket til forskningsrapporten blevet delt på Kulturministeriets konferencensite, hvor også slideserien fra oplægget kan hentes.

Der arbejdes videre med Lærende Partnerskaber og tidlig kulturstart for børn i dagtilbud via ansøgninger til Nordea Fonden (Legekunst med blandt andet Kulturprinsen og DPU) samt ansøgninger til Slots- og Kulturstyrelsen. Ansøgninger sendes ultimo 2018 og primo 2019.

2.f HistorieLab 2014-18 – En brugerundersøgelse

Ved Steen Chr. Steensen, adjunkt HistorieLab

Undersøgelsens kommissorium og metode

Nærværende brugerundersøgelse er iværksat og udført af HistorieLab. Målet med undersøgelsen er at dokumentere brugen af centeret gennem de fire år, det har eksisteret i sin oprindelige form som 'Nationalt videncenter for Historie- og Kulturarvsformidling'. Undersøgelsen knytter sig til statusrapporten "HistorieLab Statusrapport 2014-18", men kan også læses som et selvstændigt bud på en dokumentation af centerets virksomhed og ydelser, sådan som brugerne oplever det.

En opfordring til at deltage i undersøgelsen er sendt bredt ud både i skole- og kulturverden og har nået godt 1500 personer, hvoraf 15 % har gennemført hele undersøgelsen og 4 % delvist. Spørgeskemaet blander kvantitativ og kvalitative spørgsmål således, at der ved de fleste spørgsmål har været mulighed for kommentarer. Spørgsmål og rapport er udarbejdet af Steen Chr. Steensen i samarbejde med Jens Aage Poulsen, Peter Yding Brunbech, Annika Reinhold Bjørn og med teknisk rådgivning af UCLs SurveyExact administrator.

Sammenfatning

Et samlet antal på 303 respondenter er tilfredsstillende for en undersøgelse af denne art, og at 83 % af alle hører til i undervisningssektoren bekræfter, at HistorieLab når ud til sin primære målgruppe, hvilket yderligere bekræftes af, at 92 % af disse er lærere, der underviser i historie. Den typiske bruger af HistorieLab er statistisk set en midaldrende kvindelig historielærer. Dette billede er naturligvis groft forenklet, men giver alligevel en fornemmelse af, hvilket segment centeret henvender sig til.

Hjemmesiden er den hyppigst anvendte indgang til HistorieLab, hvilket gælder både i forhold til at lære centeret at kende og til at bruge det. Hyppigheden af brugen af HistorieLab ligger gennemsnitligt på månedsbasis (ligeligt fordelt mellem 1 gang og 2-3 gange månedligt), og tilfredshedsprocenten (tilfreds og meget tilfreds) er på sammenlagt 70 %, hvilket giver et samlet indtryk af en rimelig hyppig og overvejende tilfreds brug af HistorieLab efter fire års virke. På den anden side er det rimeligt at spørge ind til, om den gennemsnitlige månedlige hyppighed er tilfredsstillende for et center, der er så praksisorienteret som HistorieLab, og i besvarelserne vedrørende, hvad brugerne mangler hos HistorieLab, bliver der nævnt vitale områder som mere undervisningsmateriale, en bredere målgruppe (især gymnasieområdet står svagt) og et større fokus på eksterne læringsmiljøer (f.eks. museer).

Centerets kernebrugere er lærere (primært historielærere), hvilket bl.a. afspejler sig i, hvilke emner, der er de mest populære: historiebrug, historiedidaktik og historisk tænkning, men det er også bemærkelsesværdigt, at områder som 'brug af museer og andre kulturinstitutioner i undervisningen' og 'brug af nærområdet i undervisningen' har en høj placering på listen, hvilket vidner om HistorieLabs oprindelse i forbindelse med folkeskolereformen og dermed også Åben Skole.

Undersøgelsen viser hvor meget HistorieLabs undervisningsforløb er blevet anvendt inden for de sidste fire år. Besvarelserne hos alle respondenter viser en næsten ligelig fordeling mellem kategorien 2-10 gange (46 %) og enten 1 gang eller slet ikke (43 %), mens resten (11 %) har gjort brug af materialerne mere end 10 gange. Ser man nærmere på historielærernes svar, så er fordelingen 63 % [2-10 gange], 13 % [mere end 10 gange] og 24 % [1 gang eller slet ikke]. De sidste tal kan måske vække til eftertanke: at ca. en fjerdedel af de deltagende historielærere har haft så lidt kontakt med en af HistorieLabs kerneydelser, og at 16 % enten ikke bruger eller kender forløbene.

Historielærerne blev desuden spurgt ind til brugen af specifikke læremidler og kildebanken, og hér var billedet nogenlunde fifty-fifty mellem dem, der brugte f.eks. "Da Danmark var slavenation" og dem, der enten ikke brugte eller kendte dem. Det bør drøftes, om dette er tilfredsstillende. På spørgsmål om, hvorvidt læremidlerne og kildebanken understøtter elevernes arbejde og interesse var svarene overvejende positive. En interessant deltalje gjorde sig gældende i forhold til HistorieLabs udgivelser af forskningsrapporter m.m., hvor kun under halvdelen af historielærerne havde kendskab til disse.

På spørgsmål om brug af og relationer til eksterne læringsmiljøer, er det generelle billede, at der både er en praksis og en interesse er til stede, og at der bliver efterlyst en større indsats på dette område fra HistorieLabs side.

Facts

- I alt 303 respondenter, hvoraf 252 (83 %) er i undervisningssektoren, mens 51 (17 %) er i kultursektoren.
- Ud af de 252 i undervisningssektoren er 144 lærere i grundskolen, hvilket svarer til 58 % af alle deltagere, herefter kommer 22 % lærere i ungdomsuddannelsen 18 %.
- De 144 lærere i grundskolen kunne svare på, hvilke fag de hovedsageligt underviste i inden for de sidste tre år. Hér kunne de svare ja til flere fag. Historielærere udgør 92 % af disse, mens dansklærere var på 66 % og øvrige kulturfag 61 %. I den samlede respondentgrundlag udgør historielærere 44 %. Historielærere fylder hermed meget i undersøgelsen, hvilket ikke kan overraske, da det er centrets primære målgruppe.
- Af øvrige facts kan nævnes, at ud af respondenter, der underviser i grundskolen, underviser 73 % i udskolingen, 57 % på mellemtrinnet og 18 % i indskolingen. Disse tal er interessante, da antallet af timer i faget historie i folkeskolen viser et omvendt billede, da faget fylder lidt mere på mellemtrinnet (50 %) end i udskolingen (42 %).
- Af det samlede antal respondenter er der aldersmæssigt flest i kategorien 40-50 år (32 %), herefter kommer 30-40 år (26%) og 50-60 år (19 %). Aldersmæssigt en forventelig fordeling med flest respondenter i 30-60 år (77 %).
- Der er flest kvinder, der har svaret på undersøgelsen (66 %).

Kendskab til HistorieLab

Alle blev spurgt, hvor de havde lært HistorieLab at kende.

Hjemmeside	52 %
Sociale medier	37 %
Konferencer	33 %
Kolleger	28 %
Projekter	20 %
Andet	19 %
Messer	8 %

Udover at hjemmesiden er klart den mest anvendte indgang til kendskab til HistorieLab, er der en pæn ligelig fordeling mellem de øvrige kategorier på spørgsmålet om, hvorfra man har lært HistorieLab at kende. Det var hér muligt at svare på flere kategorier. Hjemmesiden ligger øverst, mens sociale medier (Facebook, YouTube) og de konferencer, centeret har gennemført følger efter. Mund til mund metoden mellem kolleger ligger på 28 %, hvilket tyder på, at centerets tilbud og virksomhed er værd at dele. Til gengæld har Histo-

rieLabs årlige deltagelse i messer kun ført til, at 23 i undersøgelsen (svarer til 8 %) har lært HistorieLab at kende den vej. Under 'andet' svarer en del, at de har lært HistorieLab at kende i studiesammenhæng. På spørgsmålet om, hvilke aktiviteter, platforme og ydelser man bruger

Hjemmeside	61 %
Undervisningsforløb	52 %
Nyhedsbrev	39 %
Arrangementer	34 %
Facebook	30 %
Kildebank	30 %
Trykte uv-materialer	25 %
Forskningsrapporter	24 %
Film og medier	21 %
RADAR-artikler	20 %
Spil	18 %
Quiz-opgaver	18 %
Kildebank	15 %
Foredrag	13 %
YouTube	7 %
Efteruddannelse	6 %
Otur app	5 %
MOOC's	5 %
Andet	3 %

Hér topper hjemmesiden også. Undervisningsforløbene ligger højt på listen, og der er også forholdsvis mange brugere af nyhedsbrev, Facebook og arrangementer. Det samme gælder kildebank, mens HistorieLabs øvrige konkrete ydelser som undervisningsmaterialer, forskningsrapporter, spil, quiz, kildebank osv. ligger i den lavere ende af skalaen. På spil-området kan man finde en udspecificeret liste under spørgsmålet, hvilke andre læremidler/formidlingsinitiativer, respondenterne havde brugt inden for de sidste fire år (se nedenfor). På det digitale område ser det ud som om Otur-app'en, YouTube og MOOC's har haft sværere ved at slå igennem. En enkelt kommentar under 'andet' lød: "Er ikke kommet i gang, men vil gerne. Synes dog at hjemmesiden kunne være bedre."

Læremidler

Historielærerne blev stillet spørgsmålet, om de inden for de sidste fire år havde brugt en eller flere af læremidlerne "Hvad skal vi med skolen?", "Hvem skal bestemme – om grundlov og demokrati før, nu og i fremtiden" eller "Da Danmark var slavenation".

Ja	50 %
Nej	42 %
Kender den ikke	8 %

Af svarene fremgår det, at præcis halvdelen kunne bekræfte, at de havde brugt de nævnte læremidler. Undersøgelsen viser dog også, at næsten halvdelen svarede, at de kendte materialerne, men ikke brugte dem.

De lærere, der havde svaret 'ja' til ovenstående blev spurgt, hvor enige de var i udsagnet, at læremidlerne understøtter, at eleverne arbejder undersøgende og historieskabende med kilder.

Slet ikke	0 %
I mindre grad	0 %
Hverken-eller	7 %
I høj grad	91 %
Ved ikke	1 %

Hertil var der en overvældende enighed, hvilket blev understøttet af udsagn som: "Fordi eleverne skal arbejde kildekritisk, har de behov for gode kildeilgange, og det giver HistorieLab" og "Jeg arbejder altid med flere læremidler, og HistorieLab understøtter dette med åbne og relevante kilder." Et svar peger på en udfordring: "Eleverne arbejder undersøgende, men ikke nødvendigvis historieskabende."

De samme historielærere blev spurgt, om læremidlet fremmer elevernes interesse for emnet.

Slet ikke	0 %
I mindre grad	1 %
Hverken-eller	22 %
I høj grad	75 %
Ved ikke	1 %

Hér var der knap så entydig enighed i besvarelserne. Tre fjerdedel svarede bekræftende 'i høj grad', mens de fleste af de øvrige svarede 'hverken-eller'. En af kommentarerne til dette spørgsmål lød: "I ræset for at gøre grundskoleelever til små historikere og sikkert for at retfærdiggøre faget, er det blevet til en ørkesløs række af kildelesninger og problemstillingsfabrikationer. Det er kedeligt for eleverne. Der skal være plads til de gode historiske kulturbærende fortællinger, arbejde med praktisk-musiske ting, tingshistorie, film m.m. Uden oplevelse ingen indlæring! Husk at der er 90 min historie pr. uge i 7.-8. og 45 pr. uge i 9. plus en absurd omfangsrig prøve." Et andet svar pegede i samme retning: "Kræver at eleverne er vant til at behandle og arbejde med kilder. Det var mine ikke og derfor tydeligt uvant og forvirrende for dem."

Kildebank og en håndsækning

Historielærerne blev spurgt til deres brug af HistorieLabs kildebank, der foreløbig består af emnerne "Slaveriet og Vestindien" og "Svenskerne – nabovenner og arvefjender". Først blev de spurgt, om de brugte kildebanken i deres undervisning.

Ja	33 %
Nej	57 %
Kender den ikke	10 %

Kun en tredjedel af de adspurgte historielærere anvendte kildebanken i deres undervisning.

De lærere, der brugte kildebanken, blev dernæst spurgt, hvor enige de var i udsagnet: Kildebanken understøtter, at eleverne arbejder undersøgende og historieskabende med kilder.

Slet ikke	0 %
I mindre grad	7 %
Hverken-eller	14 %
I høj grad	79 %
Ved ikke	1 %

Det kunne 79 % svare 'i høj grad til', men et par kommentarer pegede på, at kildebanken har sine udfordringer i forhold til praksis: "Det er ret abstrakt at bruge kilderne på den måde, I gerne vil have – jf. rapporten omkring Da Danmark var en slavenation. Eleverne kan sagtens kildeanalysere den enkelte kilde, men at blive klog på emnet ud fra kilderne, har mine elever i hvert fald svært ved", og en anden svarede: "Kildebanken kunne med fordel blive kombineret med en kildekritisk metode og blive stilladset mere. Jeg oplevede at skulle styre en stor del af deres kildearbejde, da de selv mente, at det var en kende uoverskueligt".

De samme lærere blev desuden spurgt om udsagnet: Kildebanken fremmer elevernes interesse for emnet.

Slet ikke	0 %
I mindre grad	7 %
Hverken-eller	26 %
I høj grad	52 %
Ved ikke	14 %

Hér var usikkerheden over for spørgsmålet større dels i 'hverken-eller' gruppen og i 'ved ikke'. En enkelt kommentar afspejlede denne usikkerhed: "Filmklip: ja ... billeder: ja ... men tekster: hm...".

Et sidste spørgsmål specifikt til historielærerne gik på, om de havde brugt HistorieLabs udgivelse "Forenkledte Fælles Mål i historie – en håndsækning" fra 2015.

Ja	40 %
Nej	57 %
Ved ikke	2 %

Set i relation til udgivelsens vigtige betydning i forhold til HistorieLabs primære mission og baggrund som center, der opstod efter folkeskolereformen, kan overvægten af 'nej'-svar måske undre. Blandt kommentarerne var der to, der pegede i hver sin retning med , hvordan udgivelsen kan læses. På den ene side: "Den var meget brugbar, da jeg for nyligt tog uddannelsen som historielærer, men også brugbar hvis man underviser uden at have den teoretiske/didaktiske baggrund som historielærer" og på den anden side: "Lidt – har det meget anstrengt med FFM, så godt det er ved at gå ud over læringsmålstyret undervisning".

Undervisningsforløb, læremidler og andre udgivelser

HistorieLab tilbyder ca. 100 undervisningsforløb på hjemmesiden. Alle respondenter blev spurgt, hvor mange de havde brugt inden for de sidste fire år.

Alle	
1	8 %
2-10	46 %
Mere end 10	11 %
Ingen	21 %
Kender dem ikke	14 %

Historielærere	
1	8 %
2-10	63 %
Mere end 10	13 %
Ingen	9 %
Kender dem ikke	7 %

Næsten halvdelen havde brugt mellem to og ti undervisningsforløb. Ser man på historielærernes besvarelser, er der en markant højere procentdel i kategorien 2-10 gange. Til gengæld er det påfaldende, at sammenlagt 16 % blandt historielærerne enten ikke bruger eller kender undervisningsforløbene – og at tallet for alle respondenter hér er 35 %.

Alle blev spurgt, hvilke andre lærermidler/formidlingsinitiativer, de havde brugt inden for de sidste fire år.

Dilemmaspil	22 %
Ingen	16 %
Tidslinjespillet	15 %
Spilportalen	10 %
Lav din egen grundlov	8 %
Rollespil til undervisning	8 %
Den sønderjyske historiekanon	7 %
Otur app	5 %
MOOC	4 %
Andre	4 %

HistorieLabs online-spil står højt på listen med dilemmaspillet og tidslinjespillet som topscorere. Men højt på listen står også dem, der slet ikke har brugt nogle af de nævnte læremidler.

Respondenter i undervisningssektoren blev spurgt, om de havde kendskab til forskningsrapporter, antologier og andre af HistorieLabs udgivelser – f.eks. "Historiefaget i fokus", "Kan eleverne arbejde problemorienteret med kilder?", "Museet i den åbne skole", "Børn, kulturarv og museer".

Ja	55 %
Nej	33 %
Kender dem ikke	12 %

Godt halvdelen svarede positivt. Resten havde enten ikke kendskab til materialerne eller også kendte de dem ikke – hvilket må siges at være nogenlunde det samme. Det bør bemærkes, at blandt historielærerne var kendskabet til disse udgivelser kun på 47 %, mens 40 % svarede nej på spørgsmålet.

Emneområder

Alle respondenter blev spurgt, hvilke emneområder, der interesserede dem. Emneområder dækker både faglige, områder (som f.eks. brug af nærområdet) og målgruppe (førskole, indskoling osv.). Der kunne sættes kryds ved flere kategorier.

Historiebrug	88 %
Historiedidaktik	79 %
Brug af museer og andre kulturinstitutioner i undervisningen	70 %
Historisk tænkning	69 %
Brug af nærområdet i undervisningen	67 %
Film og historie	67 %
Fokus på udskolingen	57 %
Fokus på mellemtrinnet	46 %
Spildidaktik	39 %
Fokus på gymnasiet	30 %
Fokus på indskolingen	26 %
Fokus på førskolebørn	10 %
Andet	4 %

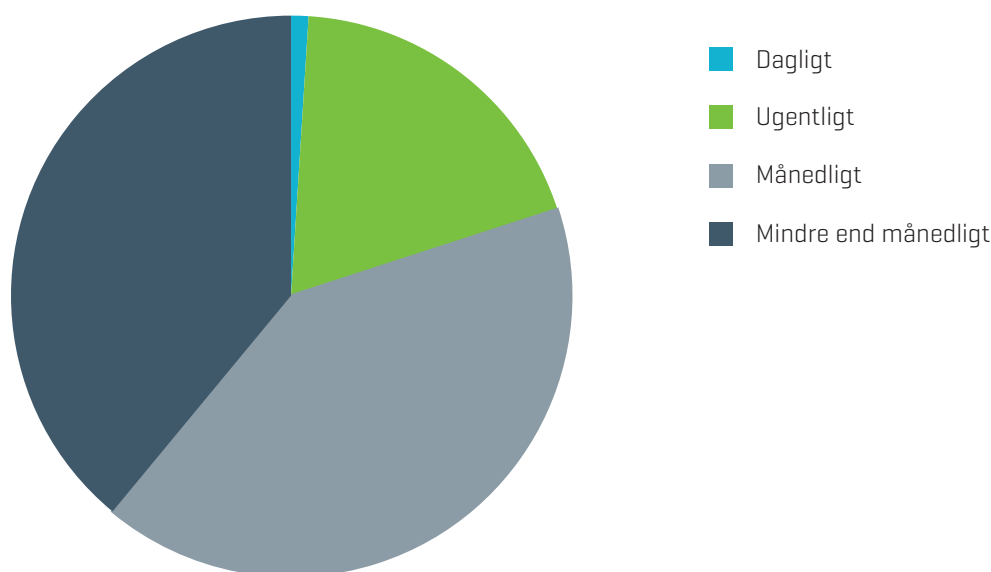
'Historiebrug' og 'historiedidaktik' er ikke så overraskende topscorere på dette spørgsmål. Hvad der måske kan overraske er, at 'Brug af museer...' og 'Brug af nærområdet' ligger så højt på listen, mens 'Fokus på indskoling' og 'Fokus på førskolebørn' ligger lavt – det sidstnævnte hænger sammen med, at pædagoger generelt er helt fraværende i undersøgelsen. En kategori som 'Spildidaktik', der er et af HistorieLabs indsatsområder opnår 'kun' 39 %, hvilket ikke helt svarer til, at dilemmaspil og tidslinjespil ligger forholdsvis højt på listen over andre læremidler/formidlingsaktiviteter. Under 'Andet' lød et svar: "Hvordan vi forholder os til udfordringer med dels at motivere eleverne for faget, aktivere dem, gøre faget levende og dynamisk, arbejde fordybende i kombination til de få undervisningstimer samt store forventninger og krav til fagets indholdsdelt. Jeg oplever en konflikt i vægtningen mellem indhold og metode sat op mod fagets virkelighed".

Hyppighed og tilfredshed

Alle respondenter blev spurgt, hvor ofte de gør brug af HistorieLab.

Daglig	1 %
2-3 gange ugentligt	9 %
1 gang ugentligt	10 %
2-3 gange månedligt	20 %
1 gang månedligt	21 %
Mindre en 1 gang månedligt	39 %

Som det er illustreret herunder, så er det langt den største del af respondenterne, der bruger HistorieLab i omfanget 1-3 gange månedligt eller mindre. Brugere på ugentlig basis ligger på 19 % og kun 1 % er daglig bruger. Spørgsmålet gik på den generelle brug af HistorieLab – ikke blot hjemmeside eller Facebook.

Blandt historielærerne er der generelt en lidt større brug af HistorieLab: 1 % dagligt, 24 % ugentligt, 48 % månedligt og 28 % mindre en 1 gang månedligt. Men forskellen mellem alle besvarelser og historielærernes er ikke signifikant.

Herefter blev respondenterne spurgt: "Med dit kendskab til HistorieLab: hvor tilfreds er du med centrets aktiviteter og tilbud?"

Ikke tilfreds	1 %
Mindre tilfreds	2 %
Hverken-eller	27 %
Tilfreds	47 %
Meget tilfreds	23 %

Langt den største del af svarene [næsten 50 %] ligger i gruppen 'Tilfreds'. Herefter ligger 'Hverken-eller' og 'Meget tilfreds' med omkring en fjerdedel.

Svarelysten på det efterfølgende spørgsmål: "Savner du noget?" var stor. Svarene fordelte sig i følgende kategorier: **1 Materialer, 2 Målgrupper, 3 Områder, 4 Hjemmeside, 5 Niveau og 6 Kurser.**

Størstedelen af svarene hørte til gruppe **1 Materialer**: det kunne f.eks. være "Gerne flere analoge læremidler", "Mere uv-forløb til indskolingen", "Noget spændende der kan fange elevernes interesse, bedre materialer til praktisk-musisk arbejde. Konkrete materialer, der kan røres, mærkes, smages", "I må meget gerne lave endnu flere små film om centrale historiefaglige og historiedidaktiske begreber og emner" eller "Jeg savner nogle lettere tilgængelige forløb. Jeg synes forløbsbeskrivelser er statiske og ikke nemt anvendelig. Jeg savner at mål, tekster og øvelser er bedre sammensat ligesom på andre onlineportaler."

Et generelt savn under kategorien **2 Målgrupper** var en efterspørgsel på et større fokus på ungdomsuddannelserne: "Jeg savner mere fokus på gymnasieskolen. Har læst flere gode artikler skrevet af folk med tilknytning til HistorieLab, og jeg synes godt om jeres efteruddannelsestilbud med foredragsholdere", "En tydeligere gymnasiefaglig profil og forankring" og "I forhold til undervisningsmateriale: Der er for stort et fokus på grundskolen, mens gymnasierettet materiale er underspillet. Man kunne med fordel optimere denne del". Til denne kategori hører dog også: "En generel udfordring for mit vedkom-

mende er historiedidaktik fokus indskoling+forløb/aktiviteter til indskoling. Der er efterhånden en del materialer, men flere ville ikke være af vejen”.

Kategorien **3 Områder** drejede sig først og fremmest om museer og arkiver: ”Museerne er ikke så synlige, som jeg kunne tænke mig. Det er som om feltet er gledet mere og mere i baggrunden, og det er synd, for vi har meget at tilbyde som alternativ til den skriftligt funderede undervisning” og ”Jeg savner noget, som er rettet mod museernes skoletjenester. Altså hvordan vi udvikler os til gavn for afsender [museum] og modtager. Føler lidt at der [kun] er fokus på lærerne”. Og en kommentar i forhold til arkiverne: ”I er meget skole- og museumsorienterede. Jeg savner flere tilbud til arkiver, der ønsker at bringe samlingerne i spil over for undervisningssektoren”.

En enkelt kommentar knyttede sig til **4 Hjemmeside**: ”Nogle gange er det for mig lidt uoverskueligt, og jeg finder ikke materialet, der bliver foreslået m.m.” Ligesom der var en enkelt kommentar til 5 Niveau: ”Bedre teori og fagdebat på et lidt mere udfordrende niveau. Det er super fint at artiklerne har et omfang og en karakter, hvor de studerende kan være med lige fra modul 1, og hvor det fungerer for lærerne i folkeskolen. Men der er for lidt, der flytter faget eller udfordrer de lidt skarpere studerende”. Et par kommentarer knyttede sig til udbuddet af kurser og deres placering: ”Flere kurser etc. på Sjælland eller i Odense for os, der ikke bor i Jylland” og ”Dagskursus i København eller omegn” samt en kommentar om kursernes indhold: ”Jeg har endnu ikke deltaget i nogle af centrets aktiviteter. Men som nyuddannet lærer kunne jeg godt tænke mig et kursus i afholdelse af eksamen og et om, hvordan man tydeligt adskiller historie fra samfundsfag i sin daglige undervisning. Det er svært, når man også gerne vil arbejde aktivt med historiebevidsthed; hvornår er det historiefagets nutids-fremtids aspekt og samfundsfagets kernelementer af samtidsforståelse?”.

En enkelt kommentar udtrykte ikke et savn, men mere en anerkendelse: ”Det er rart med et historiedidaktisk udviklingscenter. Det er en god teori-praksis kobling, hvilket gør det brugbart. Det er en styrke, at det er professionsrettet. Det er også en styrke, at det er mangefacetteret, så historiedidaktik ikke kører fast i et paradigme”.

Eksterne læringsmiljøer

Alle blev spurgt: ”Har HistorieLab medvirket til, at du i forberedelsen af din undervisning har taget kontakt til eksterne læringsmiljøer som f.eks. museer?”

Ja	25 %
Nej	60 %
Ved ikke	15 %

Respondenterne kunne uddybe svaret, og ud af de 60 %, der har svaret nej, er der en del, som har haft kontakt med f.eks. museer, inden HistorieLab kom på banen. Et af svarene lød f.eks.: ”Det gjorde jeg allerede i forvejen, men inspiration er fantastisk”, ”Det havde jeg gjort i forvejen, men I kvalificerede det” og ”Jeg har altid lagt vægt på kontakt og ekskursion ud i nærmiljøet. Dog har flere rapporter, artikler og indsatser vedr. museet og nærmiljøet i undervisningen bidraget til en kvalificering af ekskursioner”. Til ’Nej’ og ’Ved ikke’-kategorierne hører også dem, der gerne vil anvende eksterne læringsmiljøer: ”Ikke direkte, men det er planen at gøre det” og ”Først lige stiftet bekendtskab med det”. Nogle svarer, at de har deltaget i HistorieLab-projekter og konferencer, eller at HistorieLab kan bidrage til at knytte kontakter: ”Man ved at gennem HistorieLab kan man finde relevante samarbejdspartnere til forskellige projekter”. En enkelt kommentar pegede på nogle problemstillinger: ”Det med museer i Hovedstadsområdet er svært. Det kræver enorme anstrengelser (herunder lagte ekstratimer og vikarsedler) at

komme afsted, så det skal være det værd og muligheden for kommunikation om besøget, før besøget, altså indflydelse, er for ringe. Vil f.eks. gerne på Arbejdermuseet, men kan ikke se mine historieklasser helt passer ind i det, der tilbydes. Det virker til at skulle gøres et stort forarbejde og ditto med mere – det kan jo være fint, men min historievinkling kan jo være af en karakter, hvor jeg ikke skal bruge et helt vinklet forløb fra museet, men hvor jeg selv ønsker museet vinklet ind f.eks. deres artefakter. Museerne fremstår endvidere som om de er underlagt læringsmålstyring, så det klasker”.

Alle blev derefter spurgt: ”I hvor høj grad opfatter du HistorieLab som en relevant læringspartner for projekter og samarbejder mellem skoler og museer/kulturinstitutioner?”

Slet ikke	2 %
I mindre grad	7 %
Hverken-eller	19 %
I høj grad	53 %
Ved ikke	18 %

Over halvdelen svarede ”I høj grad”, i kommentarerne gav en del udtryk for, at de ville undersøge denne del af HistorieLabs virksomhed. Af andre kommentarer kan nævnes: ”En kobling der understøtter samarbejdet mellem undervisning på skolerne og forskellige kulturinstitutioner, vil fremme mange historielæreres tilgang til undervisningen og dermed give eleverne endnu flere vinkler på historiefagets sammenhængsforståelse. Forstået som reelt samarbejde og ikke kun som et skolebesøg på et museum”, ”Jeres projekter lyder spændende. Ville gerne prøve et sådan af, men jeg kan opleve udfordringer med at sætte ret meget i gang omkring et lille fag som historie. Prioriteringen af faget er ofte lille og det må derfor ofte knyttes til egentid/interessetimer at sætte ting i værk i faget”, ”I skal blive bedre til at nå os. Materialerne skal være tydelige. Jeg vil rigtig gerne blive bedre til at bruge jeres hjemmeside og materialer” og ”Jeg ser et kæmpe potentiale J”.

Respondenterne blev spurgt: ”Hvor stor er sandsynligheden for at du ville henvende dig til HistorieLab, når du søger læringspartnere for projekter og samarbejder mellem skoler og museer/kulturinstitutioner?”

Slet ikke	6 %
I mindre grad	11 %
Hverken-eller	19 %
I høj grad	43 %
Ved ikke	21 %

Af kommentarerne fremgår det, at mange ikke har vidst, at denne mulighed er til stede, men at de vil være opmærksomme på det i fremtiden. En del af kommentarerne peger desuden på, at man allerede har en kontakt til f.eks. et museum og derfor ikke behøver HistorieLabs hjælp.

I sammenhæng hertil blev alle spurgt: ”I hvor høj grad opfatter du HistorieLab som en relevant rådgiver for projekter og samarbejder mellem skoler og museer/kulturinstitutioner?”

Slet ikke	5 %
I mindre grad	5 %
Hverken-eller	17 %
I tilfredsstillende grad	20 %
I høj grad	33 %
Ved ikke	20 %

Blandt kommentarerne til dette spørgsmål gav flere udtryk for, at man ikke kendte til muligheden: "Jeg kender ikke så godt til jer som rådgiver", "Har ikke brugt det. Kender det ikke" og "Jeg har ikke fået indtryk af, at de har ressourcer til rådgivning", mens en kommentar gik på koblingen mellem fag og praksis: "HistorieLab er endnu ikke så kendt, men ønsket fra min side er, at den faglige viden på både det faghistoriske og historiedidaktiske, som HistorieLab har, i fremtiden vil give mere rådgivning til fremme for koblingen mellem fag og praksis". En anden mere generel kommentar: "Jeg er imponeret over den vidensbank og de personer, der er tilknyttet. Ser både materialer og personer som meget kompetente og "brænder" for både fag og formidling".

Et sidste spørgsmål i denne kategori lød: "Hvor stor er sandsynligheden for, at du ville henvende dig til HistorieLab, når du søger rådgivere for projekter og samarbejder mellem skoler og museer/kulturinstitutioner?"

Slet ikke	5 %
I mindre grad	12 %
Hverken-eller	23 %
I høj grad	39 %
Ved ikke	22 %

Kommentarerne til dette spørgsmål gik mest på, at det vil man gøre i fremtiden. Nogle kommentarer så mere spørgsmålet fra museernes synsvinkel: "Jeg tror lige så meget, at man skal se på det omvendt. Hvordan kan HistorieLab formidle kontakter fra museet" og "Jeg synes det er for skoleagtigt, det ser ikke potentialet i museerne". En enkelt kommentar angreb spørgsmålet fra en helt anden vinkel: "Altså der er en skævhed i jeres opfattelse af rollen som "rådgiver" her... faktisk ville det være mere frugtbart hvis I stillede jer an som base for gensidig udveksling af erfaringer... for helt ærligt oplever jeg ikke at jeres indsigt i museumsbranchen er så stor at jeg ser jer som et sted jeg søger "rådgivning" eller at de få kompetencepersoner I har på området, får ret meget rum. Men inspiration og indsigt i hvad der er på skoleområdet, giver I!".

Bilag

Litteraturliste

Trykte:

- Andersen, M.F. [red.]: Praksismanual til Museet i den åbne skole. HEART, 2016
- Bjerre, L., Hyllested, T. og Poulsen, J.Aa. [2014]. *Hvad skal vi med skolen – om samfund og skole før, nu og i fremtiden?* Vejle: Nationalt Videncenter for Historie- og Kulturarvsformidling. Læremidlerne er rettet mod henholdsvis 4.-6. og 7.-9. klasse.
- Byriel-Thygsen, M [red.]: Brug dit museum. Baseret på erfaringerne fra projektet Nye veje. Nationalmuseet, 2017
- Ebbensgaard, Aa. H.B., Knudsen, H. E. 2017. *Historiefaget på langs – sammenhænge og progression mellem grundskole og gymnasium*. Jelling: HistorieLab – Nationalt videncenter for historie og kulturarvsformidling
- Knudsen, H.E. og Ebbensgard, Aa., B. [2017]. *Historie på langs af skoleformer – sammenhænge og progression mellem grundskole og gymnasium*. Vejle: HistorieLab.
- Knudsen, H.E., Poulsen, J-Aa. 2016. *Historiefaget i fokus – dokumentationsindsatsen*. Jelling: HistorieLab – Nationalt videncenter for historie og kulturarvsformidling
- Knudsen, G. L., Olesen, M. B. 2017. *Museet i den åbne skole*. Jelling: HistorieLab – Nationalt videncenter for historie og kulturarvsformidling
- Peters, R.A. og Poulsen, J.Aa. [red.] [2018]. *Kan elever arbejde problemorienteret med kilder?* Aarhus: Historia.
- Pietras, J. & Poulsen, J.Aa. [2011]. *Historiedidaktik – fra teori til praksis*. Gylling: Gyldendal.
- Poulsen, J.Aa. [2015]. *Forenklede Fælles Mål i historie – en håndsrækning*. Vejle: HistorieLab.
- Rambøll Management Consulting. 2015. *Undersøgelse af årsager til lav kompetencedækning i historiefaget*. Jelling: HistorieLab – Nationalt videncenter for historie og kulturarvsformidling
- Thorhaug, S., Christensen, M. N. 2018. *KULTprojektet – følgeforskningens resultater og anbefalinger*. Jelling: HistorieLab – Nationalt videncenter for historie og kulturarvsformidling

Digitale:

- Brunbech, P. Y. og Poulsen, J.Aa. *Historie – et forsmået skolefag?* www.historielab.dk, 2015
- Kiilerich, M. V., & Olesen, M. B. [red.] *Laboratorium for børnekulturformidling*. Odense Bys Museer/HistorieLab, 2016
- Olesen, M.B. *Fattiggård eller fjendeland. Følgeforskningsrapport*. www.historielab.dk, 2016
- Olesen, M.B. *Skoletjenestefænomen og skole-kultursamarbejde i Danmark*. RADAR, www.historielab.dk, 2018
- Olsen, M.B. og Brunbech, P.Y. *Lærerstuderendes møde med omverden*. RADAR, www.historielab.dk, 2017
- Rambøll [red.] *Undersøgelse af historielæreres opfattelser af historiefaget og dets læremidler samt forenklede fælles mål*. www.historielab.dk, 2015
- Steensen, S.C. *HistorieLabs Puljeprojekter – rapport*. HistorieLab, www.historielab.dk, 2018
- Steensen, S.C. *Når skoler og museer rigtigt arbejder sammen*. RADAR, www.historielab.dk, 2017
- Thorhaug, S. *Hvad sagde Rikke – om elevernes læring i GYMuSKO pilotprojektet*. RADAR, www.historielab.dk, 2017.
- Zipsane, H. m.fl.: *Learning Museum Genbesøgt*, www.historielab.dk, 2017,
- Rend og Hop på Jellingmonumenterne. *Matematiklege til legesyge børn og voksne* (Christensen, M. N og Larsen, L. K., HistorieLab 2017)
- Bred aftale om 24 initiativer til bedre dagtilbud og mere fleksibilitet for forældre, Børne- og Socialministeriet 2017* <http://socialministeriet.dk/nyheder/nyhedsarkiv/2017/jun/bred-aftale-om-24-nye-initiativer-til-bedre-dagtilbud-og-mere-fleksibilitet-for-foraeldre/>

HistorieLab i tal 2014-2018

Udgivelser

	Antal
Bidrag til rapporter, bøger og læremidler	28
Rapporter, bøger og læremidler	23
Artikler og lærervejledninger	95
Større online læremidler og spil	
4 dilemmaspil omkring grænselandet under 2. verdenskrig til Museum Sønderjylland	
Undervisningssite med temaet: Slaveriet og Vestindien	
Undervisningssite med temaet: Kærlighed, køn og seksualitet	
Undervisningssite med temaet: Svenskerne - nabovenner eller arvefjender?	
20 online undervisningsforløb til Gyldendals fagportaler	
Plantageejerne: klasserumsspil	
Otur app	
Dilemmasplet.dk: platform til udvikling af dilemmaspil	
Spilportalen med historiske minispil	
4 Massive Open Online Courses (MOOC)	
Undervisningssite om Grundlovens historie	
Undervisningssite: Den sønderjyske historiekanon	
Tidslinjespillet	
46 undervisningsfilm	
137 undervisningsforløb	

Konferencer, kursus, seminarer og workshops

Egne konferencer	Antal deltagere
Historien står for døren (2018)	140
Ud af klassen – ind på museet (2017)	107
Ømtålelig historieundervisning (2017)	150
Historiske scenarier i undervisningen (2016)	143
Børn, kulturarv og museer (2016)	65

Museet i den åbne skole [2016]	65
Migration før og nu [2016]	30
Seminar: hvordan udvikler vi samarbejde mellem museer og daginstitutioner? [2015]	46
Historiebrug i og udenfor skolen [2015]	-
Åbningssymposium [2014]	-
Konferencer/seminarer i samarbejde med andre	
Afsluttende konference KULT [2018]	250
Unesco Nordic World Heritage Conference [2018]	120
Historielærernes dag, Jelling [2018]	150
Historielærernes dag, Roskilde [2018]	80
Konference om tidlig kulturstart [2018]	-
Demokrati under pres [2018]	90
Session på Nordisk Historikermøde [2017]	10
Session på The 6th NoFa-conference [2017]	50
Historielærernes Dag, Jelling [2017]	147
Historielærernes Dag, Roskilde [2017]	81
Børn, kulturarv, museer: studenterseminar [2016]	70
Historielærernes Dag [2016]	44
Museet i den åbne skole [2016]	67
Arkiverne i den åbne skole [2016]	98
2 arkivseminarer [2016]	55
Museet i skolen og skolen i museet [2015]	43
IT i historie og samfundsfag [2015]	-
Historielærernes Dag [2015]	-
Samarbejde mellem museer og daginstitution [2015]	-
Foredrag, oplæg og workshops	
Foredrag og oplæg	131
Gymnasieworkshops [ca. 290 deltagere]	29
Deltagelse i messer	
	17

HistorieLab i tal 2014-2018 (fortsat)

Større igangværende eller afsluttede projekter

	Antal deltagende institutioner
NORDMUS	9
Puljeprojekter	-
Verdensarv i børnehøjde	1
KULT	16
Formidlingskasser til Kongernes Jelling	1
Skrivning i historie i gymnasiet: skriftlighed, digital dannelse og faglig fordybelse	4
Dilemmaspil til Museum Sønderjylland	1
GYMuSKO	9
Museums and educations in the North	-
Sammen om historie	19
Historieportaler og problemorienteret undervisning	-
PAL: Praksisfortolkning af læremidler	-
100 Danmarkshistorier og problemorienteret undervisning	13
H.C. Andersen som generisk eksempel på lokal kulturarv	2
Fagdidaktisk projektsamarbejde Absalon	1
Pædagogisk projektsamarbejde Absalon	1
Antiradikalisering UC Syd	2
Historier om dit sted	15
Learning Museum genbesøgt	-
Kulturfag i den åbne skole	11
Museet i den åbne skole	48
Nye Veje	7
Historiefaget på langs	-
Almen kulturfagsdidaktik	3
Kulturrygsækken	8
Netværk af partnerskabsskoler	39
Aktionsforskningsprojekt	3
PædMatMus	2

	Antal understøttede projekter
Minipulje til projektunderstøttelse	12
Eksterne udviklingsprojekter med støtte	13

Presseomtale

HistorieLabs i dagspresse og fagblade	495
HistorieLabs i radio og TV	60

Historielabs digitale tilstedeværelse

Historielab.dk	Næsten 250.000 gange besøges historielab.dk årligt af mere end 50.000 besøgende
RADAR – historiedidaktisk tidsskrift	Over 17.500 læsninger af RADAR's artikler
Nyhedsbrev	Knap 1.500 abonnenter
Facebook	Over 1000 følgere på vores Facebook-side og over 2500 medlemmer i vores Facebook-gruppe

Medlemsskaber og netværk

Det nationale svenske netværk for historiedidaktik	
Dansk Historisk Fællesråd	
Fagdidaktikgruppe for samfundsfag i ungdomsuddannelserne [SAHIPSØK]	
Forskningsgruppe for fagdidaktik i historie, religion, og samfundsfag	
Organisationen Danske Museer	
Historiedidaktisk Netværk	
Forskernetværk om forebyggelse af ekstremisme og radikaliserings	
Forskningsenhed Åben Skole	
Netværk for fremtidens folkeoplysning	
Fagenes samspil netværk	

Bestyrelsen bag HistorieLab

Bestyrelsen udstikker retningen for HistorieLab og har til opgave at arbejde for at sikre centerets økonomi på sigt.

Bestyrelsens medlemmer:

- Per B. Christensen [Formand for bestyrelsen og tidligere Børne- og Kulturdirektør, Næstved Kommune]
- Niels Ågesen [Kommunaldirektør, Vejle Kommune]
- Erik Knudsen [Rektor for UCL Erhvervsakademi og Professionshøjskole]
- Camilla Wang [Rektor for Professionshøjskolen Absalon]
- Nils M. Jensen [Direktør for Organisationen af Danske Museer]
- Rane Willerslev [Direktør for Nationalmuseet]

Tidligere medlemmer:

- Inge Adriansen [Tidligere Museumsinspektør emeritus/souschef, Sønderborg Slot]
- Johannes Due [Tidligere formand for bestyrelsen]
- Mikkel Hemmingsen [Tidligere Regionsrådsdirektør, Region Syddanmark]
- Per Kristian Madsen [Forhenværende Museumsdirektør, Nationalmuseet]
- Stig Miss [Direktør, Thorvaldsens Museum]

Advisory Board:

- Andreas Rasch Christensen [Forskningschef, VIA University College]
- Carsten Aabo [Chefkonsulent, Uddannelses- og Forskningsministeriet] 2014-18
- Dennis Hornhave Jacobsen [Formand, Foreningen af lærere i Historie & Samfundsfag (FALIHOS)]
- Heidi Funder [Historielærerforeningen for Gymnasiet og HF]
- Inga Paulsen Albertsen [Leder, Oplevelse og Læring Nationalmuseet]
- Jens Pietras [Lektor, Professionshøjskolen Absalon]
- Liselotte Uhrenholt [Læringskonsulent, Undervisningsministeriet]
- Marie Damsgaard Andersen [Koordinator, Den nationale skoletjeneste i Danmark]
- Mette Thybo [Direktør, MThybo] [Museumchef NATURAMA]
- Niklas Ammert [Docent/prodekan, Linnéuniversitetet, Sverige]
- Robert Eskildsen Jepsen [Lektor, UC Syd]
- Simon Egenfelt-Nielsen [Direktør, Serious Games Interactive]
- Søren Bitsch Christensen [Stadsarkivar, Aarhus]
- Tine Seligmann [Museumsinspektør, Museet for samtidskunst i Roskilde] 2014-18
- Claus Chr. Koch [Lektor, Videncenterchef]
- Rasmus Welling [Museumsformidler Fredericia Museum]
- Per B. Christensen [Formand for bestyrelsen, HistorieLab og tidligere Børne- og Kulturdirektør, Næstved Kommune]

Bibliografi 2014-2018

Rapporter, bøger og læremidler

Andersen, M. F., Steensen, S. C. [red.] [2016]. Museet i den åbne skole: Praksismanual for samarbejde mellem museum, skole og kommune. [1. udg.] Museet i den åbne skole.

Bjerre, L. I., Hyllested, T., Poulsen, J. A. [2014]. Hvad skal vi med skolen? – om samfund og skole før, nu og i fremtiden, 4.-6. klasse. HistorieLab – Nationalt Videncenter for Historie- og Kulturarvsformidling.

Bjerre, L. I., Hyllested, T., Poulsen, J. A. [2014]. Hvad skal vi med skolen? – om samfund og skole før, nu og i fremtiden, 7.-9. klasse. HistorieLab – Nationalt Videncenter for Historie- og Kulturarvsformidling.

Bjørn, A. R. [red.] [2016] Årsberetning 2014-2015 HistorieLab: Landets stærke historiedidaktiske miljø. HistorieLab – Nationalt Videncenter for Historie- og Kulturarvsformidling.

Bjørn, A. R. [red.] [2017] Årsberetning 2016 HistorieLab: En central aktør i dansk historieformidling. HistorieLab – Nationalt Videncenter for Historie- og Kulturarvsformidling.

Bjørn, A. R. [red.] [2018]. HistorieLab Årsberetning 2017: Styrker og udvikler historie- og kulturarvsformidling til elever, pædagoger, lærere og museumsformidlere. HistorieLab – Nationalt Videncenter for Historie- og Kulturarvsformidling.

Brunbech, P. J. Y., & Poulsen, J. A. [2015]. Rapport: Undersøgelse af årsager til lav kompetencedækning i historiefaget. HistorieLab – Nationalt Videncenter for Historie- og Kulturarvsformidling.

Christensen, M. N., & Larsen, L. K. [2017]. Rend og Hop på Jellingmonumenterne: Matematikleje til legesyge børn og voksne. [1. udg.] HistorieLab – Nationalt Videncenter for Historie- og Kulturarvsformidling.

Hyllested, T. & Seligmann, T. [red.]. [2015]. Museerne og de yngste medborgere: Et udviklingsprojekt mellem pædagoguddannelser og museer. HistorieLab – Nationalt Videncenter for Historie- og Kulturarvsformidling.

Kiilerich, M. V., & Olesen, M. B. [red.] [2016]. Laboratorium for børnekulturformidling. HistorieLab – Nationalt Videncenter for Historie- og Kulturarvsformidling.

Kjærsgaard, S. E. D. [2018]. Historier om demokrati: Tre vinkler på demokratiets etablering i Danmark ca. 1848-1915. danmarkshistorien.dk.

Knudsen, G. L., & Olesen, M. B. [2017]. Museet i den åbne skole: Læring fra partnerskabers udvikling af undervisningsforløb med anbefalinger til museer, skoler og kommuner. [1. udg.] HistorieLab – Nationalt Videncenter for Historie- og Kulturarvsformidling.

Knudsen, H. E., & Christiansen, R. [2015]. Fagdidaktik i historie. Frydenlund.

Knudsen, H. E., & Ebbensgaard, A. [2017]. Historiefaget på langs af skoleformer – sammenhænge og progression mellem grundskole og gymnasier. HistorieLab – Nationalt Videncenter for Historie- og Kulturarvsformidling.

Larsen, D. G., Peters, R. L. A., Poulsen, J. A. & Sørensen, C. L. [2018]. Kan elever arbejde problemorienteret med kilder i historie? [1. udg.] HistorieLab – Nationalt Videncenter for Historie- og Kulturarvsformidling.

Olesen, M. B., & Knudsen, H. E. [2016]. Samarbejdsmodel for skole og museum: Fattiggård eller fjendeland. HistorieLab – Nationalt Videncenter for Historie- og Kulturarvsformidling.

Peters, R. L. A., Brunbech, P. J. Y., Poulsen, J. A., & Sørensen, C. L. [2016]. Da Danmark var en slavenation: Om slaveriet og De Vestindiske Øer fra 1600-tallet til nu. HistorieLab – Nationalt Videncenter for Historie- og Kulturarvsformidling.

Peters, R. L. A., Thorup, M. & Brockhoff, M. [2018]. Den skjulte sandhed: Konspirationsteorier, magt og konflikt, Aarhus: Klim.

Peters, R. L. A., Ebbesen Nielsen, L., & Søgaard Thellesen, M. [2016]. Niemals vergessen: Vergangenheitsbewältigung 1945 bis heute. Aarhus: Systime.

Petersen, N., & Poulsen, J. A. [2015]. Hvem skal bestemme? – om grundlov og demokrati før, nu og i fremtiden. [1. udg.] HistorieLab – Nationalt Videncenter for Historie- og Kulturarvsformidling.

Petersen, N. [2016]. History Makers: – et pilotprojekt om designtænkning og digital fabrikation i historieundervisningen. HistorieLab – Nationalt Videncenter for Historie- og Kulturarvsformidling.

Poulsen, J. A. [red.], Petersen, N. [red.], Knudsen, H. E., Bjerre, L. I., Nielsen, A. P., Aaby, H., Andersen, T. [2015]. Forenklede Fælles Mål i historie: – en håndsrækning. [1. udg.] HistorieLab – Nationalt Videncenter for Historie- og Kulturarvsformidling.

Poulsen, J. A., & Knudsen, H. E. [2016]. Historiefaget i fokus: dokumentationsindsatsen. [1. udg.]. HistorieLab – Nationalt Videncenter for Historie- og Kulturarvsformidling.

Poulsen, J. A., & Pietras, J. [2016]. Historiedidaktik: mellem teori og praksis. [1. udg.] Danmark.

Sørensen, C. L., Peters, R. L. A. & Poulsen, J. A. [2018]. Kildebankemne: Kærlighed, køn og seksualitet. HistorieLab – Nationalt Videncenter for Historie- og Kulturformidling.

Sørensen, C. L., Poulsen, J. A. & Peters, R. L. A., [2018]. Kildebankemne: Svenskerne – Nabovener eller arvefjender? HistorieLab – Nationalt Videncenter for Historie- og Kulturformidling.

Thorhauge, S. & Christensen, M. N. [2018]. KULT-projektet – følgeforskningens resultater og anbefalinger. HistorieLab – Nationalt Videncenter for Historie- og Kulturarvsformidling.

Bibliografi 2014-2018 (fortsat)

Bidrag til rapporter, bøger og læremidler

Bjerre, L. I., Knudsen, H. E., Poulsen, J. A., & Petersen, N. [2015]. Historiebrug. I Forenklede Fælles Mål i historie: - en håndsrækning [s. 57-69]. HistorieLab - Nationalt Videncenter for Historie- og Kulturarvsformidling.

Brunbech, P. J. Y. [2014]. 1800 Danmark i overblik. I Danmark bliver Danmark - Krig, damp og genier i 1800-tallet. Aarhus Universitetsforlag.

Brunbech, P. J. Y. [2014]. 1834 Stænderforsamlinger. I Danmark bliver Danmark - Krig, damp og genier i 1800-tallet. Aarhus Universitetsforlag.

Brunbech, P. J. Y. [2014]. 1848 Treårskrigen. I Danmark bliver Danmark - Krig, damp og genier i 1800-tallet. Aarhus Universitetsforlag.

Brunbech, P. J. Y. [2014]. 1900 Danmark i overblik. I Danmark bliver Danmark - Krig, damp og genier i 1800-tallet. Aarhus Universitetsforlag.

Brunbech, P. [2015]. Quizzer i undervisningen. I Universitetspædagogiske praksisser [s. 195-215]. Samfundslitteratur.

Brunbech, P. J. Y. [2016]. 1900 Overblik. I Danmark bliver moderne 1900-1950. Aarhus Universitetsforlag.

Brunbech, P. J. Y. [2016]. Danmark bliver moderne 1950 Overblik. I Danmark bliver moderne 1900-1950. Aarhus Universitetsforlag.

Brunbech, P. J. Y. [2017]. Hjælp til Etiopien. I M. Fink-Jensen, & B. Nygaard [red.], 50 begivenheder: Højdepunkter i verdenshistorien [s. 269-274]. Aarhus Universitetsforlag.

Brunbech, P. J. Y. & Adriansen, I. [2018]. Danmark til Ejderen: Ejderfortællingens rolle i de dansk-tyske grænsekonflikter, I Fossat, S. B., Glenthøj, R. & Martinsen, L. K. [red.], Konfliktzonen Danmark: stridende fortællinger om nyere dansk historie. Gad.

Christensen, M. N., & Larsen, L. K. [2017]. Kassetækning. I M. Byriel-Thygesen, & M. B. Olesen [red.], Brug dit museum! National Museum of Denmark.

Christensen, M. N., & Larsen, L. K. [2017]. Rend og hop på Jelling-monumenterne: Pædagogstuderende udvikler matematiklege for aldersgruppen 3-6 år. I B. Pécseli [red.], Børn, kulturarv og museer [1.udg., Bind 1, s. 1-94]. [9]. HistorieLab - Nationalt Videncenter for Historie- og Kulturarvsformidling.

Dietz, M., [2018]. Rollespil i historieundervisningen, I Brinkmann, H. & Rønn, T. M. [red.], Historie: -mere variation i undervisningen. . Odense: Forlaget Meloni, s. 45-54.

Knudsen, H. E. [2017]. Kvalificeret og funktionel tilgang til kilder og kildekritik. I Historiedidaktik Forlaget Columbus.

Larsen, L. K. [2015]. Pædagoguddannelsen skal afprøve nye muligheder. I T. Hyllested, & T. Seligmann [red.], Museerne og de yngste medborgere: Et udviklingsprojekt mellem pædagoguddannelser og museer [s. 23-26]. HistorieLab - Nationalt Videncenter for Historie- og Kulturarvsformidling.

Larsen, L. K. & Christensen, M. N. [2018]. Maleriet i madpakkerummet: Om hvordan et museumsbesøg tog en uventet drejning og igennem flere måneder gav stof til leg, I Austerling, B. D. [red.], Det blev en sommerfugl: Inspiration til dagtilbudsbørns møde med kunst, kultur og kulturarv. Slots- og Kulturstyrelsen, s. 21-23.

Lillelund, F. B., Sørensen, M. C. & Larsen, L. K. [2018]. Netværksdannelse: om potentialer og praktiske ideer ved etablering af tværgående partnerskaber. I Austerling, B. D. [red.], Det blev en sommerfugl: Inspiration til dagtilbudsbørns møde med kunst, kultur og kulturarv. Slots- og Kulturstyrelsen, s. 62-64.

Peters, R. L. A. [2017]. Konspirationsteorier og alternative forklaringer i historieundervisningen. I Historie - didaktik, dannelse og bevidsthed: Rapporter til det 29. Nordiske Historikermøde, bind 1 [1.udg., Bind 1, s. 165-193]. [6] [Studier i Historie, Arkiver og Kulturarv / Studies in History, Archives and Cultural Heritage [vol. 6]]. Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.

Petersen, N., Knudsen, H. E., Poulsen, J. A., & Bjerre, L. I. [2015]. Kildearbejde. I Forenklede Fælles Mål i historie: - en håndsrækning. HistorieLab - Nationalt Videncenter for Historie- og Kulturarvsformidling.

Petersen, N. [2017]. Historie i samspil med andre fag: AT og studieretningstøning. I Historiedidaktik Columbus.

Poulsen, J. A., Knudsen, H. E., Bjerre, L. I., & Petersen, N. [2015]. Hvad sker der med historie? I Forenklede Fælles Mål i historie: - en håndsrækning [s. 11-20]. HistorieLab - Nationalt Videncenter for Historie- og Kulturarvsformidling.

Poulsen, J. A., Knudsen, H. E., Bjerre, L. I., & Petersen, N. [2015]. Kronologi og sammenhæng. I Forenklede Fælles Mål i historie: - en håndsrækning [s. 27-42]. HistorieLab - Nationalt Videncenter for Historie- og Kulturarvsformidling.

Poulsen, J. A. [2017]. Elevgenerede læremidler i historieundervisningen. I P. Brunbech, K. Knudsen, & J. A. Poulsen [red.], Historie. Didaktik, dannelse og bevidsthed. Rapporter til det 29. Nordiske Historikermøde bd. 1 [1. udg., Bind 1]. Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.

Wadum, A. L., & Trier-Knudsen, J. [2015]. Psychological effects of fantasy games on their players: a discourse-based look at the evidence. I B. Andrew, & F. Crocco [red.], The Role-Playing Society: Essays on the Popular Influence of Role-Playing Games [Bind (in press)]. McFarland & Company, Incorporated Publishers.

Wadum, A. L., Bro Wellnitz, K., & Aagaard, J. [2015]. Sex, violence and learning: assessing game effects. I S. Björk, & P. Lankoski [red.], Game research methods: an overview [s. 175-193]. ETC Press.

Wadum, A. L., & Roepstorff, A. [2015]. Mixed methods in games research: playing on strengths and countering weaknesses. I L. Petri, & B. Staffan [red.], Game research methods: An overview [s. 211-291]. ETC Press.

Wadum, A. L., & Poulsen, J. A. [2017]. Tænk, hvis Stauning var gået i krig mod Hitler: kontrafaktiske historiespil som dobbelt stillads for læring. I Hvad er scenariedidaktik? [1. udg., Bind 1, s. 194]. [Didaktiske studier]. Gylding: Aalborg Universitetsforlag.

Artikler og lærervejledninger

Bjerre, L. I. [2015]. Børn og arkæologi: - hvordan kan arkæologi målrettes og formidles til folkeskolens historiefag? Arkæologisk Forum, [32].

Brunbech, P. J. Y. [2015]. Historien på TV: Nationalromantik, historisk korrekthed og 1864. TEMP - tidsskrift for historie, [10], 155-174.

Brunbech, P. [2014]. Size, Targets and Purpose: An Analysis of Danish Aid Policy and the Emerging International Spending Targets 1945-70. Danish Foreign Policy Yearbook, 140-173.

Brunbech, P. J. Y. [2017]. Iscenesat historie – Historien om Danmarks dramatisering af historie. Noter fra Historielærerforeningen for Gymnasiet og HF, 215, 17-24.

Brunbech, P. J. Y. & Christensen, P. B. [2018]. Kronik: At se sig selv i historiens lys er et menneskeligt grundvilkår, Kristeligt Dagblad.

Brunbech, P. J. Y., dec. [2018]. Stort anlagt melodrama med historisk bagtæppe, Grænsen: magasin for mindretal, sprog og kultur. 2018-6.

Hyllested, T. E. [2014]. Lærervejledning til materialet: Hvad skal vi med skolen? HistorieLab – Nationalt Videncenter for Historie- og Kultur- arvsformidling.

Hyllested, T. E., & Larsen, D. G. [2014]. Tværfagligt og institutionelt partnerskab. MID Magasin, 31(2), 27-30.

Knudsen, H. E. [2015]. Hvad er historiedidaktik? Noter fra Historie- lærerforeningen for Gymnasiet og HF.

Knudsen, H. E. [2015]. Historiefagets genstandsområde er ikke fortid. Foreningen af historielærere ved handelsgymnasiet FHH.

Knudsen, H. E. [2018]. Fagdidaktisk arbejde med fortid vs. historie, historiebrug og historisk empati. Foreningen af historielærere ved handelsgymnasiet FHH.

Knudsen, H. E. [2018]. Fra konflikt i verden til konflikt i klassen. EMU.dk.

Knudsen, H. E. [2018]. Fællesskabende historier, perspektiver og mystik. EMU.dk.

Knudsen, H. E. [2018]. Viden mellem elev og fag – historieundervisning som dynamisk kommunikation. Nordidactica.

Larsen, L. K. [2016]. Vilde Vidunderlige Vikinger: Beretningen om et vikingeforløb i daginstitutionen Grangård i Jelling. PiO-nær, Februar 2016(14), 14-17.

Larsen, L. K. [2016]. Spændingsfeltet mellem den gode oplevelse og den vigtige læring: Kaare i praktik på Give-Egnens Museum. PiO-nær, Februar 2016(14), 22-23.

Larsen, L. K., & Christensen, M. N. [2016]. Pædagogstuderende udvikler matematikleje til Jellingmonumenterne. PiO-nær, September 2016(14), 8-9.

Olesen, M. B., & Brunbech, P. [2016]. Mere historie og kulturarv? Journalen Lokal- og Kulturhistorisk tidsskrift, 2016(1), 13-20. [2].

Peters, R. L. A. [2017]. Lærervejledning: Da Danmark var en slave- nation. HistorieLab – Nationalt Videncenter for Historie- og Kultur- arvsformidling.

Peters, R. L. A. [2018]. Konspirationsteorier og alternative forklaringer. Turbulens.net.

Peters, R. L. A. [2018]. Lærervejledning til at arbejde med kildebanken. Nationalt Videncenter for Historie- og Kulturarvsformidling.

Petersen, N. [2015]. Lærervejledning 1915 - grundlovsgenerator. HistorieLab – Nationalt Videncenter for Historie- og Kulturarvs- formidling.

Petersen, N. [2015]. Hvem skal bestemme? Lærervejledning. HistorieLab – Nationalt Videncenter for Historie- og Kulturarvs- formidling.

Petersen, N. [2015]. Lærervejledning - Nutidsgrundlovsgenerator. HistorieLab – Nationalt Videncenter for Historie- og Kulturarvs- formidling.

Petersen, N. [2014]. Om billedquizzer: Lærervejledning. HistorieLab – Nationalt Videncenter for Historie- og Kulturarvsformidling.

Petersen, N. [2015]. Den Sønderjyske Historiekanon: Lærervejledning til grundskolen. HistorieLab – Nationalt Videncenter for Historie- og Kulturarvsformidling.

Petersen, N. [2015]. Den Sønderjyske Historiekanon: Lærervejledning til ungdomsuddannelserne. HistorieLab – Nationalt Videncenter for Historie- og Kulturarvsformidling.

Petersen, N. [2016]. Vellykket opstartskonference i Historiedidaktisk Netværk. Noter fra Historielærerforeningen for Gymnasiet og HF, juni 2016(209), 50-52.

Poulsen, J. A. [2016]. Historie i grundskolen, ungdomsuddannelserne og læreruddannelsen - hvordan står det til med sammenhænge og progression? Noter fra Historielærerforeningen for Gymnasiet og HF, [209], 9-14.

Poulsen, J. A. [2016]. Er fortællingen relevant i historie. Friskolebladet, [10], 20-26.

Poulsen, J. A. [2016]. Slaveriet og de Vestindiske øer som problemori- enteret forløb? Historie & samfundsfag, 2016/4, 11-14.

Poulsen, J. A. [2017]. Lærervejledning til i-Pad-spil Sigurds Dan- markshistorie. HistorieLab – Nationalt Videncenter for Historie- og Kulturarvsformidling.

Poulsen, J. A. & Peters, R. L. A. [2018]. Hvad er en god problemstilling egentlig? Learning Tech – Tidsskrift for læremidler, didaktik og tekno- logi, Learning Tech4, s. 10-35.

Thorhauge, S. [2015]. Interface-læring - når to læringsmiljøer griber ind i hinanden: Interface learning: meshing communities of learning practice. MID Magasin, [33], 86-92.

Thorhauge, S. [2016]. AKSOM - ny forskning i partnerskabsmodeller. Danske Museer, 29(3), 33-35.

Wadum, A. L., & Brunbech, P. J. Y. [2015]. Dilemmasplet 9. april 1940 – kontrafaktisk historie og eksperimenter i Staunings sted. Noter fra Historielærerforeningen for Gymnasiet og HF, [204], 52-55.

Wadum, A. L., Kock Pedersen, M., & Sherson, J. [2015]. Play or scien- ce? a study of learning and framing in crowdscience games. Well Played.

Wadum, A. L. [2015]. Shallow gamification: psychological effects of framing an activity as a game. Games and Culture, 10(3), 249-268. DOI: 10.1177/1555412014559978.

Bibliografi 2014-2018 [fortsat]

Artikler i RADAR – Historiedidaktisk Tidsskrift

- Brunbech, P. J.Y. [2014]. Film fortid historie og 1864
- Brunbech, P. J.Y. [2014]. Tv-serien 1864, historiebrug og Boredals nationalisme
- Brunbech, P. J.Y. [2014]. Kan man lære historie af en TV-julekalender?
- Brunbech, P. J.Y. [2015]. DR og Boredal har ændret vores syn på 1864
- Brunbech, P. J.Y. [2015]. Fortid, film og historie – Historie på skærmen I
- Brunbech, P. J.Y. [2015]. Danskerne og 9. april
- Brunbech, P. J.Y. [2016]. På 50 år er julekalenderen blevet et sindsbillede på den moderne familieJul
- Brunbech, P. J.Y. [2016]. Historien på skærmen II
- Ebbensgaard, A. B. [2016]. Historier i livets tjeneste – en appel fra Friedrich Nietzsche
- Ebbensgaard, A. B. [2016]. Fortid i vor tid. Anakronisme som vilkår og metode
- Ebbensgaard, A. B. [2016]. Farlig og forførende fortid eller oplysende og fascinerende historie
- Ebbensgaard, A. B. [2016]. Design din elevsamtale så der opstår historisk læring
- Hyllested, T. [2015]. Den åbne skoles rammer, didaktik, pædagogik
- Jakobsen, I. S. & Olesen, M. B. [2016]. Først skal man få øje på hinanden – nye læringsrum gennem samarbejde
- Kjærsgaard, S. E. D. [2018]. At danne til demokratisk deltagelse – danske skolevalg i et samfundsfagsdidaktisk perspektiv
- Knudsen, H. E. [2015]. Historie er et redegørelsesfag
- Knudsen, H. E. [2016]. Fortid contra historie
- Knudsen, H. E. [2016]. Læreplaner er mest for nyuddannede
- Knudsen, H. E. [2016]. I historie lærer vi om fortiden
- Knudsen, H. E. [2017]. Samarbejde og faglig progression i historiefaget mellem grundskole og gymnasium
- Olesen, M. B. & Brunbech, P. J.Y. [2017]. Lærerstuderendes møde med omverdenen
- Ottesen, H. & Hyllested, T. [2015]. Nærmiljøet som læringsrum i historie- og kulturfag
- Olesen, M. B. [2018]. Skoletjenestefænomen og skole-kultursamarbejde i Danmark
- Peters, R. A. [2017]. Konspirationsteorier i historieundervisningen
- Peters, R. L. A. & Brunbech, P. J. Y. [2018]. Historiemisbrug - giver det mening? En diskussionsartikel
- Peters, R. L. A. [2018]. Peer feedback i historieundervisningen

- Peters, R. L. A. & Knudsen, H. E. [2018]. Redaktionelt forord
- Petersen, N. [2015]. Lad dine elever skabe historie
- Petersen, N. [2016]. History Makers – elever skaber historiske monumenter
- Poulsen, J. A. [2014]. Hvad kan IT gøre ved historie?
- Poulsen, J. A. [2014]. Historiebrug
- Poulsen, J. A. & Brunbech, P. J.Y. [2015]. Historie – et forsmået skolefag
- Poulsen, J. A. [2015]. Hvad pokker er historiske scenarier?
- Poulsen, J. A. [2015]. Forenklede fællesmål = mere styring?
- Poulsen, J. A. [2015]. Historisk bevidsthed, tænkning og kompetencer
- Poulsen, J. A. [2015]. Hvorfor dette indhold i historieundervisningen?
- Poulsen, J. A. & Brunbech, P. J.Y. [2016]. Hvad er der sket med kanonen?
- Poulsen, J. A. [2016]. Har læreplanen stadig minimal betydning?
- Poulsen, J. A. [2016]. Selvvalgte problemstillinger og kildebank
- Poulsen, J. A. [2017]. Ømtålelige emner i historieundervisningen
- Poulsen, J. A. & Pietras, J. F. [2018]. Digital formidling af nærområdet
- Poulsen, J. A. [2018]. Fælles Mål - nu med større frihed
- Poulsen, J. A. [2018]. Kan spillefilm bruges som kilder i historie?
- Poulsen, J. A. [2018]. Nærområdet i historieundervisningen – hvorfor og hvordan?
- Steensen, S. C. [2017]. Når skoler og museer rigtigt arbejder sammen
- Sørensen, C. L. & Poulsen, J. A. [2018]. Køn og seksualitet som emne i historie?
- Thorhauge, S. [2017]. Hvad sagde Rikke? – om elevernes læring i GYMuSKO pilotprojektet

Følg med på www.historielab.dk

Bliv inspireret af vores korte faglige videoer på YouTube

Mød os på Facebook

